

40
1918

స్తారకారికావృత్తి.

ఇది,

నాగలింగ శాస్త్రులవారి పుత్రుడు

శ్రీ సునింహ శాస్త్రిచే

సంగ్రహింపబడి

బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి చిరంజీవావధానుల వారిచే

బరిష్కరింపబడి

స్వీకృతము

శ్రీరామచంద్రముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడియె.

దీనివెల రు 0—12—0

Copy-Right Registered.

1918.

ప్రభుత్వమువారు 500 కాపీలు.

40
1918

4
1918

1688
11322

श्री ६५, पृष्ठ

స్వార్థకారికావృత్తి.

ఇది,

జేనా - నాగలింగశాస్త్రులవారి పుత్రుడగు
లిట్టెనృసింహశాస్త్రిచే

సంగ్రహింపబడి.

బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి చిరంజీవావధానుల వారిచే

బరిష్కరింపబడి.

స్వకీయ

శ్రీఽర్యానందముద్రాక్షరశాలయందు

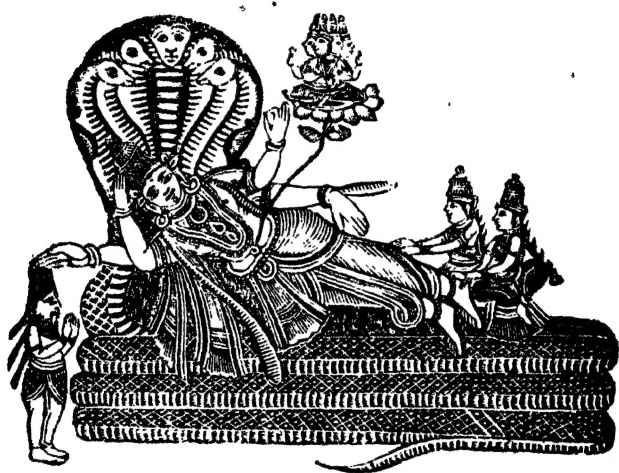
ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడియె.

ప్రథమముద్రణము—500 కాపీలు.

-Copy-Right Registered.

దీనివెల రు 0—12—0

1918.

ప్రీతిక.

ఈ “నృసింహప్రోక్షస్మార్తకారికావృత్తి” అనునీగ్రంథమునకుకొందరుస్మార్తకారికావళిఅనియును. గ్రంథనామములు పలువిధములుగా నుచ్చరింపుదురు మఱియువైదికాభిమానజేదవిద్యాభిలాషుల యుపయోగార్థమునాచేర్చకటికృతములైనమాజునస్మార్తానుష్ఠానముజీక, మొదలగుస్మార్త గ్రంథములంగాంచిన వారిలోఁగొందఱు స్మార్తకారికావృత్తి యనుగ్రంథమును ప్రకటింపుడనిపలువులు తెలియఁబడివిరి. అందుమీదమాగ్రామనివాసులైన బ్రహ్మశ్రీవేమూరి శేషాద్రిశాస్త్రులవారినికోరించి పిమ్మటవారితావున జీర్ణించుచున్నతాళపత్రములన్నియునునాకిచ్చివేసిరి. అటుపిమ్మటదీనినిశోధించి శాశ్వతసహితముగా ముద్రించుదామనియత్నించి యుండగాబహుజనులీగ్రంథమును చూడవలెననివాస్త్రావచ్చిరిఅందువలనప్రకృతం ఐకోపాయుద్ధవశమువలన ముద్రించవలంకలుగకను కాగితములు కాటుకవగయరాలన్నియును ౧ టికి నాలుగింతలై దొరుకుటకష్టపనుయొలున ఈగ్రంథము నందుండుమూలమైనను ప్రకటించుటకుయత్నించితిని కాగితముదొరకనియీ ఘృనకాలములోనామిత్రులందఱుకపర్దికారికలును నృసింహకారికలును మెటనేపంపుచుని వ్రాస్తావురాడిరి. అందుమీదప్రకృతమునావద్దసిద్ధముగ నుండు కాగితములయందుమూలముమాత్రముముద్రింపించితినిఇందుగృహ్యసూత్రమునుగూడజేర్పఁబడెను. తాళపత్రములన్నియుపృథమములోకుద్దప్రతిగానుండును గానిమాతృకనుజూచివ్రాయటలో రాసురానుస్థానిత్యములధికమైయుండినందునకొన్ని విషయములను బరిశోధించుటవలనగలిగినయాలస్యమునుగూర్చి వ్రాయవలవిగాదుమూలముమాత్రంయందుముద్రింపబడినది. ఈగ్రంథమునాకుబంపినబ్ర|| వేమూరి శేషాద్రిశాస్త్రులవారికిమనమెన్ని నందనములు జేసిననుజాలదుఇకసజ్జనులుసహాయులైనాశ్రమసార్థకముచేయుదురేనినిట్టియుద్ధగ్రంథములనేకములు వెలుకరించునన్నహినగుదునువిద్యాదక్షులు సుసంపాదితమును సద్గ్రంథప్రకటనప్రయోజనమును, వెలుంగుదురుగానవిశేషముకన్నవింపఁబనిలేదుఈగ్రంథముందు స్థానిత్యములుగనుగొన్నచుహానీయులు నన్నుచున్నించి వానిని నాకుఁదెలిపిలేని యెడవకూర్చునందు సవరణచేయఁబడును కాఁబట్టిబుద్ధోత్తములను బ్రార్థించెదను. మఱియుకపర్దికారికలుగూడ నిట్లేముద్రించయత్నించియున్నాను మంచిపత్రికాఁజునరీక్షించుచున్నాడను.

ఆర్యానందబ్రహ్మ,
మచిలీపట్టణము
బహుశేట

}

ఇట్లు,

చేల్లూరి లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి.

❀ విషయ సూచిక. ❀

విషయములు.	పుటసంఖ్య.	విషయములు.	పుటసంఖ్య.
స్మార్తకారికావళి: (అను) స్మార్త		అరుంధతీదర్శనవిషయం.	,,
కారికావృత్తిగంధప్రారంభం		వివాహోక్తమాసాః.	౧౦
హవిర్యజ్ఞాః.	,,	వివాహాక్షాతనక్షత్రాణి.	,,
సోమయజ్ఞాః.	,,	వివాహాత్పూర్వం వరస్యకర్తవ్యవి	
వివాహానంతర కర్తవ్యస్సప్తపాక		షయాః.	,,
యజ్ఞాః.	,,	కన్యాదానసమయోక్తవ్యాసంగ	
పంచదశకర్మనామాని.	౨	ప్రసంగవశాద్భాగ్యస్మృతి వివా	
అయనాదికాలనిర్ణయః.	,,	హవిషయాః.	,,
ఉపనయనాదీనాంకాలనిర్ణయః	,,	వరపురోహితయోః పూజనమ్.	౨
యజ్ఞోపవీత ప్రాచీనావీతాభ్యాంక		సప్తపదాత్పూర్వం స్త్రీయః పున	
ర్తవ్యకర్మాణి.	౩	స్వీవాహకారణాని.	,,
అగ్నిముఖమ్.	,,	వరాగమనమ్.	౧౩
తాకికాగ్నౌజౌపాసనాగ్నౌచ కర్త		వంశంకల్పః.	,,
వ్యకర్మాణి.	,,	కన్యకోపవీతనమ్.	,,
అగ్నిధ్యానపరిసరణ సాత్రాసాద		వధూవర ప్రవరోచ్ఛారణమ్.	,,
నాదీన్యచ్యుతే.	౪	అశకన్యాదానమ్.	,,
ఆఘారహోమలక్షణమ్.	౬	గృహ్యగ్నిపత్రిస్తాపనమ్.	౧౪
స్రక్షువాభ్యాం కర్తవ్యహోమవి		దాతృదత్తనస్తాదిగోహణమ్.	,,
షయాః.	,,	గుడశీరకనిక్షేపణమ్.	,,
ఆజ్యభాగనిర్ణయ.	,,	వరఃవహుంపశ్యేత్.	,,
స్విష్టకృజ్ఞయాది కర్తవ్యస్థానాని.	౭	వధూవర యోగస్సంకల్పః	,,
ఉత్తరపరిషేచనాదికమ్.	౮	దర్శనమార్గజ్ఞానమ్.	,,
ఈశానసర్పబల్యాదౌ దర్శనమృతా		యుగచ్ఛిద్రాజ్జలనినయనమ్ వస్త్ర	
ద్యసంభవేకర్తవ్యవిధాః.	,,	ధారణంచ.	౧౫
వివాహపక్రీరణమ్.	,,	మంగళసూత్రబంధనాదికమ్.	,,
ద్వితీయవివాహవిషయః.	౯	ఆర్ధాక్షతారోపణాదికమ్.	,,

విషయములు.	పుటసంఖ్య.	విషయములు.	పుటసంఖ్య.
గృహ్యగ్నిప్రతిగమనమ్.	౧౬	కర్మాభ్యుదయక బ్రాహ్మణభోజన	
విధూర్తభాగే వర్షపవేళనవి		విషయము.	32
షయము.	11	యజ్ఞోపవీతధారణ విషయము.	3౮
ప్రధాన హోమవిషయము.	11	కుమారస్మమాత్రాసహభోజనము.	
అగ్నివిచ్చిన్నే సతీకథంకతః వ్యమ్		మేఖలాజినాదిధారణము.	11
ఆపద్విషయే అగ్ని హోమాశ్రవిష		బ్రహ్మోపదేశము.	11
యము.	౧౮	అగ్ని కార్యము.	3౯
ప్రవేశ హోమవిషయము.	11	పాలాశిర్మషయము.	11
స్థానీపాకవిషయము.	11	న్నాతీతనైవేద్యము.	౪౦
ఔషాసము.	౧౯	మధుపర్కవిషయము.	౪౧
అన్యారంభణీయమ్	౨౦	సీమంతప్రకరణము.	౪౨
ఉపాకరణాదివిషయము.	౨౪	పునఃసంతప్రకరణము.	11
వ్రతచతుష్టయవిషయము.	౨౬	జాతకర్మప్రకరణము.	11
వ్రతోత్సృజనము.	౨౭	నామకరణము.	౪౩
అనుపవీత కర్తృక స్త్రీకర్తృక శా		కంకణవిషయము.	11
ద్ధవిషయము.	౨౮	అన్నప్రాసనము.	11
సూపాదియంతాన్న హోమవిష		చౌలప్రకరణము.	11
యము.	11	గృహవిషయము.	౪౪
వివాహగంధర్వవిషయము.	11	సర్పబలివిషయము.	11
శేష హోమవిషయము.	౨౯	సర్పబలేరుత్సవము.	౪౫
రజస్వలావిషయము.	11	ఆగ్రయణస్థానీపాకము.	11
గర్భాధానవిషయము.	3౦	ఈశానబలివిషయము.	౪౬
అథవైశ్వదేవము.	11	మాసశ్రాద్ధవిషయము.	౪౭
బ్రహ్మయజ్ఞప్రకరణము.	3౪	శాశ్రధభోక్తృవిషయము.	౪౮
దేవస్థితీతర్పణవిషయము.	3౫	అవాహనార్ఘ్యాదికము.	౪౯
పితృతర్పణవిషయము.	11	శ్రాద్ధాదివైశ్వదేవకర్తవ్యవిషయము.	
ఉపనయనప్రకరణము.	౩౬	అగ్నిప్రజ్వలనాదికము.	౫౦

విషయములు.	పుటసంఖ్య.	విషయములు.	పుటసంఖ్య.
అగ్రాధికారము.	౧౨	గ్రహణశాస్త్రవిషయము.	౬౪
అన్నాభిరుచ్యము.	౧౩	ఆమశ్రాద్ధకాలము.	౬౬
భోక్తృభోజనసమయే అగ్రశ్రవణా దినాచనము.	౧౬	ఆమశ్రాద్ధాధికారవిషయము.	,,
భోక్తృభోజనానంతరంక ర్తవ్యవిష యము.	౧౭	ఆమశ్రాద్ధవిహితకాలవిషయము.	౬౭
అష్టకాశాద్ధము.	౧౮	ఏకోద్దిష్టవిషయము.	,,
దధ్యంజలి.	౧౯	అపరాహ్ణకాలక ర్తవ్యశ్రాద్ధాని.	౬౮
శ్రాద్ధేనిమంత్రణము.	౨౦	శ్రాద్ధవిషయ సంభవేక ర్తవ్యము.	౬౯
శ్రాద్ధేఏకద్యుత్యాదిబ్రాహ్మణవిష యము.	,,	వృద్ధిశ్రాద్ధవిషయము.	,,
ఏకభోక్తృసంభవేక ర్తవ్యము.	,,	నాందీశ్రాద్ధవిషయము.	౭౦
దాహిత్రాదీనాం శ్రాద్ధక ర్తవ్యత్వవి షయము.	౨౧	అద్భుతోత్పాతనిమిత్తము.	౭౩
అమాశ్రాద్ధాద్యకరణదోషము.	,,	అన్వారంభనీయస్థలీపాకము.	౭౪
ఏకదినమాతాపితృశ్రాద్ధవిషయము.	౨౩	గృహ్యసూత్రప్రారంభము.	౭౭
అమశ్రాద్ధవిషయము.	౨౬	గృహ్యసూత్రేద్వితీయప్రచ్ఛేదప్రా రంభము.	౮౧
		గృహ్యసూత్రేఉత్తర భాగప్రారం భము.	౮౬
		విషయసూచికాస్సమాప్తము.	

ముఠికొన్ని విషయములు రెండవకూర్పునందు చేర్పబడును.

యాజుషస్తాతాను క్రమణిక.

ఈ తృతీయముద్రణమునందు, ఇందుగ్ధపాత్రమునకు ధర్మశాస్త్రమునకు ప్రయోగ సహితముగా ముద్రింపబడినది. ఈ ఆపూర్వమైన సద్గ్రంథమును జదివినంత నే సకలవైదికప్రాచీన సాంప్రదాయము విష్ణువుముగా దెలియును. ఇట్టి ఉత్తమగ్రంథ మిదివఱకు కప్పుకును బయలు వెడలలేదు. ఎంతిధనము వెచ్చించినను సరే ఇన్ని విషయములను బోధించువారు దొరకరని యీపుస్తకమును జదివిన గొప్పవారందఱును తెలియపలుచుచున్నారని ఇదివఱకు చెందుమాటులు ముద్రించిన ప్రతులన్నియు విక్రయమైనవి. మూడవమాటు ముద్రింపించిన ప్రతులలో 14 వందలకొద్దముగా వ్రాయమైనవి. ఇక కొన్ని పుస్తకలేనిల్యమున్నవి త్వరితగతిన వాకేదొరకును. ఖరీదు రు 2-8-0

అన్న నూత్నార్థ దర్పణము సస్యగ్రము టీకా
తాత్పర్యసహితము ఇది బ్రాహ్మణ మ
త్రులందఱు శ్రాద్ధకాలమందు పఠించు
మంత్రార్థముగలది 0-3-0
ఆరాధనప్రయోగము ఋగ్వేదులకును యజు
శ్వేదులకును ప్రాముఖ్యము 0-1-6
ఆర్దిక శాస్త్రవిధి ధర్మశాస్త్రము తాత్పర్య
సహితము 0 2-0
ఆశాచవిద్యని డిటో 0-2-6
అష్టోత్తరశతదానకల్పము (108) దానముల
యొక్క మంత్రములను గలవు 0-4-0
అరణ్యాదికము యజురారణ్యాదికముని పేరు
సస్యగ్రం యిందులో బహువిషయములు
గలవు. 3-0-0
గోచారదర్శని (చెండవభాగము అచ్చులో
నున్నది) 0-6-0
గహిలాఘనము సిద్ధాంతగ్రంథము పంచాం
గముచేయువారికి అత్యవశ్యకము టీకా
తాత్పర్యపదవిభాగ ఉదవారణసహిత
ముగానుండును 1-4-0
ఉదక శాంతిప్రయోగము సస్యగ్రము 0-4-0
ఏకాదశిగురవారప్రతికల్పము తా॥ 0-2-0
శ్వాతివ వర్షప్రదక్షిణ అను (లఘువర్ష
ఫణి) 0-8-0
సస్యానందము ధర ప్రతులను దెలుపు
నది 0-4-0

స్మార్తకారకావృత్తి రు 0-12-0
మంత్రపుష్పం రు-2-0
అపరప్రయోగాను క్రమణిక (యజుశ్వేదు
లది) (సస్యగ్రం) 1-8-0
గోచారదర్శని శ్వాతివగ్రంథము సర్వజను
లకును అత్యవశ్యకముగా దెలియవల
సిన గోచార ఫలములన్నియుగలవు. టీ
కా తాత్పర్యము క్రమ ఈ కూర్చునందు
బహు విషయములు చేర్చబడినవి విగ్రం
ధముచూచియే తీరవలెను మంచిప్రతి 0-12 0
కాలిదానచరిత్ర (చెండవభాగము.) 0-8-0
పురాణోక్తకర్మప్రకాశిక 3 కూర్చు బహు
విషయములు చేర్చబడినవి యాజ్ఞీకు
లకును ధర్మశాస్త్రపరులకును అత్యవ
శ్యకమైన సద్గ్రంథము. 1-4-0
పురాణోక్త అపరచంద్రాక్ష ఇందు బహువిషయ
ములుండును ముద్రించినవానిలో 50 ప్ర
తులు మాత్రమే నిలిచియున్నవి అవశ్యకర్మ
చేయించు బ్రాహ్మణులందరు ఒకమా
టుజదివి చూడవలసిన సద్గ్రంథము బా
లురకుగూడ బోధపడును 1-4-0
కార్తికపురాణము పద్మపురాణంతర్గతము
శ్లోక తాత్పర్యసహితము రు 1-8-0
శ్యామలాదండకము టీకా తాత్పర్యసహిత
ము రు 0-1-0
వనమాలా (శ్వాతివిషయము.) 0-2-0

కార్తిక మాహావ్రతము.

ప్రతిక్లృప్తమునకు తెలుగు తాత్పర్యసహితము.

మాచిబ్రెండు చేయఁబడిన ప్రతి 1 కి రు 1—0—0 సామాన్యముగానుండు ప్రికృతబ్రెండు రు 0—12—0 పోస్తుకర్చు ప్రత్యేకము - ఈ గ్రంథము సకలజనాదరణీయమును సుప్రసిద్ధమును నగునీ గ్రంథమును గూర్చి విశేషించి వ్రాయవక్కరలేదు. దీనిని పురాణవేత్తలును, కార్తికప్రతిమునందాసక్తిపరులును, వివేకవంతులైనవారందఱు తెప్పించుకొనుచున్నారు. ప్రతియింటను నొకగ్రంథము తప్పకనుండఁదగినది.

ప్రతివారును పురాణము జెప్పవచ్చును. సులభమైతిగాముద్రింపఁబడినది. మేము ఈవఱకులచ్చవేయించి మాయొక్క "ఆర్యానంద" గ్రంథరత్నమాలలో ప్రకటించుదుండెను స్మార్తాది గ్రంథముల విషయము మీరలు వినియుండురు. ప్రకృతము కార్తికపురాణము ముగించితిమి. వైశాఖపురాణము మాఘపురాణము గరుడపురాణము మొదలగునవి ముద్రణముకాగానే కేల్లాగునందు జేర్పఁబడును ఈ కార్తికపురాణము నందు పూజాక్రమము గూడగలదు ప్రతులుస్వల్పముగా ముద్రించితిమి. వలయు వారు వెంటనేవ్రాసి తెప్పించుకొనగలరు ప్రతులేని పిమ్మట వ్రాసిన ప్రయోజనము కలుగుదు.

స్మార్తకారికావృత్తి అను స్మార్తగ్రంథరత్నము. ఇది నృసింహచోక్తము వంచదశకర్మలకును ప్రయాణములుగలది ప్రతిస్మార్తగృహమునకు వ్రాముఖ్యము ప్రతి 1 కి 0—12—0

కాలిదాసకథామంజరి ద్వితీయభాగము ప్రకృతము ముద్రించితిమి దీనియందా యమధుక మహారాజయొక్క విచిత్రమగుచరిత్రమునుకాంచనకాలయను వేశ్యారత్నమునకును కాలిదాసునికిని జరిగినసంభాషణయొక్క చమత్కార సమన్వయమును శ్యామలాదండకముయొక్క అర్థమును మృద్ధుమధుర వచనశైలితో వ్రాయఁబడినది ప్రతి 1 కి రు 0—8—0

ఆర్యానంద ప్రస్.
మచిలీపట్టణము.

}

ఇట్లు,
క చల్లా లక్ష్మీవృషిసహాశ్రయి

ఓమ్

పరబ్రహ్మణేనమః.

స్తార్తకారికావళి.

అను స్తార్తకారికావృత్తి గ్రంథప్రారంభః.

శ్లో॥ వందేకుందశశాంక శంఖధవళం పద్మాక్ష సూత్రాన్వితమ్ |
విద్యాపుష్పక సంయుతంచవరదం వాగీశ్వరం వాక్రదమ్ | విశ్వేశం శశిమం
డలాంతరగతం శ్వేతాబ్జమవ్యాసనం | వేదాద్యాగమరాశిరూపమమలం
సద్యాజివ క్త్రింహరిమ్ ||

హరిః ఓం శ్లో॥ ప్రణమ్యజగతామీశం సర్వమంగళకారణం | సర్వ
జ్ఞం సర్వదాధ్యేయం సర్వశాంతికరం హరిం | ఆపస్తంబేన యతోక్తం గృ
హ్యస్య స్తార్తకర్మశాంతస్య ప్రయోగవృత్త్యాఖ్యం కరిష్యే సారసంగ్రహమ్ ||

౧॥ హవిర్యజ్ఞః శ్లో॥ స్తార్తకర్మార్పణీవ యోమీ త్యేవంశబ్దం ప్రయో
క్తవాన్ | అగ్ని హోమాశ్రందర్శపూర్ణ మాసావాగ్రయణంతథాచాతు
ర్మాన్యాని చ తతో నిరూపయశుబంధకః | సాత్రామణీపిండపితృ యజ్ఞస్సం
స్థాభిధానకాః | ఏతే సప్త హవిర్యజ్ఞ ఆధానాంతా ఇతి రితాః ||

సోమయజ్ఞః.

౨॥ సోమయజ్ఞః శ్లో॥ అగ్నిప్రోమస్తతో త్యగ్ని ప్రోమ ఉక్త్యశ్చ పోడ
శీ | వాజపేయోతిరాత్రోస్తోర్యామోయజ్ఞశ్చ సామికాః | ఏతానన్యా
శ్చ హూన్యజ్ఞ సంబంధాంశ్చ యనాదికాః | సర్వానుక్త్వా ధకర్మాణ్యా చా
ర్థాద్యాని ప్రభృత్యతః | వివాహాదీనికర్మాణి తాన్యచ్యం తేజులాని చ ||

౩॥ వివాహానంతర కర్తవ్యాస్సప్తపాకయజ్ఞః.

శ్లో॥ వివాహానంతరే చాయ మనుష్ఠానక్రమస్సన్న్యతః | ఔపాస
సంవైశ్వదేవం సాయం ప్రాతశ్చ సంతతమ్ | ఫాలీపాకో హ్యాదక్షిణ్యః కా
ర్యపర్వణిపర్వణి | మాసి శ్రాద్ధం మాసి మాసి కృష్ణే పరాహ్లాకే మా

భేదస్తాప్తకశ్రాద్ధ మప్యమ్యూంచరమేహిచ । మాసిశ్రాద్ధాప్తక
శ్రాద్ధే కార్యేపిఠరిచేన్మృతే । వస్తేవస్తేసర్వబలి శ్చావగ్న్యాంకార్యవ
హి । సకృత్సర్వాణ్యుగదయనే త్వీశానబలివ్యతే । సప్తైతేపాకయజ్ఞా
స్సన్య సన్న్యైర్తసంస్థాఇతిస్మృతాః ॥

౪॥ పంచదశకర్మనామాని శ్లో॥ గర్భాధానంపుంసవనం సీమంతో
న్నయనంతతః । జాతనామాన్నచాలాని మాంజీవృతచతుష్టయమ్ । గో
దాసన్నతముద్వాహ ఇతిపంచదశస్మృతాః ॥

౫॥ అయనాదికాలనిర్ణయః శ్లో॥ అథోదగయనంనామ షడ్గాసామక
రాదయః । దక్షిణాయనమిత్యాహు షడ్గాసాకర్మటాదయః ॥ పూర్వప
క్షశుక్ల పక్ష స్త్యాహపుణ్యాహనామతః । ప్రాతస్సంగమమధ్యాహ్నపరా
హ్ణాస్సాయమిత్యపి పంచకాలాభవంత్యహి తేష్వాద్యాస్త్రయఉత్తిమాః ॥

౬॥ ఉపనయనాదీనాంకాలనిర్ణయః శ్లో॥ ఉదగతేర్కేత్రవిధాన్పకా
లా భవంతిత్రోత్తమమధ్యహీనాః । ఉపాయనేకప్రథమోవివాహే
కాలానిషిద్ధోత్తమమధ్యమాస్సన్యః । నిషిద్ధాశైశిరామాసా పరిహఃప్ర్యో
త్తమంచహి । నైదాఘమిత్యథోద్వాహః కర్తవ్యఃకుసుమాకరే । ము
ఖ్యోధజ్యేష్ఠనూనేతు మధ్యమోఽథోపనాయనమ్ । వసంతేబ్రాహ్మ
ణముపనయాతేతిసూత్రతః ॥ ముఖ్యోవసంతోఽనుక్త త్యాన్యధ్యమా
జ్యేష్ఠశైశిరాః । పాపాదిమేఽర్కేమకరేగతేతథాఽపాథాంతిమేఽర్కే
సతికర్మచుగతే । మాసాచతౌసత్యపిచోత్తరాయణే నింద్యావివాహా
పనయాదికర్మసు । శుక్లఃపక్షోముఖ్యుఃపౌర్ణమాన్యాజ్యోతిర్విద్భిశ్చేదితః
కృష్ణపక్షః । మధ్యేఽష్టమ్యాశ్చేభయోర్ముఖ్య ఉద్భవించాథోనన్యత్రీ
ణ్యముఖ్యానినాన్యాః ॥ శుక్లాంత్యకృష్ణాదిమపంచవాసరా శ్చేష్ఠాద్వ
యోర్మధ్యమపంచమధ్యమాః । శుక్లాదికృష్ణాంతిమపంచవాసరా శ్చ
భేషుకర్మస్వభలేషునేరితాః । సీమంతోద్వాహమాంజీషు కాలోముఖ్యః
ప్రాతస్సంగమోమధ్యమాన్నః ఉర్ధ్వకాలోమంగళేష్వేవనేష్టః పూ
ర్వరాత్రిర్జ్యోతిషాంతావివాహే ॥ గోదాసచాలోపుపనాయనాదిమోద్వా
హాపమావర్తనముత్తరాయణే । శుక్లేచపక్షేశుభవాసరే తిథౌకార్యా
నిపూర్వాహ్నికకాలఉత్తమే । శ్రౌతస్మార్తాగ్నిర్థముద్వాహకర్మగర్భా

కానా దీసర్వర్తుషుస్యః । నిమిత్తాపేక్షానినైమిత్తికానీత్యన్యార్థస్తూ
దాహతస్సప్తవమ్

2। యజ్ఞోపవీత ప్రాచీనావీతాభ్యాంకర్తవ్యకర్మాణి.

శ్లో॥ శుభకర్మాణికార్యాణి సదాయజ్ఞోపవీతినా । ప్రదక్షిణం
యథాస్యాత్తుతథాకుర్యాత్సర్వకర్మవితే ॥ స్వస్యవాగ్నేరుదకాప్రిగ్వాది
శ్యుపకమ్యతేక్రియా । తస్యాందిశ్యపవగ్గస్యా త్వక్వేషుశుభకర్మసు ।
మాసిశ్రాద్ధంపితృనంతప్ర సవ్యంస్యాత్ప్రాచీనావీతినాకృష్టపక్షే । మా
ఘేమాసేవాప్తకాకృష్టపక్షే కర్తవ్యాతద్దిక్షిణాదికసమాప్తిః॥

౩। అగ్నిముఖం శ్లో॥ జాతచాలాదిహూమేషు సంకల్పానంతరం
ద్విజైః । ప్రాదేశపరిమాణంతు కార్యంస్థండిలకల్పనం । త్రిసప్తినైవస్తత్ర
రేఖాప్రాగ్రాశ్చోదగగ్రకాః । తృణేనసమిధాచాపి లిఖత్వాఽద్భిరహో
త్క్యచ ॥ తాకికారణిజాతంవా శోత్రియాద్వాహృతంగృహతే । అగ్నిం
తత్రప్రతిష్ఠాప్య కార్యప్రజ్వలనాదికమ్

౪। తాకికాగ్నౌ ఔపాసనాగ్నౌచ కర్తవ్యకర్మాణి.

శ్లో॥ స్వఃపుసువనసీమంత పార్వణాదీనియాస్యపి । ధార్యా
గ్నాయానికార్యాణి త్వగ్నిమధ్యేతిచోక్తవాక్ ॥ అగ్నింవిర్ణయవవత్రి
వస్యతేసర్వకర్మసు ॥ స్మార్తాగ్నౌపాకయజ్ఞాగ్రయణ సువనసీమంతవా
స్తుప్రవేశా । కర్మాణ్యన్తాత్ఫలంయత్సప్తశతేగృహపతిం కర్మణశ్శాంతి
కాదే । మాతుఃపితౄస్సప్తపితౄఃప్రతిశరది సపిండక్రియాయాంచప
త్నాన్ ॥ కార్యాణిస్వస్యపిత్రో ససవాజవిషయ ఔపాసనేలాకివే ॥
ప్రతిపద్యుక్తదర్శేతు కార్యస్తాపాసనానలే । అపరాష్ణేపిండపితౄయ
జ్ఞశ్రోతాదివేశతః ॥ జాతకర్మాదికర్మాణి వివాహంతానియానిచ । కా
మ్యవతోద్వాపనానికార్యాణ్యగ్నౌచలాకివే ॥ సభార్యస్యపివాహస్యతా
కికాగ్నౌవిధీయతే । ద్విభార్యాగ్నౌత్ర్యసంసర్గంకుర్యాత్సూత్రాంతరేరి
తాత్ । సర్వాధానీచాహ్నిర్మృతా హేదర్వాజావాహూమవగ్ధ్యం
చకుర్యాత్ । శ్రాద్ధంహూమా మత్తరంకార్యమేదేత్యాహ ॥ శ్రోతే
ధూర్తభాష్యానునారే । యజ్ఞేస్సార్థంవైశ్వదేవస్తు కార్యవేత్త్యుక్తోతాకి
కాగ్నౌచతేన ॥ ప్రాప్తేశ్రాద్ధేస్వేనాగ్నిః ప్రవాసేకుర్యాత్సర్వంహోమవ

ద్వయధోక్తం॥ బ్రహ్మణ్యతామగ్నిమతాంప్రవాసేగృహేషుచాగ్నాసతివి
ద్యమానే । అహమానవహేషైః ప్రతినిధ్యభావాన్మృతేఽహ్నికర్తవ్య
ఇహాగ్నిమద్భిః ॥ ఔపాసనేపచనేవాన్యవస్థిహోవిశ్లబ్ధికోత్రనతుల్య
కల్పః । సర్వాహితాగ్నిర్విధురోపితాకికే నహ్నిచకుర్వీత హివైశ్విదేవ
కం॥ స్యాన్లొకికాగ్నా విధురానుపేతైఃపితుస్సదాగ్నాకిరణంచకార్యం ।
హోమంవినాభర్తృమృతేహ్ని పత్నాన్విశ్వాధించ కర్తవ్యమిహాపి పి
త్రోః॥ శ్రాద్ధాధికారిభవతీత్యను పేతాపిపుత్రకః ॥ ఉక్తంసుదర్శనాచా
ర్యైర్మను సాతమశాసనాత్ ॥ త్రయోదశాగ్నాకిరణముత్రా నన్యాం
శ్చనాచయేత్ । తేనైవచాగ్నాకిరణం కారయేన్లొకికాసలే॥

౧౦॥ అగ్నిధ్యానపరిస్తరణ పాత్రాసాదనాదీన్యచ్యుతే.

(ఏతానగ్నిమిధ్యేతి సూత్రస్యార్థఉదాహృతః) శ్లో॥ ప్రజ్వాల్యా
గ్నిమిమంధ్యాత్వాలంకృత్యైవపరిస్తరేత్ । పాగ్నిత్యగాస్త్యైకుశోదగ
గాస్త్ర స్థూలయోశ్చోపరిదక్షిణాన్యః । తదగ్రయోరుత్త రతోవ్యాధ
స్తాత్పరిస్తరేయః క్రమశఃపురోగాః ॥ పాగ్నిత్యేణాప్రత్యగుద క్రమేణపరి
స్తృతేఽగ్నా సతిదక్షిణాన్యః । బ్రహ్మసన్ధానం తతఉత్తరన్యం పాత్ర
ప్రయోగాధ్యమిహాను పూర్వాయత్ ॥ పాత్రప్రయోగాచరణం పవిత్రయో
స్సంస్కార ఇత్యప్యధపాత్రసేచనాత్ । తచ్చుఖలందర్శక పూర్ణమాస
వత్పాస్త్యేంచ కర్తవ్యమితిహచోక్తవాః ॥ దైవేషిణ్యేచోత్తరేణాగ్నిమేవ
దర్భాంతృస్త్రేవ తేషుప్రయుంజ్యత్ । పాత్రాగ్నేవానుక్రమేణైక
పంక్తౌపాగ్నిగ్రాణ్య సాదయేచ్ఛాతవద్ధి ॥ కత్యాణిష్యేవోదగంతానితే
షాంనైవతేధాసాదనం పంక్తిషుస్యాత్ । దర్వాణ్యజ్ఞాదిపోత్రణీ పూ
ర్ణపాత్రే । ద్వంద్వన్యంచీధృస్థవో చానుపూర్వాయత్ ॥ పాత్రేధృత్వా
దక్షిణోదక్కరాభ్యా మాజ్యస్థాలీమృన్మయోతత్రకార్యా । సృక్పాలా
శోభాదిరశ్చ సృవస్సన్యవ్యైకం కత్యాశ్వేధ్యుకేపోత్రపూర్ణే । పాత్రేపా
లాశ్వశ్చైవన్యః పరిధ్యాఘాతేధ్యాన్యఃఖాదిరావాస్థుగాద్యాః । నోచే
త్త్రణాన్యేవహియాజ్ఞికాని పిత్రేకర్మణ్యకమేకం ప్రయుంజ్యత్ । పా
లాశఃఖాదిరోవాన్యాదిద్భ్యః పంచదశస్మృతః । ఇతిబోధాయనః పాగ్ని
ఘారాపాదేశసంమితో ॥ ద్విఃపాదేశోభవేదిద్భ్యస్త్రైః పాదేశస్తుమధ్య

మః । స్థవిష్టోదక్షిణార్థస్సస్మృత్తి రనామికభవ్యతే । త్రిర్మధ్యమంచోత్త
 రార్ధ్యః పరిధీనాంప్రమాణకం । సంఖ్యావింశతిభాతోక్తా వైకవింశతి
 భాక్యచిత్ । ఏకాదర్శి వాస్పృహవేతి కేచిత్ప్రాహు స్సర్వేషామజ్ఞ
 హామేషుచాలం । ఏకంపాత్రంచేత్కథం ద్వంద్వసిద్ధిః ప్రాప్తపాత్రా
 నాదనేపాత్రకాలే । కింనైం దాగ్రహారా జ్యభాగప్రధానా స్మృక్ హా
 మాస్సుర్వేన హామాస్సృవాహాః । ఇత్యేవోక్తం యజ్ఞకైశ్చిప్తవృ
 ద్దైః పారంపర్యాచార తశోచితసూత్రాత్ । తస్మాదేతే స్మకస్మృవా
 నాదనాహ్వాప్రాప్తద్వంద్వా వాప్తయేహామసిద్ధ్యై । ద్వేదర్వాణా

ద్వాస్మృవావేతికే చిత్ప్రాహుస్థానీ పాకకర్మాదిషు స్థః । ఆజ్యగ్ర
 హణసామర్థ్యం సదర్వాణస్సంభవత్వధ । హవిర్ధారణసామర్థ్యం సృవ
 స్యనతుసిద్ధ్యతే । తస్మాద్దర్వాణశ్చక్త్య భావాద్గృహీతు మాజ్యం
 హవ్యంధర్మమేవసృవస్య । స్మైర్యాభావాద్ద్వేస్మృచాద్వాస్మృవావానాహ్వా

కింతు స్మకస్మృవానాదనీయా । సాగ్రాహార్యామ సామ్యావగ
 ర్భాదర్భా ప్రాదేశమాత్రేపవిత్రే । కాష్ఠంవాంతర్ధాయచిత్వోదక్షై స్త్రి
 స్సంమృజ్యాన్వి నోప్రీక్షణాభ్యేదిధాయ । యత్రాస్తేసా ప్రోక్షణీతత్ర
 తస్యామానీయా పశోచిదగగేపవిత్రే । హస్తాత్తానాం గుప్తవిస్రంసికా
 భ్యాం నానాధృత్యా ప్రాక్తిరుత్పయతాభ్యాం । ప్రాతాన్యత్రా
 నానికృత్యేధృబంధంవిసస్యత్రః ప్రోక్ష్యతత్పూర్ణపాత్రం । ఆదాయైవా
 ధావరేణాగ్ని మిత్యా ద్యూర్ధ్వం కుర్యాత్తద్యధా సూత్రముక్తం ।
 ప్రాచీమారభ్యప్రతీచీంచ నీత్వాభూయః ప్రాచీంప్రాప్యతూత్పయతా
 భ్యాం । ఏతత్కించిద్వైపరీత్యం వదంతిశిష్టాశ్చచ్చంత్యత్ర పశ్చాత్సమా
 ప్తిం । పునరాహార శబ్దార్థతాత్పర్యం సముదీరతం । తతఃపవిత్రేప్రా
 గగ్రేప్రహృత్యాగ్నౌ తతఃపరం । దర్వాణ్యప్లగ్నే నాంజలేన స్మకస్మృ
 వాభ్యాంసృవేణవా । యేషుకర్మసునైయేనజాహూతి తదిహాచరేత్ ।
 సృవం దర్భైస్సహదాయ దక్షిణేనకరేణచ । సృచంవామేన యుగ
 చతుర్థాధరే ౭ గ్నప్రతాప్యచ । దర్భైస్సం మృజ్యవాపునః ప్రతి
 తప్యహ్యవోత్సృచ । సిధాయేత్యేతదంతం హికర్మసూత్రోదితంత్విదం ।

సృవమగ్నైరం తరిత ఇత్యాద్యన్యే వదంతిహి । తచ్చాత్మకమన్యై
 వకర్తవ్యో నాన్యకర్మణి ॥ అతోతిదేశాభావాచ్చ వికల్పాభావతో
 పిచ । హేతుద్యయోదయం పక్షోనాంగీకరో మనీషిణామ్ ॥ సూత్రో
 దితేషుచాగ్నేయస్థాలీ పాకాదికేషుచ । వినాహృదయసంసర్గహోమం
 పరిధయస్సృతాః ॥ వినాహోదిషుచ ప్రాయశ్చిత్తే షూద్యాపనాది
 షు । ఆజ్యహోమేషుసర్వేషుశమ్యాః సువసంవినా ॥ ఇధ్యపంచద
 శాఘూరాద్వాస్తః పరిధయస్త్రయః । స్మార్తేవింశతిదారూణి కదాచి
 నైకవింశతిః ॥ స్మార్తకర్మణ్యనూ యాజ్ఞాభావాన్నాపి సమిత్క
 చిత్ । సమిచ్చద్వాప్యనూయాజ్ఞా శ్శౌతవవేతరత్రన॥

౧౧॥ ఆఘూరహోమ లక్షణమ్.

శ్లో॥ పరిషిచ్యాగ్నిమేవేగ్మమాసీ నస్త్యాదధాత్యథ । వాయవ్యా
 ద్యగ్నికోణాంతం ఘోరమాఘోర యేదృజం ॥ ప్రాజాపత్యమవిచ్ఛి
 న్నం నైర్తేశానకీందిశం । ఇంద్రాఘోరంసృచాభిన్న మృజమాఘోర
 యత్యథ ॥ తూష్ణీంశబ్దోమంత్రవర్జం స్మార్తకర్మసునిశ్చితమ్ । ఇధ్మా
 ధానాంతఆఘూరావా ఘోరయతిసూత్రతః॥

౧౨॥ సృక్సృచాభ్యాం కర్తవ్యహోమవిషయః.

శ్లో॥ లభ్యతేసృక్సృచాహోమ సాధ్యాదేవహిదేవతే । తేల
 భ్యేతేదర్శపూర్ణమాస వచ్చేతిసూత్రతః ॥ ఇంద్రాఘోరం చాజ్యభా
 గాఉపదేశప్రధానకాః । సృచాస్విష్టకృతం చాపిజహుయా ద్గృహ్యక
 ర్మణి ॥ సర్వప్రధానాహుతీశ్చ ప్రాయశ్చిత్తా హుతీరితి । యత్ప్రా
 జాపత్యమాఘోరం సృవేణజహుయాదితి ॥ మంత్రప్రశ్నీదితామం
 త్రా ఉపదేశప్రధానకాః । జయాద్యాహుతయస్సర్వాః ప్రధానాఞ్చి
 తాస్సృతాః ॥ తైత్తిరీయాఖ్య శాఖాయాం పాతోరాప్యై భృతాం
 యథా । తథైవోచ్చార్యహోతవ్యా ఆపస్తంబానుసారిభిః॥ కేషు
 చిత్కర్మసువ్యస్త ఏతేష్యేవాపికేషుచిత్ । హోతవ్యాఞ్చిశంసంతికీది
 చిత్పండితమానినః ॥ తస్యమూలంనపశ్యామో యస్మింతుస్మతేది
 ధియ్యతే॥ తత్కర్మత్రతకర్తవ్యం తత్తత్సూత్రానుసారిభిః॥

౧౩! ఆజ్యభాగ నిర్ణయః శ్లో! ఆజ్యభాగాదక్షిణాపవగ్గం కుర్వంతి
యాజ్ఞకాః । తస్మాద్భాగపవగ్గోక్తి ద్దృష్ట్యాగృహ్యశ్వలాయనే । ప్ర
త్యజ్యుఖస్వాసీనస్య పురుషస్త్వక్షిణీయథా । దక్షిణాచాత్యుత్తరంస్వా
దుత్తరంచాక్షిదక్షిణం । భవంత్యేవం హితత్తస్మాదుక్తం స్థైర్యవలభ్య
తే! సృవేణాజ్యంగృహీత్యైవ సృచిసంపూర్యహవయేత్ ।

౧౪! స్విప్తకృజ్జయాది కర్తవ్యస్థానాని.

శ్లో! సూతోక్తేష్యఖలాజ్య హోమచరుహోమేషు ప్రథా
నంతతోప్యగ్నింస్విప్తకృతం త్వదైతమభయంవ్యక్తంవివిచ్యోచ్యతే! యా
స్వాజ్యాహుతయః క్రియాస్వభీహితాస్తాస్తు ప్రథానాస్సృతాస్తా ఆరభ్య
జయదయోపి విహృతాస్తాస్తాః ప్రథానాస్సృతాః । యాసావిప్త
కృతీమిమాం హ్యుపజాహోమి త్యాజ్యహోమేషు సాకర్తవ్యైవయద
స్యకర్మణ ఇతిస్వాప్తిస్విప్త కృత్యాంతిమే । స్థాలీపాక విధిష్విహగ్ని రిధనా
ద్యైర్దేవతానామభిః । మంత్రేఽఋగ్భిరధోయజుర్భిరుదితోహోమః పృ
థానంస్సృతం । అగ్నిస్విప్తకృదంతరేణ వచనాదగ్న్యదయోగృ
హ్యతే । అగ్నిస్విప్తకృతోద్వితీయ ఇతిసూత్రాధాతృతస్విప్తకృత్ । జ్ఞా
తాజ్ఞాతకృతాద్యభూపహమనాజ్ఞాతాది విష్ణ్వంతకంప్రాయశ్చిత్తముదా
హృతంహిచరు హోమేష్యజ్య హోమేషుచ । స్థాలీపాకౌపాస
నాదివ్యకేష హోమేష్యగ్ని స్విప్తకృచ్ఛప్రథానం । నిత్యానోన్యా
శ్రయా చానపాయాజ్ఞాత్వా కర్తవ్యాసదా మంగళేషు । శ్రౌతం
న్యాయబలేనచేది హసమితాకర్మం సమగీకృతంశ్చోతే స్విప్తకృదూ
ర్ధ్వమేవసమిదాధానంఖలూక్తంత్యహ । స్మార్తేస్విప్తకృదూర్ధ్వమేవపరి
షేకంపోక్తవాంతూత్రకృత్తస్మాన్నాత్రసమిత్కదా చిదుపదేశాభావ
తస్సర్వదా । యేషుస్థాలీపాకకర్మ స్వపీహనిత్యత్యేనోదాహృతాస్సృ
జ్జయాద్యాః । తేషాముతేస్విప్తకృత్సాన్వద్యదస్యమంత్రేణోక్తాస్తచ్చరో
రుత్తరాథాత్ । ప్రథానపావిషిస్విప్తకృత శ్చాపికదాచన । సంస
ర్గస్తుయధానస్యాత్తత్కర్మాచ్చరుకర్మణి!

౧౫॥ ఉత్తరపరిషేచనాదికం. శ్లో॥ స్యాత్పూర్వవత్తత్పరిషేచనం
తదాకార్యం ప్రణీతాస్వపటియేత్తతః । ఆపస్సముత్సించ్య చతుర్దిశంశి
రశ్చోద్వాసయేద్బ్రాహ్మణ మాత్తదక్షిణం॥

౧౬॥ ఈశానసర్పబల్యాదాదర్భఘృతాద్యసంభవేకర్తవ్యవిధిః.

శ్లో॥ ఈశసర్పబలిపార్వణాష్ట కాస్విధృద్దర్భఘృతచర్వసంభవే । సం
కటేసతిహికర్మసిద్ధయే హ్యగ్నిహూత్రకవిధిర్విధీయతే॥ అగ్నిహోత్ర
విధయే యవాగుకాతండులాదధి పయోఘృతాదికం । ద్రవ్యమేకమిహ
కాలఆగతే హ్యగ్నిహోత్రక విధాతద్దైవతు ॥ కేచిదేషుచరుణైవకా
ర్యమి త్యాహురాపద నుసాగతేసతి । ద్విర్జుహోత్యభనిమాప్తి భక్ష్యము
త్సృప్యచాచమన లేపానేస్మృతే ॥ ఆమేనవాస్యాచ్ఛరుణా ప్రధాన
తస్తస్విష్ట కృత్ప్రాశనభక్షణేభ్యః । పర్యాప్తదర్శ్యం పరిపూర్వవహ్నే ।
పశ్చాత్సదర్భేష్వదసాదయిత్వా ॥ ప్రధానహోమా బహుమంత్ర
భేధాస్తథాపి చైతాన్రమశోజపిత్వా । ఏకాహుతీంతంజహుయాత్ప్ర
ధానం తల్లేపకం బహిషి చౌషధీభ్యః ॥ నిమృజ్యచ స్విష్టకృతం
చశేషాద్ధత్వా ప్రసవ్యేనపునశ్చలేపం॥ ఆదాయతద్దక్షిణతస్సభూమ్యాం
పితృభ్య ఏవాత్రనిమృజ్యచాధ ॥ యజ్ఞవీత్యంధ ఉపస్మృతేచ్ఛాం
గుళ్యాం గృహీత్వాస్యచలేపమేతత్ । శుద్ధ్యృథమాచమ్య పునర్గృహీ
త్వా ప్రాశ్యాద్భిరాచమ్య తథోదగాస్మ్యుః ॥ ఆవృత్య చోత్సృ
జ్యచ సర్వశేషంతంభక్షయిత్వా నితరాంచలేహ్యం । ఆచమ్యదర్భైరు
దక్షైస్సృచంతాం ప్రత్యుశయేచ్ఛైషవిధిస్సమాప్తః॥

౧౭॥ వివాహ ప్రకరణమ్.

శ్లో॥ ఆచార్యసర్వఋతవో వివాహస్యేతిచోక్తవాన్ । తస్యా
గ్ధోవివిధశ్చేతి ప్రాహు సూత్రార్థవేదినః ॥ సామ్యాయనేస్యాత్ప్ర
థమోవివాహః కార్యస్సమావర్తనపూర్వకోహి । తత్సామ్యనమాహుః
ఖలుచోదగర్కే వివాహపూర్వే హనికార్యమేవ ॥ సూత్రస్మృతి
జ్యోతిషశాస్త్రసంఘంతంకార్యం సమావర్తనముత్తరాయణే । తస్మాత్స
మావర్తనపూర్వకోద్వాహఃకార్యః ఖలూక్తోనతుదక్షిణాయనే॥

౧౮॥ ద్వితీయవివాహవిషయః.

శ్లో॥ పత్నీః హీనస్యవివాహకర్మ సర్వేషుమాసేషువిధీయతేహి
అనగ్నికోనాశ్రమికోనతిష్ఠేత్యైకందినంవేతిహిసార్వకాలమ్॥మృతభార్య
స్యచోద్వాహఃకార్యస్సర్వర్తుషుస్మృతః॥నకాలనియమోయాజ్ఞాహోక్త్య
పిమునిరుక్తవాః॥శ్లో॥ దాహయిత్యాగ్నిహోత్రేణస్త్రియం వృత్తవతీంప
తిః॥ ఆహరేద్విధివద్దారానగ్నింశైచనావిలంబయత్ ॥ భార్యయైపూర్వ
మారిజ్యైదత్వాగ్నిసంత్యకర్మణిపునర్దాశక్రియాంకుర్యాత్సునరాధానమే
వచ॥తదైవానాశ్రమోవాస ఇత్యుక్తముపపాతకైః॥తస్మాత్సపిండనాదూ
ర్ధ్వం విధురోద్వాహః కురితః ॥ అనాశ్రమీనతిష్ఠేత దినమేకమపి
ద్విజః । ఆశ్రమాదాశ్రమం గచ్ఛేదన్యథాపతితోభవేత్ ॥ ఇత్యా
దివాక్యైర్మృతభార్యకస్య వివాహకర్మణ్యధికారఉక్తః । ఆహామహు
ద్వితయేనయుక్త మాసేష్యపిద్యాదస్తుప్రతస్తః ॥ అథాత్రశైశిరా
మాసా పరిహాష్యేతియద్వచః । తదయంప్రథమోద్వాహ విషయేనా
న్యథాగతిః ॥ పున్వీవాహస్య పునరాధానస్యచసర్వదా । నకాల
నియమోత్పాదిషుశే మూఢద్వయంవిना ॥ భార్యాహీనస్యైవకార్యో
వివాహశ్చరుంధత్యా దర్శనానంభవేపి । తస్యోద్వాహస్యైవనైమిత్తి
కత్వాత్ఫలీపాకౌపాసనావత్రకార్యా॥

౧౯॥ అరుంధతీదర్శనవిషయః.

శ్లో॥ స్థాలీపాకాఖ్యే సమాప్తేత దానీంకర్తవ్య శ్చౌపాసనారంభ
ఉక్తః । ఉద్వాహః గాగప్రవేశాఖ్య హేమామేదీతౌ ప్రోక్తారుంధతీ దర్శ
నాంతా ॥ మాఘేమాసే ఘృనేమాస్యపిస్యాన్నావిర్భూతారుంధతీ
తత్రకాలే । కాలేనాం నోద్వాహా దీతౌసమాప్తి ర్యజ్ఞాచేచ్ఛాధానమే
వాత్రకార్యం ॥ శుక్రేషుత్రిణ్యస్త్రే చాధిమాసేసత్య పున్యాహాదిస
ర్వైర్మకార్యం । ఆహోద్వాహే2 రుంధతీదర్శనాంతేస్థాలీపాకః కార్య
ఆగ్నేయసంజః ॥ సాధేమాఘమాసిసత్సా దితేషునక్షత్రేషు ప్రాయశ

తైశ్విరక్తా(సప్తర్షీణాం నోదయంలభ్యతేవా) ఇతివాతాంతరం । సప్తర్షీ
దర్శనంనాస్తి ॥ యస్తాత్తస్తాన్తాసాశ్చైశిరావర్జనీయా ॥ కాలేహస్త్రోన్మ
దితేసత్కుదీ చ్యామావిర్భూతారుధతీహూదితాస్తే । తస్మిన్కాలేద
ర్శనీయాచతాభ్యా మాయుష్మద్భ్యుదంపతీభ్యునిశాదా॥ నిత్యత్వా
చ్చారుంధతీదర్శనస్యసప్తర్షీణాంశాఖనాంచాఖలానాం । యస్మిన్కాలే
రుంధతీదృశ్యతేహి కర్తవ్యస్యాన్యన్యసితస్యన్వివాహః॥

౨౦॥ వివాహా కమానాః.

శ్లో॥ ఉక్తార్థశ్చైరామాసావితిసూత్రస్యనిశ్చితః । అథోత్తమంచ
నైదామమితిసూత్రార్థఉచ్యతే ॥ ఆమాఢమాసేనతికర్మకరవాపాషే
మృగేనత్యపిచోత్తరాయణేతౌశూన్యమాసావితిసూరయౌవిదుస్తయౌ
ర్నకార్యంశుభకర్మకించన ॥ సర్వాణీత్యాదిసూత్రేషు ప్రతీయేరన్నిదంవ
చః । అనుక్రమేణప్రత్యేకమభిసంబధ్యతేతతః॥

౨౧॥ వివాహా క్షణక్షుతాణి.

శ్లో॥ మాస్తస్వాతీరేవతీమిత్రపిత్రేభ్యాహ్నేర్మృత్యుస్సామ్యుతిహా
త్రరాశ్చ । తారాయోగ్యావాసరాసుద్ధి నాథోలగ్నంజ్యోతిశాస్త్రవి
భిర్యథోక్తా ॥ గర్భాధానాద్యాసు సర్వక్రియానుతిధ్యుతాద్యాలగ్నప
ర్యంతకాశ్చ ॥ శస్త్రాఃపుణ్యోక్తాసర్వాణిచేతి నక్షత్రాణిత్వస్యసూత్రార్థ
ఉక్తః ॥

౨౨॥ వివాహాత్పూర్ణంవరస్యకల్యాణవిషయాః.

శ్లో॥ అధీత వేదోగురుణానీ మంత్రితోగృహశ్రమాకాంక్ష్యథచో
త్తరాయణే । దివాసమావతఃనకర్మ కృత్స్వయంనాందీముఖం శ్రాద్ధ
కృదుక్తలక్షణమ్ ॥ చాతుర్గృహేయస్యహికస్య కాస్తితేనాదరాహూత
వరఃప్రయాయాత్ । సువాసినివిప్రసుహృద్భిరార్యై స్సుగంధపుష్పాక్ష
తమంగళాద్యైః ॥ విచిత్రవస్త్రాభరణాన్వితాంజన స్రక్కుంకుమోపేతసు
వాసినిగణైః । తోంబూలనానావిధగంధభూషణ స్రక్కుంచకోష్ఠీషధరై
ర్ద్విజోత్తమైః ॥ ఆమ్నాయధ్వనిభిస్తద్వనిందితకల స్త్రీగీతఘాపాదిభిః కేళ

శ్మశ్రునికృంతనాచార విచిత్రాచ్ఛిద్రవస్తాన్వితైః । భరీశంఖమృదంగవే
ణుగణవీణావాదతా శాదిభిర్మతేభాశ్వరథాన్వితైః సహస్యభిశ్చాన్యగృ
హంగమ్యతామ్ ॥ మాంగళ్యానితీసుత్రస్య తాత్పర్యాఢ్ఢదాహృతః ।
ఆవృత్తశ్చస్త్రీభ్యశ్చిసూత్రం సంప్రతివర్ణ్యతే ॥ విప్రైశ్చవృద్ధైశ్చృతి
శాస్త్రవిద్భిస్సు వాసినీభిఃపతిపుత్రయుగ్భిః । సమంత్రకామంత్రకసత్కి
యాయాః ప్రోక్తాస్సమస్తాశ్చసమాచరంతి ॥

౨౩॥ కన్యాదానసమయేకర్తవ్యాని.

శ్లో॥ సర్వోపస్కరసంయుతాభ్యుదయ కాక్యాంతప్రదానాదికం
కల్యాణోత్సవమంటపేషు సతతంపాత్రాదిసంస్థాపనం । అన్యోన్యాభిము
ఖోద్గమాగమన మాయాతాన్వివాహాఢ్ఢినః ఫాలేభాషికధారణంహిపద
యోఃప్రత్యుశనంభాజనే ॥ కన్యాదానవిధౌతిరస్కరిణికావస్త్రంసంవిధాన
కంజ్యోత్తిశ్చాస్త్రీవిదుక్త శోభనముహూర్తం యావదాకాలికం । కల్యా
ణార్థకచూర్ణికాదిపతనం తస్మిన్ముహూర్తేచతావన్యోన్యంగుడ జీరకంచ
శిరసాఃప్రక్షేపణందంపతీ ॥ (తిర=తెర)

౨౪॥ స్రసంగవశాద్బాహ్య్యుది వివాహవిషయాః.

శ్లో॥ అభేన్వకాభిప్రసృజాత ఆదితస్తానాదిమృగ్భ్యామభిమంత్ర
యేత । ఇత్యంతమార్హాసురయోర్ద్వివాహయోరుక్తంహి కన్యావరణం
హిశసనం ॥ కర్తవ్యమార్హాసురయోర్ద్వివాహ యోర్నాన్వేషకన్యావర
ణంవిధీయతే ॥ ప్రతిగ్రహోర్ద్విజ్య బలాద్వివాహకౌబ్రాహ్మ్యఖ్యదైవౌఖ
లుచోత్తమోత్తమా । దైత్యాన్వకౌమధ్యమ కౌతభేతరేస్సుర్బాహ్మణా
నాం సతతంహినిదితాః ॥ రాజ్ఞాంతుగాంధర్వకరాక్షసావిత సహసుర
స్సర్వవిహితోంతిమః । విప్రైగ్న్వ ఆర్షస్తువివాహ ఆసురోవైశ్వస్యతూ
ద్వాహవిధిఃప్రశస్యతే ॥ మృగేవరప్రేషణమాహాకన్యకాం మఘాసుగా
వోర్యమభేదివాహకం । సుప్తాదిదత్తాదిసమస్తకన్యకాః నింద్యాస్యరా
హ్మసూరయోర్ద్వివాహయాః ॥ ఆర్షోవివాహఃప్రథమంప్రయుక్తవాన్మ-

స్మార్తమంత్రాధ్యయనానుసారతః॥ ఉక్తాధర్మాయేయప్రవీణాహేబా
హ్మప్రాజాపత్యదైవేషునస్సుప్యః । సర్వేష్వపుష్పద్వాహకాశ్యేషువక్ష్య
మాణాధర్మాస్సర్వసాధారణాస్సుప్యః ॥ కన్యాదానంస్వాతీనక్షత్రయుక్తం
ప్రాజాపత్యబ్రాహ్మదైవేషుతత్సాత్ ॥ నాశ్యేషుస్వాద్విశ్వభావాద్వి
జానామాచార్యేణగ్రాహ్యప్రవీణాహే॥

౨౧॥ వరపురోహితయోః పూజనము.

శ్లో॥ గౌస్థాపనీయాత్ర వివాహానుశుచీ శృహేషు వైకాపిత
యోఃప్రయోజనం । తయావరంచాభినిత్తిచూర్ణయే త్రుమేణయో
స్యాపచితిస్తమన్యయా॥ వరాయకుర్యాత్పూజుపర్కకర్క తగ్గోయుక్తము
ద్వాహనికేతనేతు । తతోవరస్యాపచితాయ దద్యాద్వివాహహోమో
త్తరకాలవ ॥ గోరాలంభస్థానమేతావదే తచ్ఛాస్త్రార్థం యత్తద్యగేస్మి
న్నిషిద్ధమ్॥

౨౨॥ సప్తపదాత్పుర్వంస్త్రీయః పునర్దివాహకారణాని.

శ్లో॥ దత్తాకన్యాసప్తపదాత్పురాచేద్యేయాన్యస్మైనో నిషిద్ధా
కదాచిత్ । ఇత్యేవోక్తంయాజ్ఞ్యవల్క్యేన సప్తపదాదూర్ధ్వం దోష
మాశుస్తద్దత్తాత్ ॥ తస్మాదూర్ధ్వంచేదసాసాపునర్భూస్తస్యాఃపుత్రా
నామపానర్భవాఖ్యాః । అన్వైర్దత్తాచేద్వివాదాతు రాజ్ఞామజ్ఞానాద్వా
బంధనాద్వాబలాద్వా॥ దేయాన్యస్మైకన్యకానో నిషిద్ధాసాంగోద్వాహే
సత్యప్రీతాహురార్యాః కన్యాగుప్తాద్యుత్తుర్దస్య ఏతావజ్జానక్షత్రాది
నామ్మ్యశ్చసర్వాః॥ సుప్తాద్యేతాస్సుభ్రహ్మర్షీర్లక్షణానిద్రవ్యాణ్యంతర్ల
క్షణాన్యేనపంచ । నానాబీజాన్యత్రవేద్యాశ్చపాంసూక్షేత్రాన్లోప్తం
గోశకృత్సాననమేవ॥ ద్రవ్యాభావాద్వృద్ధిదానిక్రమేణ త్యాజ్యంకార్యం
పంచమంభాగ్యవద్భిః॥ బంధుశీలకులబుద్ధిలక్షణారోగ్య సంపదుపపన్నక
న్యకా॥ వేదశాస్త్రసహితోక్తలక్షణోపేత విప్రవరఉచ్యతేవరః॥ యస్యాం
మనశ్చక్షురువైతితస్యాం బుద్ధింవదంత్యే వహికన్యకాయాం । అప్రవీణా

హేనుహృదాభిమంత్రణం నాన్యేషుకన్యావరణంత్రిషుస్యాత్ । యద్వృ
ద్ధాచరణంతదాచరణ ముద్వాహేహి పూర్వేహి నాపుణ్యహాభ్యుద
యక్రియాదికులదేవ ఫాపనాద్యాధరాత్ । నిర్వర్త్యచితిమంగళాఖిలప
దార్థైర్భంధుభిస్సంయుతోహ్య భ్యగమ్యవరం ద్విజప్రవరనుచ్ఛాగార
మావేశయేత్ ॥ ౨౭ ॥ వరాగమనమ్.

శ్లో॥ ఉష్ణీషకంచుకనవాంబర కజ్జలస్రగత్నాంగుళీయ మణికుం
డలభూషితస్సృ । ఆచార్యమిత్రసహితశ్శుభగేహ మేత్యసప్రాజ్ఞుఖస్స
ముపవిష్టఉదారపీఠే ॥ ౨౮ ॥ వరసంకల్పః.

శ్లో॥ ధర్మప్రజాసంపత్త్యర్థం ప్రేయముద్వాహాభ్యసే । సంక
ల్ప్యచాసమానార్హ గోత్రజం శ్రోత్రీయాత్కులాత్ ॥ దశపూరుషవి
ఖ్యాతాం జాతాంకన్యాంమనోహరామ్ । అరోగిణీంభౌతిమతీం పిత్రా
దత్తాంప్రతిగ్రహేత్ ॥

౨౯ ॥ కన్యకోపవేశనమ్.

శ్లో॥ తిరస్కరణికాకార్యా శాత్యప్రచ్ఛాద్యచాససా । ఫాపయే
త్ప్రాజ్ఞుఖంకన్యాం కండోలేతండులాన్వితే ॥ అన్యస్త్రిన్నపికండోలేవరః
ప్రత్యజ్ఞుభోభవేత్ ॥

దాతృసంకల్పః. శ్లో॥ కన్యాదానంకరిష్యేహమితిసంకల్ప్యబుద్ధి
మా ॥ సంకల్పితవరాయైవ దద్యాద్దాతాత్రకన్యకామ్ ॥

3౦ ॥ వధూవర ప్రవరోచ్ఛరణమ్. (కన్యాదానమ్.)

శ్లో॥ వసిష్ఠగోత్రస్య నృసింహనప్రీతిపాత్రీంచ పుత్రీకమలాఖ్య
దాయీం । శ్రీవత్సగోత్రస్యముకుందనప్రే పిత్రాయపుత్రాయవరాయ
తుభ్యం । ప్రజాసహత్వకర్మభ్యః ప్రతిపాదయూమీహి ॥ సనువర్ణాతుత
ఫలపరిపూర్ణకరాన్వితాం । కన్యముదికపూర్వా తాం దద్యాద్విష్ణుస్వ
రూపిణే । మంత్రేణప్రతిగ్రహ్యక నిరస్త్వహీనంబువేత్ ॥ ధర్మార్థకా
మేషునాతిచరితవ్యేతిదాతరి । వక్తర్యధవరోనాతిచరామితివదేత్తతః ॥

30|| గృహ్యగ్ని ప్రతిష్ఠాపనమ్.

శ్లో|| ఉద్వాహార్థంపాకయజ్ఞాద్య శేషస్మార్తాఖ్యానాం కర్మణాం
హోమసిద్ధ్యై । హోమాశేషాణాంహవిర్యజ్ఞసాధ్య శ్రౌతాగ్నినాంహే
తుభూతంప్రధానం॥ లోకారణీభ్యాంమధితానలంవాసచ్ఛోత్ర యాగార
తతహృతంవా । అలంకృతాయాంశుభవేదికాయా మగ్నిప్రతిష్ఠాపనమ్
గ్రకుర్యాత్॥ ఉద్వాహవహ్నిఃపరిరక్షణీయః ప్రయత్నతోద్ధాత్పరికర్మభి
స్సాన్యత్ । ప్రత్యేత్యసప్రాజ్ఞుఖిలసనాన్వా పీతోప విష్టోహివరోతిహృష్టః॥

31|| ధాతుదత్త వస్త్రాదిగ్రహణం.

శ్లో|| విస్త్రేస్సుహృత్పుత కశత్రసమన్వితేన స్రగ్వస్త్రగంధమణి
భూషణభూషితేన॥ భద్రాసనేసముపవిష్టకుచేర దిద్మగ్నాత్రాసమర్పితమ్
హమధువర్కపూజాం॥ గృహ్యాది తేనవిధినైవహి కూర్చపాద్యాద్యు
క్తోపచారసహితాం ప్రతిగృహ్యచాఫ । గంధాక్షతసగుపవీతసుగంధవా
సాలంకారజాతమఖిలం ప్రతిగృహ్యసర్వమ్॥

33|| గుడజీరకనిక్షేపణం. శ్లో|| యావజ్జ్యోతిర్దత్తలగ్నం వదేయ
స్తావత్కల్యాణాప్తకంచూర్ణికాంచ । లగ్నేప్రాప్తేనోన్యమాలోక్య నీ
యావాస్యేశీరోశ్చర్కరా జీరకేస్తః॥

3౪|| వరఃవధూం పశ్యేత్.

శ్లో|| కన్యాంబుష్ట్యాభ్రాతృమంత్రం జపిత్యాతామితేతాఘోరమ్
త్రేణచాఫ । ఆశీఃకార్యా బ్రాహ్మణైర్వేదవిద్భిర్ముగ్ధిశ్చ సైస్సమభిర్వా
యజాభిః॥

3౫|| వధూవరయోసంకల్పః.

శ్లో|| దర్శేష్వాసీనావరవధ్వా సంకల్పయతతవాభ్యాం కర్మాణికర్త
వ్యాని । ప్రజాశోచితృదయితవ్యా ఇత్యనయోరైష మిత్తికకర్మవిష
యాణి॥

3౬|| దర్శనమూర్ధనం. శ్లో|| ధృత్వాంగుష్ఠా నామికాభ్యాంచ

దర్శితస్యా స్సంమృజ్యభ్రవోరంతరంహి । మంత్రేణైతత్తంపతీచీనిర
స్యేదంభస్సృష్ట్యా కాద్రరాక్షేతినూతాత్ ॥ శోకేప్రాప్తేచేజ్జపేదుక్త
మంత్రం యుగ్మాన్విప్రానేకకార్యార్థయుక్తాః । అశ్యేత్యానాహర్తుమం
భాంసియుంజ్యత్కన్యాశీర్ణిప్రాప్త్య దర్శేణ్యమత్ర॥

32॥ యుగచ్ఛిద్రాజ్జలనినయనం - వస్త్రధారణంచ.

శ్లో॥ తస్మిన్సంస్థాపయే త్సమ్యగ్యు గచ్ఛిద్రంహిదక్షణం । బహిర్య
థావైభవతితస్మిన్ సంస్థాప్యహటకం॥ హైరణ్యాబ్లింగాభిరద్భిస్సకృతాం
కన్యామృగ్భిః పంచభిస్సాపయిత్వామంత్రేణాచ్ఛాద్యాత్రవాసాహ
తాభ్యాయేనాంకన్యామాచమయ్యాధు నైవా॥

3౩॥ మంగళసూత్ర బంధనాదికం.

శ్లో॥ పూజాకార్యమంగళాయైచదేవ్యైబధ్వాసూత్రం మంగళంభూ
షణాని ఆశాసానేతిహృచా బధ్యయోక్త్రం కుర్యాదత్రైవాక్షతారోప
ణంచ ॥ యోక్త్రాదూర్ధ్వంమంగళం సూత్రబంధం కేచిత్కుర్యస్తచ్చదే
శాంతరథాః । శిష్టాచారాదక్షతారోపణంతే బ్రహ్మగ్రంథింకంకణం కు
ర్యురారాభ్యః॥

3౪॥ ఆద్రోక్షతారోపణాదికం.

శ్లో॥ క్షీరాత్స్వకాత్స్వాంజలినావరస్వయంవధ్వంజతాహిద్విరుపస్త
రేత్స్వకాః॥ద్విస్తంఘలానో ప్యతతోభిఘారణంద్విస్వాతతస్వాంజలిర
స్యపూరితం॥వధ్వంజతేశ్చీపరిసంస్థితేస్మిన్ ధారాంబునాస్యా త్కపిలాది
వాక్యైః॥సింహౌవధూస్తాన్వరశీర్ణిచానయే ద్వధ్వాశ్చ శీరేచవరస్త్రివా
రం॥ తదాక్షతారోపణకాలఃసాయే త్తజ్జన్మతారాగ్రహదైవతేతయోః
హైమాహరిద్రాక్షత పూగయుక్తవస్త్రాగ్రయోర్బంధన మాచరంత్యథ॥
రక్షార్థం బంధనార్థంచ కంకణందక్షిణేకరే । బద్ధీయాచ్చ వరస్యాదావ
ధ్వావామకరేప్యథ॥

౪౦॥ గృహ్యగ్నిం ప్రతిగమనం.

శ్లో॥ వధ్వాపాణిందక్షిణం దక్షిణేనహస్తేన స్వేనైవతూష్టిం గృహీత్వా । తాంపూషాత్స్వేతోనయత్విత్పు చాగ్నిమభ్యాసీయావరేణాగ్నిమాస్తే ॥ వధ్వాసహాగ్నిమభిగమ్యచతస్య తశ్చిమేపీతా దిషూపవిశతో యుగపద్వధూవరా॥

౪౧॥ వధూత్తరభాగేవరోపవేశనవిషయః.

శ్లో॥ తస్మాత్తరోవరఞ్చతీరణతో వివాహకర్మాదిమాప్త విధకర్మసుచోత్తరోవరః॥ ప్రధానహోమేయదృదాదిహాలామః ప్రవేశఆగ్నేయచరోశ్చహోమః । తచ్ఛేషహోమోహృదయాభి సంగమస్సీమంతకః పుంసువనాఖ్యహాలామః॥ ఏతేషుహోమేష్యపిచోత్తరో వరశ్చాసీనతః ఘోర్యకరోతికర్మతత్ । ఆరభ్యచాబ్రహ్మవిసర్జనాంతం ధలప్రదానేపీతరోత్తరోవరః॥ ఆహాలామహోమాత్మకసర్వకర్మసు స్తార్తేషుపత్నీచపతేస్తుదక్షిణే । కర్తృత్తరశ్చాందిశిచాసనస్థాయతా సురాగూర్యకరోతిచాఖిలమ్॥ కామ్యస్మిన్వ్యాపనకర్మసున్యా త్కర్తృపవిష్టోదిశిదక్షిణశ్చాంది సర్వేషుపర్వస్వపి చాగురాంతంతుర్యాన్నచోర్ధ్వం నియమోధకించన॥ హిరణ్యకేశివృతిరిక్తకానాం ప్రధానహోమాదిషుషట్సునిత్యం॥ శాఖాదిభేదాత్తునసంశయోత్రతిష్ఠేద్వధూర్దక్షిణతోవరస్య॥ ఇత్యుక్తమార్త్యైర్భూభిస్సవృథై స్సూత్రార్థతాత్పర్యవివేకవద్భిః । సంకల్పమారభ్య సమాపనాంతంకర్తవ్యమే వంసకలక్రియాసు॥ సుఖోపవిష్టస్త్యపరేణపావకం స్వదక్షిణాసీనవధూముపస్పృశత్ । వరోయతాసుస్త్యనయానవోధయావధ్వాసహాత్త్రోపవినాహహోమకం॥ కరిష్యతాగూర్యతతోఽగ్నిమిభ్యేత్యాజ్యాదిభాగాంతఞ్చహదిమగ్నాభ్యం । సుసంశస్పృశత్ వైహృదయంచ వధ్వాస్త్రీషన్వరస్తామభిమంబ్రయేత్॥

౪౨॥ ప్రధానహాలామవిషయః.

శ్లో॥ మంత్రైః కన్యాదక్షిణోత్తానపాణింసాం గుప్తావాక్పాణినా దక్షిణేన । గృహ్ణీయాత్ప్రీతింపుంస్పృహః పుత్రకామోంగుప్తంత్యేకం

చాంగుళస్త్రీప్రజాన్తీ॥ ఆధోత్తరేణాగ్నిమిమాం వధూంతుప్రాచీందిశం
వాప్యథవాప్యదీచీం । ప్రకామయత్యత్రహిదక్షిణేన పదాపదాన్యేకమి
షేతిసప్త॥ ముత్రక్రమేనైవహి సప్తమేపదేజపేత్సఖేత్యాద్యథ సూన్య
తంతతః॥ కేచిద్వధూసప్తపదక్రమార్థం కుర్వంతిరాశీనిహతండులదైత్యః॥
సువర్ణపూగీఫలపుష్పవస్త్రైరలంకృతానాక్రమయేద్వరోఽత్ర । ప్రదక్షి
ణంకేవలమగ్నిమాచరే ద్వధూవశాతావపవిశ్య పూర్వవత్॥ హుత్వా
ప్రథానాహుతిపోషణం తతోఽశ్మసాపనాంతే హుయపవిశ్యపూర్వవత్ ।
వరోహుయపస్తీర్యహికన్యకాంజలాలాజాన్ ద్వీరుప్త్యైవతతోభిఘారణం॥
కృత్వాసకృచ్చాంజలి వామపార్శ్వతోజుహూత్యౌచా ధోజమదగ్ని
జోవరః । లాజాంస్త్రీరేవాపవతీత్యథాపరేజుహూతిలాజానిహజేవతీర్ధ
తః॥ ఇత్యుక్తంతత్రోపదేశాతిదేశాభావాదేవక్వాపి హోమోనతిష్ఠత్ ।
భ్రాతాలాజానావపత్యత్రకేచి త్రాపహుస్తచ్చాఖాంతరాచారవషః॥ ఏ
కేశబ్రహ్మాయతేయత్రయత్ర తత్రానిష్ఠస్త్యన్యశాఖాసుతత్సాన్యత్ । వా
శబ్రశ్చేత్తద్వికల్పేద్వయోర్హిమధ్యే త్వేకంకార్యమిత్యుక్తమేవ॥ కర్తవ్య
మాబ్రహ్మవిసర్జనాంతంతిష్ఠే ద్వధూర్దక్షిణతోవరస్య । ఆధోత్తరస్యా
ముపవేశ్యవత్నీం యోక్త్రంవిముంచే దధునాప్రయాణం॥ వివాహవ
హ్నింపరికర్మణోగ్రతో హరంతిపశ్చాదనలస్యదంపతీ । రథప్రభృత్యా
మనుజాంతసంభవేష్వా రోప్యసద్భాభిముఖంయయుర్ద్విజాః॥ వివాహవ
హ్నిఃపరిరక్షణీయయః ప్రథానహోమాద్యథయావదాయుః । భ్రమా
త్ప్రమాదాద్యదివాపిసాయం ప్రాతశ్శబ్దోపాసనకాలవప॥

ర3॥ అగ్నోవిచ్చిన్నే సతికథంకర్తవ్యం.

శ్లో॥ శాంతేగతేసత్యసలపత్రిష్ఠాం కృత్వాతదాపాసనమేవకృ
త్వా । ఆహూమకాలాదుపవాస ఉక్తఃపత్న్యశ్చపత్న్యశ్చతదాదికిం
చ॥ యజమానేప్రవసంతిసత్యగ్నోపాపనాదికం । కారయిత్వాతదారభ్య
వత్సూతూపవసేదితి॥

౪౪|| ఆపద్విషయే అగ్నిహోత్రవిషయః.

శ్లో|| రోగోపనాసాతురసంకటాదిషు త్వయాశ్చతుర్వాహాతిభి
స్త్వనాహుతీః । హుత్వాన్నమధ్యాద్యదిసాయమహ్ని వాధోవిద్యమా
నాగ్నిరపిప్రమాదతః॥ భ్రమాచ్ఛతూరాత్రమహూయమానోఽగ్నిశ్చ
కీకస్సంప్రతిపద్యతేభ । ఆసప్తరాత్రాజ్ఞహుయాదిహైతే మనస్వతీంచ
ప్రతిహోమమీశే॥ ఆద్వాదశాహాదితికేచిదాహుః పునశ్చసంధిస్తదతి
క్రమేతు । అతిక్రమేద్వాదశశవాసరేపున స్సంధానముక్తంస్మృతికృద్భిరు
త్తమైః॥ అధోత్తరంసూత్రమిహోత్తరారధస్యత్తం భసిత్యాసదసప్ర
వేశాత్ । ప్రయాణకార్యంయదృదాదిహోమకం ధర్మంవిహాయైవ
మనీషిణోఽఖిలాః॥ ప్రధానహోమేనతితత్సమాప్త్యహ ప్రవేశాధిమహ
ప్రయాణం । ఉక్తంవిసృజ్యాఘ్నికాశ్చత్రతమర్వంతి తత్రుర్తురనుజ్ఞయైవ॥

౪౫|| ప్రవేశహోమ విషయః. శ్లో|| ఉద్వాహగారప్రవేశాఖ్య
హోమోదత్తానుజ్ఞేనాహ్ని కర్తవ్యపవ । తస్మిన్మాసంత్యేవ దీతూత్రజా
యాపతోఽర్చుక్తా రుంధతీదర్శనాంతా ॥ దృష్టే సత్యాగ్నేయ యాగస్యక
క్రీస్థాలీపాకం కారయేత్సాదరేణ । తస్యావ్యోగ్నిస్సిష్టకృచ్చ ద్వితీ
యస్త్యేతే ఉక్తేదేవతేపార్వణేహి॥

౪౬|| స్థాలీపాకవిషయః. శ్లో|| జుహ్వముపస్తీర్యచరోశ్చ మధ్యా
హ్నార్వాఢ్యతోఽంగుష్ఠతరుస్సమానం । హవిస్తిరశ్చీనమవద్యతిస్మాభిఘార్వ
హామ్యం త్వభిఘార్వహామ్యం । తతోఽగ్నిమధ్యేజుహు యాత్తదగ్నయే॥
హ్యఘారసంయోగ ఇతీవమధ్యమః । మధ్యాచ్ఛపూర్వాఢ్య తపవ పశ్చి
మాత్ప్రమాదపద్యేజ్జమదగ్ని జోవరః॥ పూర్వావదానాద్భహుచోత్తరాధ
తస్సకృద్దిశిస్విష్టకృతేకపర్దినః॥ జుహోతివత్సాదయ ఉత్తరాధతస్తతూ
ర్వభాగాజ్జహుయాత్పుథకృపృథక్ । చరుష్వశేషేష్వపిచైవమేహోవదాన
ధర్మోభిహతశ్చసూత్రాత్ । ప్రధానతస్సిష్టకృతోః ప్రయత్నాత్సంస్మ
ర్వవర్జంజుహుయాద్విధిజ్ఞాః । సలేపయోప్రస్తవచ్చతూష్ణీం తద్భర్హిర

త్వా ప్రహరత్యథాగ్నా । ఇత్యస్యసూత్రస్యహించాయ మర్థస్సలేపద
 ర్వాః పరిధీనన క్తి॥ సలేపయోస్సృక్స్వవయోః క్రియాసుతాత్థాఖలా
 నాదితబద్ధి షోగ్రం । సదక్షిణేనైవకరేణధృత్వా వామేనహస్తేనచమధ్య
 భాగమ్॥ దర్వామనక్త్యగ్రమగస్పవేచ మగ్యంచమూలంత్రిహాపివా
 ద్విః । మూలాంజనేదక్షిణహస్త మూర్ధ్వాంగుష్ఠం యథాస్యాత్తుతథైవ
 కుర్యాత్॥ కేచిత్తుదర్వాంగచతథాజ్యధాన్యాం సమంజసంబద్ధిషటచ
 రంతి । కార్యంతయోరేవమహాత్ర రక్తాత్పణం త్వపాదాయతతఃకరా
 భ్యామ్॥ దర్వాప్రతిష్ఠాప్య తదిష్టదేవతాఉద్దిశ్యచాగ్రం ప్రహరేత్త్రి
 వారం । ఉద్ధృత్యదర్భం ప్రహరేత్త్రిరేవఉద్ధం త్రిరాదిశ్యనిమంత్ర్యవ
 ప్సిం॥ భూమింపురోనామికయాహ్వయపస్పృశే త్రైహృత్యచాగ్నింపతి
 ధించమధ్యమం । యామ్యోత్తరేతౌ ప్రహరం స్తథోత్తరాద్ధస్యాగ్రమం
 గారగణేషు తేవప్సి ॥ ఉపోహతేతత్పరిధీనిమంత్ర్య జహ్వంసృవంపూర్ణ
 ఘృతంనిధాయ । జహోతిసంస్రావపదేన విశ్వాద్దేవాంశ్చవస్వాదిముఖాం
 స్తథాపి । హుత్యాహ్వనాజ్ఞాతముఖాదిసప్తోత్తరంచసిద్ధంపరిషేచనంస్యా
 త్ । పక్త్యాన్న హూమేష్యఖలేషు బద్ధిస్సమంజసం కార్యమితీరయంతి॥

ర ౭॥ జౌపాసనమ్.

స్థాలీపాకానంతరే పూర్వయామే కర్తవ్య శ్చౌపాసనాఖ్యస్య
 హోమః॥ సాయంపాత్రద్దేవతేవవచైతే అగ్ని శ్చాగ్నిస్విష్టకృత్యేతినిత్యం॥
 ఉక్తంస్థాలీపాకవద్దేవతం తత్స్థాలీ వాకోక్తేహితేదేవతేద్యే । న్యాతౌగీరీ
 యాచాహుతిః పాత్రరేకేనూత్రాచారస్యైవపక్షోనజాతు॥ జౌపాసనా
 దిష్వఖలేషు హూమేష్యాద్యంతయో స్సాన్యత్పరిషేచనంహి । తత్ర
 గ్ని తీర్థేనచతండులైర్యవైవాస్యా హుతిర్ద్విజహుయాత్పృథక్పృథక్॥
 మధ్యేనలస్యాగ్నయ ఏవశంభుదిశ్యేవాగ్నయే స్విష్టకృతేద్వి కాల
 యోః । అగ్నేత్వమిత్యగ్నిమిహూపతిష్ఠతే జపంత్యనాజ్ఞాత మిత్ర
 యంబుధాః ॥ స్మృత్యుక్తమృజ్జంత్రితథస్మధారణం కర్తవ్యమిత్యుక్తమ్.

దంమనీషిభిః । పాత్రస్తుసర్వంహిసమానముచ్యతే నేష్టాత్రసారీప్రథమా
 హుతిఃక్వచిత్ । పాత్రఃపాత్రస్తోమకాలస్తుముఖ్యః కాలోగౌణస్సంగవాం
 తోభసాయం । ముఖ్యఃకాలోద్వా ముహూర్తాత్రమూర్ధోద్వగౌణః కాలః
 పాత్రహురేవంమునీందాగ్రిః॥ ప్రదోషాంతోహూమకాలస్సంగవాంతితి
 రితం । ఆశ్వలాయనఆచార్యో భగవానుక్తవాన్కిల॥ హూమానసిష్టం
 చదుమాజ్యసంప్లుతంతంబ్రాహ్మణం దక్షిణదిశ్యుపథితం । సంభోజయి
 త్వావృషభం వధూరుపాధ్యాయాయ తస్యపచితాయదీయతే ॥ పితుః
 కులదాహృతమత్ర దద్యాత్తద్దక్షిణార్థం భవతిక్రియాంగం ॥ స్యాద్వ్రత
 యత్రాపచితాఖ్య శబ్దస్తతాపుష్పాధ్యాయ ఇతినిర్ణాత్ ॥ స్థాలీపాక
 ప్రకరణ మిహాఖండికాంతావదే నామాగ్నేనప్రభృణీకధితం కార్యమా
 గ్నేయసంజ్ఞం । స్థాలీపాకాభిషమృషదానాంత మత్రైవసాయంపాత్ర
 శ్చైవాసన విధిమపిప్రోక్తవానాత్మశుద్ధ్యై॥

౮౦॥ అన్వారంభణీయమ్.

తత్రైవంహ్యత ఊర్ధ్వమాదిమనుసృత్యా దక్షిణాక్షేకఇత్యం
 తంపార్వణపూర్వకాల విహితాన్వారంభణీయే సహి । సాకంసంగ
 తయోపపాదితమి మంతర్దర్శపూర్ణాఖ్య మాస్థాలీపాకవిధిం ప్రతిప్రతిప
 దంకర్తవ్యమాజీవితం॥ అతఃఊర్ధ్వమిహాగ్నేయ స్థాలీపాకాత్పరంహ్యతః॥
 ఊర్ధ్వమన్వారంభణీ యచరోర్ధ్వాగ్ధ్యమితీరితం । శ్చౌతన్యాయేనైవకర్త
 వ్యబుధ్యాహ్య చాక్ష్యేనైవోక్త మంత్రోతఃఊర్ధ్వం । ఇత్యేతస్మాదేవ
 నూతాద్వివాహాస్థాలీ పాకాదుత్తరంపార్వణాస్యాత్ ॥ స్థాలీపాకారంభ
 ణస్యాధికారసిద్ధ్యర్థం తత్పైర్ణమాస్యాంచకుర్యాత్ । ఏతస్యాన్వారంభ
 ణీయక్రియాయాస్తస్యాఊర్ధ్వం చోక్తమేవాతఃఊర్ధ్వం॥ కర్తవ్యస్యాదక్షి
 ణావర్జమంత్రపక్షేపక్షేనో నృషోనైతదస్తి ॥ స్థాలీపాకోయశ్చవైవాహి
 కస్సవవాగ్నేయశ్చాధికారోత్రనిత్యః ॥ ఉపోషితాభ్యా మహారేకభుక్త
 వద్భ్యామమాషాపిశితాశనాభ్యాంకర్తవ్యవేతిపరేహ్నియాగసంకల్ప

తాభ్యామిహదంపతీభ్యాం॥ అత్రంలవణంత్వమాషషిశితందధ్యాజ్యమి
 శ్రందివాదర్శేకార్యమిహైకభోజనమితి స్యాత్పుర్ణమాసేపిచ॥ ఏతచ్ఛా
 గ్నిమతాంవిధియతేఉతాత్రప్రోషితాభ్యామితిస్మృత్యాఘోమృతజీవితస్య
 హితయోర్వ్యక్తావ్యవస్థోచ్యతే॥ సత్కర్మానుష్ఠాతృభిః పార్వణాఖ్యస్థాలీ
 పాకశ్రాద్ధయోఃకర్మణోశ్చ॥ నిత్యత్వాచ్చావశ్యక ర్తవ్యకత్వాత్కర్తవ్యేస్తః
 కర్మణోద్వేచదర్శే॥ ప్రత్యబ్దామావాస్యయో శ్రాద్ధకర్తుశ్శిష్టాన్నానాం
 ప్రాశనావశ్యకత్వాత్ । నాశ్శీయాచ్ఛేత్తప్రప్యభావః పితౄణాంతస్మా
 చ్ఛ్చాగ్ధేమాషభ్యుదించాద్యాత్ ॥ స్యాచ్చార్ధకర్తుఃఖలుచైకభుక్తంపు
 రాణసూత్రస్మృతిషుపసిద్ధం॥ తౌరాదిరన్యస్యసపిద్ధవజీవత్పితౄశ్చౌదన
 భుగ్విధానాః॥ పాణెచ్చగ్రహణాగ్గృహమేధినోవ్రతంతత్కాలయోరోభి
 జనమాహవర్వసు॥ కాలాంతరేభోజనమేవత్పప్తిశ్చాన్నస్యజీవత్పితరంప్ర
 తీదం॥ ప్రత్యబ్దామావాస్యక శ్రాద్ధకర్మక ర్తవ్యత్వాభావమస్తీహాయస్య
 ఏప్రప్యైవోప్రోషితాభ్యామి తీహసూత్రస్యాఘోనిశ్చికోదామృతస్సాన్య
 త్॥ ప్రస్తావేవేస్మిన్నేతదుక్తం భవత్వాచారాపేక్షాయస్యతస్యాధికారః॥
 స్థాలీపాకానంతరేవా వివాహేసంపూర్ణేయా యాదిచేత్స్వర్ణమాసి॥ త
 స్యామన్వారంభణీయాఖ్యహేలూమం కుర్యాత్ప్రతఃపౌర్ణమాస్యాంయ
 ధోక్తం॥ శ్రోతేన్వారంభణీయాయామగ్నవిష్ణూసరస్వతీ॥ సరస్వాంశ్చ
 గ్నిగర్భగర్భస్థార్తే హ్యేతాశ్చదేవతాః॥ అగ్నింస్విష్టకృతేచాంతరేణేత్య
 స్థాచ్చసూత్రతః । ఆద్యోగ్నిస్విష్టకృచ్చాంతే సర్వేషుచరుకర్మసు॥ త
 స్మాదన్వారంభణీయేచ రాషడ్దేవతాః । కారికాకృద్భిరతోక్తంగృ
 హవిద్భిఃపురాతనైః॥ అనాహితాగ్నేఃప్రథమేచరాచతస్యాపికాలఃకిలపా
 ర్ణమాస్యం । ప్రాతర్వదంత్యేవకపర్దిశిష్యా అగ్నిసథాగ్నసహితశ్చ
 విష్ణుః॥ సరస్వతీచైవతథాసరస్వాగ్నిగర్భగ స్విష్టకృదగ్నిరేతాః । కృ
 మేణపలుత్వాథతతో జయాదీననంతరింబ్రహ్మవిసర్జనంచ॥ ఆద్యేచరాద
 షీణతోవరోత్రావదాన ధర్మాజ్ఞాపలుయాత్తుధీమాః । క్రమేణచాగ్నాన్య

విచిత్రసలహుత్వత్వాన్నయేఽస్మై భగినేవదాయ॥ శిష్టంహవిప్రత్యభి
 ఘూర్యపశ్యాన్తోమస్తతస్సిష్టకృతేవదాయ । సంస్థాప్యదర్శించజయాది
 కాంతేయదస్యతుస్విష్టకృతంచహుత్వా॥ సమంజసం బద్ధిషవశమ్యాః
 పరేహ్నితత్వతు హివామఉక్తః । సతీషుబహ్వీష్వశనా సుతీషుప్రా
 ప్తాస్వపంతంత్వభిఘూర్య చాంతం ॥ శిష్టంహవిస్విష్టకృదర్థమేనాభిఘూ
 రయేత్సర్వచరుక్రియాసు॥ ఉక్తస్థాలీపాకధర్మస్తు యానాంస్తావాంత్యర్వః
 పార్వణే తూపదిష్టః । కేదశ్చేయా దక్షిణావర్జ మత్ర కేచిత్పక్షః
 పూర్ణపాత్రం త్వితీస్యాత్ ॥ హిరణ్యకేషీ ప్రముఖాః పూర్ణపాత్రం
 తు దక్షిణం । ఇత్యాహు ద్దర్శపూర్ణంతు స్థాలీపాకాఖ్య కర్మణః ॥
 తతాత్ర ఊర్ధ్వమిత్యాద్యా పూర్ణపాత్రంతుదక్షిణ । ఇత్యేకపక్షి ఇత్యేత
 త్సుతాగ్ధస్సముదాహృతః॥ నిత్యపాయస్పితనైమిత్తికాని కామ్యాన్య
 యేతానినైపార్వణేన । వ్యాఖ్యాతాన్యన్యానికర్మాణితాని సాధ్యాచా
 రాద్యానిగృహ్యంతఉక్తం॥ హృత్సంసర్గాగ్రియణె శానసర్పమాసిశ్రా
 ధ్దాద్యప్రకాద్యేషుషట్సు । కర్మన్వాచార్యేణచైతేషు తత్రతత్రాభీష్టాదే
 వతాశ్చప్రదిష్టాః ॥ స్థాలీపాకేనైవతావైశ్వదేవవిశ్వేదేవా ఇత్యనేనోప
 దిష్టాః । మంత్రామ్నానానుక్రమేనైవ చాగ్న్యాద్యారాదాంతాదేవ
 తాత్ప్రింశదుక్తాః ॥ సర్వోత్సగ్దేవతాపార్ణమాసి కర్మణ్యుక్తా శ్రావణ
 మార్గశీర్షే । తత్రాప్యన్వారంభణీయేచరాచ శ్శాతోక్తాయాదేవతాస్తా
 ఇహస్యః॥ ధర్మప్రశోక్తేమహారాజ సంక్షేచరాచస్థాలీపాకేదేవతాన్యా
 త్సవనా ఉత్సోత్సగ్దేవతహివామేగణాభ్యే ప్రోక్తామంత్రాస్తత్రబోధా
 యనేన ॥ పాయస్పితేషుప్రతోద్యాపనేషు కామ్యేషుగ్రక్షప్రసూతౌ
 చసత్యాం । శాంతిమ్యాదిత్యాదియజ్ఞేషు మంత్రాస్తేనైవోక్తా దేవతా
 స్సృస్సృతౌచ॥ స్థాలీపాకాస్సంతియేతేచ సర్వేకార్యావపం పార్వణే
 నోపదిష్టాః । యాయాస్థాలీపాకహివామేషుచో పదిష్టాస్తాసాందేవతా
 వాంపురస్తాత్ ॥ స్థాలీపాకాచ్చావదాయా వదానధర్మేణాదాయాగ్నయే

శ్రవణమాయాత్ । అశ్రోతాభ్యాదేవతాభ్యశ్చ ముత్వాతాసామంతే
 స్విష్టకృద్ధోమవప॥ అగ్నిస్విష్టకృతంచాంతరేణేతి సూత్రస్యాభిప్రాయమే
 వంపదంతి । అగ్నిశ్చాదాస్విష్టకృచ్చప్రధానా స్థాలీపాకేపార్వణపిప్ర
 థానా॥ ఏతావన్యోన్యాశ్రయశాచానసాయా వస్యేషాంచాద్యంత యో
 గ్విప్రధానా॥ ఇత్థంసిద్ధంప్రొక్తమగ్నిం వికల్పముక్త్వాస్మాభిః క్వాపిసం
 పాదితాగ్నిః ॥ ఇత్యేవాహుస్సిష్టకృన్న ప్రధానంనాంగం కింతద్ధోమశి
 ష్టోపపత్తిః । ఏవంబ్రూయశ్శుష్కమీమాంస కాయేతేషాంప్రత్యక్ష
 ప్రలాపోహపక్షః ॥ శ్రౌతస్మార్తప్రక్రియానీక్షమాణా శ్శాస్త్రాధీతాశ్శు
 ష్కమీమాంసకాస్తే॥ ఆచార్యేణైవోదితం సూత్రమే తత్కర్తృనామన
 త్తమంతద్వికల్ప్య॥ కుర్వంతివ్యాఖ్యాన మంత్రాన్యధాహివ్యాఖ్యాతారః
 కేచిదాచ్చృంభలేన ॥ అత్రైతదుక్తంభవతిక్రియా సదాహ్యనుష్ఠితాసం
 ప్రతిగ్రహ్యావేదిభిః । ఏతానదాచార్యహృదాశియోక్త సూత్రార్థతాత్ప
 ర్యమతిస్ఫుటంయత్ ॥ అగ్నిశ్చాగ్నిస్విష్టకృద్దేవతే చాగ్నేయస్థాలీపాక
 ఏవాధతేద్వే । స్థాలీపాకేపార్వణతు ప్రధానసంగచ్ఛేతే దేవతేచాధతే
 ద్వే॥ఉచ్యేతేచాద్యంతయోస్తు ప్రధానేస్థాలీపాకేద్వేచ సర్వేషుతస్మాత్ ।
 ఆదానగ్నిఃపార్వణేనోపదిష్టస్థాలీ పాకేషూదితాదేవతాస్తాః ॥ తాసామం
 తేస్విష్టకృద్దేవతానాం స్థాలీపాకేషూచ్యతేహిక్రమోయం । ఏవంసిద్ధేన
 త్యపిహిహురాజ్యే నాచారాచ్చాగేగ్నయేహోమమేకే ॥ తత్కర్తృవ్య
 త్వాపదేశాతిదేశాభావాదాజ్యే నైవహోమోనయుక్తః॥ తస్మాదేవాగ్ని
 ప్రధానస్విష్టకృద్భావం స్థాలీపాకాన్నేన హూతవ్యమేవ॥ ఏవంహవిశ్చా
 గ్నిముఖామతి ప్రధానాహుతిస్విష్ట కృదామతీనాం । శ్రేధాప్రధానీ
 కృతదేవతానాం సాధారణత్వాద్ధవిహోపపథక్త్వం॥ కర్తవ్యానుష్ఠానయో
 గ్యాప్రధానాగర్భీ భూతాస్సంతుయేయత్రతత్ర । యత్రాస్మాకంజాయ
 తేసంశయస్తద్భూయోభూయః ప్రియశస్సంస్మరామః ॥ ముఖామతి
 స్సాన్యచ్చురుణా తదాదాకార్యా ప్రధానామతయోపిమధ్యే । వదంతి

యేస్విష్టకృతేజహోతి పాహుర్బుధాగృహ్యవిదోఽధిజ్ఞాః ॥ చరుప్రధా
 నేష్వఖలేషుకర్మసుప్రధానకత్వా చ్చరుణాముఖాహుతిః । ఉత్సర్జనోపా
 కరణవ్రతేషు ఘృతేనకార్యాచ ముఖాహుతిస్సాన్యత్ ॥ అగ్నిప్రధానా
 మధిజర్మాణి క్వచిన్ముఖాహుతిర్నాస్త్యధచాస్తి కేషుచిత్ ॥ హవ్యేనచా
 గ్నివ్యతిరిక్తదేవతా ప్రధానకర్మణ్యుదితా ముఖాహుతిః ॥ అథాపిక్రత
 మాతిభ్యం మధుపర్కార్పణేవిధౌ । తద్వపాహోమమాత్రం స్యా
 త్తంత్రేపూర్వోత్తరేణచ ॥ కతాయుగేనిషిద్ధత్వా గ్గోరాలంబస్యకర్మణః ।
 ఉత్సృప్తస్యైవగోస్తత్ర సర్వశాఖాసమంస్మృతం ॥ ఆగ్నేయచరుమార
 భ్య యావత్ఫండసమాప్తితత్ ॥ స్థాలీపాకప్రకరణ మితిగృహ్యవిదాంమ
 తం ॥ ఆరభ్యపార్వణేనాతో న్యానికర్మాణినిత్యతః । ఖండంతమేషాం
 సూత్రాణామయమథఉదాహృతః ॥ యఃకోపిచోపాకరణే సమాపనే
 ప్రజ్ఞాయతేత్రస్మిదిహప్రధానతః । జాత్యేకవాక్యాదృషిరేవచర్షయో
 హ్యంగంద్వితీయస్సదసస్పతిస్సాన్యత్ ॥ సర్వేషుహోమేష్వ పిచప్రధానం
 స్యాత్సిష్టై కృచ్ఛేత్యసిహేమామసంజ్ఞే । ఇత్యుక్తమేవాగ్నిముఖేద్రుసం
 గాత్రాభ్యాంవివాక్వాపిసహోమకర్మ ॥ తస్మాత్ప్రధానంహిసవర్షయో
 త్రాన్యంస్విష్టకృతస్యాత్సదసస్పతిన్ ॥ వ్రతేషుచోపాకరణేసమాపనే
 హ్యేవంహిక ర్తవ్యమనుక్రమేణః । కర్తవ్యేస్మిన్నేతదుక్తంభవత్యాచార్యా
 ధీనోయోవటు స్తంప్రతీతం । గర్భాజ్జాతాద్యాప్తమోబ్దోపసీతం తచ్ఛాన్య
 వణ్యాన్ప్రోష్టపద్యాన్తువాపి ॥

౪౯॥ ఉపాకరణాదివిషయః.

శ్లో॥ అథాయోపాకర్మకృత్వాత దూర్ధ్వమాగామిన్యాన్ప్రావృ
 షిప్రారభేత్ । ప్రాజాపత్యాఖ్యవ్రతం హేమామపూర్వం కార్యంవర్షంత
 ద్వితీతంచాచరేత్సః ॥ పూర్ణేనై బ్దేనసోత్సర్జనాఖ్యంచ హోమంకార్యంవ
 ర్షంతద్వితీతం వర్షపూర్ణే । ఏవంసామ్యాఖ్యవ్రతాగ్నేయవైశ్వదేవానిన్యు
 త్తతదోత్సర్జనాని । ఏవంకర్తవ్యేనతి బ్రహ్మచర్యమష్టాబ్దం స్యాత్తోడశే

జన్మనోధిగోదానాఖ్యంకర్మకార్యం హిసాంకేవేదేఽధీతేస్యాత్సమావర్త
 నాఖ్యం॥ అధ్యాయోపాకర్మకర్తవ్యయోగ్యా ప్రావృణ్మాసాతౌచదోషే
 నయుక్తౌ । చేచ్ఛామాధేమాసికుర్వంతిసంత స్వాధ్యాయస్యాభావభీ
 త్యావటూనాం॥ సింహస్థేఽశ్మేత్రావణమాసి ముఖ్యస్సర్వేషాంస్యా
 ద్విష్ణుభేదహ్వచాసాం । అథర్వాణాంపక్షపత్తి పర్వణ్యేవోక్తంస్యా
 ద్ధస్తభేసామగానాం॥ శాఙ్గోభాద్రోదోచితమాథమాసః పూర్వాభావేతూ
 ర్ధ్వమేతుప్రశస్తం । నోచేత్తస్యాత్సర్జనాత్పూర్వ కాలేకర్తవ్యంవాగామి
 వక్షేపివాస్యాత్॥ చంద్రగ్రహశౌచరుగాధమాస కర్మిస్సార్కకాంతేశు
 క్రేజ్యమూఢాః । తత్కాలీనాదైవికారాజకాస్సుయేతేదోషాదృష్టమ
 న్యత్రశాస్త్రే॥ అనుప్తబీజేనృపతౌవిసప్తే విపేమృతేరాష్ట్రసమాకులే
 చ । ఉత్సర్జనోపాకరణనకార్యే గృహేశాంకేగురుశుక్రమూఢే॥ దోషా
 భావేనూతనానాంవటూనా మధ్యాయోపాకర్మకర్తవ్యమేవ । తత్ప్రా
 ధ్యాయోత్సర్జనేవ్యేవమేవ కర్తవ్యంచేతీతియ్యాజ్ఞికైర్హి॥ శిష్యైస్స
 హోపాకరణంచకార్యా నసంతిశిష్యాదిచేత్స్వయంహి॥ నదీతటాకాది
 శుచిప్రదేశేశిష్యైస్సహైవా ప్యవగాహ్యచాథ॥ ఉత్సర్జనోపాకరణాఖ్య
 కర్మణః శృత్యాముసీకదర్శనయాప్రయత్నతః । సర్వోపచారైశ్చన
 వప్రజాపతిప్రభృత్యుపే సత్రహిభక్తితోర్భయేత్॥ క్రమేణసంతర్ప్వ
 నివీతినర్షీస్రజాపతంకాండఋషింత్విహాపి । ప్రజాపతఃకాండఋషిశ్చసో
 మోహ్యగ్నిశ్చ విశ్వాహ్యుపనిషదశ్చత్రసః బ్రహ్మస్వయంభూస్సద
 స్పతిశ్చోపాకర్మసూక్తాహి నవర్షయస్సుయః॥ పారాయణస్య వ్రతకాం
 డయోశ్చోపాకర్మణాం చాపిసమాపనానాం॥ హోమేషుచర్షీనుదితాన్
 క్రమాచ్ఛతుర్థ్యంతేనచోక్త్వా జహుయాచ్ఛసర్పిషా । ఏతేషుకర్మస్వృ
 ఋషితర్పణాంతేయజ్ఞోపవీత్యగ్నిముఖాదికృత్వా॥ ముఖాహుతేరూర్ధ్వ
 మృషిప్రధానాన్ హుత్వాత్రతస్త్విష్టకృతం సదసస్పతిం । ద్వితీయత్యు
 క్తమతః పరంచానాజ్ఞాతహోమాదికమేవనాన్యత్ కిమప్యథోపాకరణ

సమావసే పుష్కావిధిన్మోమకపర్వయాశ్చ । కాండవృతంచాయముపక్ర
మేత తత్కాండనామర్షిరధాత్రసాంహితీః ॥ తాయాజ్ఞీవాదుణీకీస్వయం
భూః ప్రధానమూర్ధ్వంసదసస్పతీష్టకృత్ । ఏతావదాచార్యమతంసతూ
పస్థానాదినూక్తంసజయాదయశ్చ ॥ చతుర్విధోపాకరణేషు సర్వంసమా
నమేవంహి సమావసేషు । జయాయుపస్థానకసూక్తహోమాన్కుర్వం
తికేచిత్ఫలుయాజ్ఞికాస్తు ॥ సారస్వతాధ్యయనపాఠపరంపరాహిలోకేఖిలై
ర్ద్విజపతైరధునాహ్యధీతా । కాండక్రమాధ్యయనపాఠపరంపరాత్రవి
చ్ఛిద్యతేకన్వనభవత్యపిసంప్రదాయః॥

౧౦॥ వ్రతచతుష్టయవిషయః.

యావానాపస్తంబభిర్వేదశాఖాధీతః కాండస్తత్రచత్వారయేవ ।
ప్రాజాపత్యస్సామ్యురగ్నేయవైశ్వదేవౌ కాండౌకాండకానాంసంబంధం॥అ
ధ్యాయపారాయణకాండకానాం వ్రతస్యచోపాకరణానియాని । సోత్సర్జ
నాసీహపృథక్పవిత్రే చత్వారితాసీహసమాసఃకోత్ర॥ యచ్ఛిష్యేభ్యో
వేదమధ్యేష్యమాణోభ్యాసం కుర్వన్వాన్వహంవేదమేవ । సశ్రావణ్యాం
పౌర్ణమాస్యాం సశిష్యోహూమం కృత్వోపక్రమేద్వేదమేవ॥ ఇషేత్వే
త్యాదిచతురోనువాకానేవనేతరాన్ । శిష్యాసధ్యాపయేదత్రధృతయశ్చో
పవీతినః॥ మాసాన్యంచాధ్యాపనం పౌర్ణమాస్యాం గోహిణ్యాంవోత్సర్జ
నాంతేభ్యసేత్తు॥ ఏతంశుక్లేకృష్ణపక్షేంగ పాఠోహ్యధ్యామోపాకర్మణా
మాహచైతత్ । యోబ్రహ్మయజ్ఞః క్రియమాణవిప్రఃపారాయణం వాస
తతంకరిష్యత్ । హోమంచకృత్వారభతేయధార్థం పారాయణోపాకర
ణంయదేతత్ ॥ హూమంకృత్వాకాండమధ్యాపయేద్యః ప్రాజాపత్యం
హూమమిత్యాదికాండౌ । కాండశ్శబ్దఃపత్యతేప్రాయశస్తత్కాండో
పాకర్మేతివృద్ధాఃపఠంతి॥ యస్యవ్రతస్యవ్రతదేవతాయానామ్నాతతశ్చో
పనిషత్ప్రవృత్తిః । బ్రహ్మస్వయంభూస్పదసస్పతిశ్చ పూజావ్రతోత్సర్జ

నయోశ్చ హేమః ॥ పంచైతేవతనామ్నో ధ దేవతాస్సదసస్పతిః ।
 సూక్తంజయాద్యాఃప్రధానం యస్యచస్విష్టకృద్భవేత్ ॥ ఉత్సర్జనోపాకర
 ణేకుర్యురేవంమనీషిణః । యజుర్వేదేతుచత్వారఃకాండాః కాండపతీన్పు
 షీన్ తర్పయంత్యర్చయంత్యే తానుపచారైస్తుసూరయః । వ్రతేషూత్స
 రర్జనేష్వేవం హేమామంకుర్వంతిసంప్రతి ॥ ప్రజాపతేః కాండముపేఃపుర
 స్తాత్రుజాపతేనత్వదిహసూక్తం । అగ్నేయకేగ్నే సయసూక్తమానో
 విశ్వేతుసూక్తంత్యహవైశ్వదేవే ॥ సాగ్ంహితిభ్యోదేవతాభ్యుడపనిషద్భ్య
 ఏవచ । యాజ్ఞికీభ్యోనారుణీభ్యో బ్రహ్మణేచస్వయంభువే సదస్పతిమం
 త్రోక్తదైవతామైతతఃపరం ॥ జయాదికాండస్విష్టకృద్భ్యోపఘానముచ్య
 తే ॥ అగ్నేవ్రతపతేత్యాది చతసోదేవతాఃప్రతి । త్రత్రకాండర్షిభ్యఃప్రా
 జాపత్సవ్రతమితీరయేత్ ॥ ఏవంసామ్యాగ్నేయవైశ్వదేవేష్వనుషతేదిహ ।
 ఏతచ్ఛాఖాంతరాయాతంనా భూదాచార్యసంమతం ॥ సామ్యవ్రతేతుసా
 మాయకాండన్నయత్తీతీతం ॥ సామోధేనుమదం సూక్తాసాంహితిభ్యఃప్ర
 భృత్యతః ॥ మదంతీస్తాడపస్పృశ్య సమోవాచేతశాంతికం । జవ్వాచత
 ప్రసమిధస్యాజ్యస్తోదుంబరీర్వటుః ॥ పృథ్వీసమిదిశ్యేతైరుత్తిష్ఠాన్నాద
 ధాతీహి । యుజతేవృష్ణిత్యాద్యా దశద్వాదశచోత్తరే ॥ మంత్రభా
 హ్మణపాతానువాకాదిపదనాచనం । యుజతేసహితేత్యేతాద్వావావా
 చయతిస్ఫుటం ॥ అగ్నేవ్రతపతేకాండేత్యా ద్యపఘానమాచరేత్ ॥ శన్నో
 వాతశ్శాంతిజపస్సం మిల్యాహతవాససా ॥ శీరస్సంవేష్ట్యాస్తమితేత్వగా
 రంహిప్రవేశయేత్ । పరేద్యుర్భాహ్మణానాంచ భోజనంకారయేదితి ॥

శ్లో॥ వ్రతోత్సర్జనమ్.

శ్లో॥ ఉత్సర్జనంకార్యమేవద్యా రాద్యైస్సమిధఃకేచేత్ । వటా
 శ్చకేశవపనంవ్రతేషూత్సర్జనేషుచ । వదంతికేచితైస్సమ్యాఖ్యవ్రతవేత
 రేషుచ ॥ అథాయోపాకర్మచారభ్యతూ పాకర్మాణ్యుత్సర్గాణి చత్వారి
 తాని ప్రాజాపత్యాదీనికాండవ్రతాని సంక్షేపేనైతానిచోదాహృతాని ॥

౧౨॥ అనువసీతకర్తృకస్త్రీకర్తృకశాన్ధవిషయః.

శ్లో॥ స్త్రీయానుపేతేనచ సూత్రవాక్యాద్యభిమ ప్రమాదాతుర
సంకటేషు । స్మార్తరేషికర్మణ్యధతాకికేపి హూమోనకర్తవ్య ఇహైవ
తాభ్యామ్ ॥ ప్రాప్తాబ్దపంచమసమోఽనువసీతకోవాస్యాదూర్ధ్వదాహి
కవిధితుసపిండానానాం కుర్వీతకర్మసకలంహిస మంత్రమేతద్విత్త్రోర్ము
తేఽగ్రజమృతేపితృమాతృపితృః॥ ఏహంనామిద్యక్రియాస్వత్రహూ
మంకుర్వీతాగ్నౌతాకికేహనుపేతః । భర్తృశాన్ధంహోమవర్జం మృ
తాహేకుర్యాత్కర్త్రీస్త్రీస్వపితృర్మృతాహే॥

౧౩॥ సూపాదియుతాన్న హోమవిషయః.

శ్లో॥ ఏకామ్యహోమాలవణేన మిశ్రితాయతోది తాస్త్రతన
గార్హకర్మసు । తోరాదిసూపాదియుతంప్రశస్తం స్యాద్వైశ్వదేవేబలిక
ర్మణీరితమ్॥ యథోపదేశంకామ్యాని బలయశ్చేతివాస్యహి సూత్రస్యా
దావృతశ్చార్థవతావాహియథామతి సతిస్వయంప్రజ్వలితేఽనకీస్త్రి
శాతేపిచస్తార్తఉపప్రయత్నాత్ । సమిద్వయంతద్యజుషాపిచగ్భావం
మధ్యేదధాత్యేవహికేవలాభ్యాం॥ యస్మిన్మాసేయద్విన్నతే వివాహస్తస్మి
న్మాసేచైనయోర్యత్ప్రియంస్యాత్ । భుంజీయాతాంతా వధశ్చాయినా
చస్యాతాంవర్జ్యంమైధునంతత్పరేద్యుః॥ ఫాలీపాకః పార్వతైనతుల్యకర్త
వ్యస్సాన్ధదత్రకేచిద్వదంతి యస్మిన్భార్యాగ్నృన్విత్తోగారమేతి ధర్మా
త్తస్మిన్తత్పరేద్యుస్సయోగః॥

౧౪॥ వివాహగంధర్వవిషయః.

శ్లో॥ ఫాలీపాకాదూర్ధ్వమత్రాతిరాత్రీమేక త్రాధశ్చాయినాదం
పతీచేత్ । ఫాలీపాకగంధర్వస్తయోర్మధ్య ఏవస్థానాత్తస్మాన్నోద్వసే దా
త్రిరాత్రాత్ । దంపత్యోరత్రోభయోరేకశయాభావే గంధర్వస్థాప్య
సీయోత్రసిద్ధం । సూత్రామక్తంపక్షమేవావలంబ్య తత్త్రైకోకఃకారికాకృ
ద్భిరుక్తః॥

౧౧॥ శేషః హేమవిషయః

శ్లో॥ ఉత్థాప్యదండం వసనం ద్విజాయదద్యాచ్చతుర్థ్యాం నిశిపుర్వ
యామే । గతే వివాహాగ్నిముపేత్య వధ్యాసాకం విదధ్యాదభాహూమ
శేషమ్॥ హస్తేనాదాయాత్రహోమావశిష్టం ఫాలీఫాజ్యంశీర్షివధ్యానయే
యుః । ఆసీనస్సన్మృతతో ధామా రేకే సంధాలాజ్యంతద్దశావాస్వథా
న్యః॥ ఆజ్యశేషేణ హృదయదేశం యుగపదున్మృజేత్ । ఋచాంగుష్ఠా
నామికాభ్యాంతతస్తి స్రఋచోజపేత్॥ తతస్త్యలీకాగమనం నఖానాని
కృంతనంస్యాద్ధరరాణికార్చనం । స్రోక్మంచుకాంతర్హితశూర్పయు
గార్థోదమ్యస్సజాతీయసువాసినిభ్యః॥ తత్రోద్వాహూక్తత్రిత్రాత్రాంత
దీక్షాసంపూర్తా వాంఛావతోద్ధారపత్యోః । ప్రాదుర్భావేయావనేసత్య
యంస్యాత్కాలశ్చేయాన్వైధునన్యోక్తపవ॥

౧౨॥ రజస్వలావిషయః

శ్లో॥ ఆరోహోరుంచానువాకం జపిత్యా కుర్యాత్పత్నీసంగమం శు
ద్ధరాత్రౌ । శస్తేనక్షత్రేరజోభూతదూర్ధ్వందుష్టరే చేచ్ఛాంతికర్తృత్రి
త్య॥ ద్రుప్తేరజసిదుష్టరే సతిశాంతిక్రియావిధిః । జ్యోతిర్వసిష్టజ్యోతి
ష్కృత్కశ్యపాభ్యాం విధియతే॥ చండాలీపతితాసమాధరజకీ శూద్రాది
నాదికృమాచ్ఛుద్ధా పుష్పవతీచపంచమదినేహవ్యేషకవ్యేషుచ । చేద్దు
ష్టేహ్నినవోదకుంభసలితై స్సంమంత్రితైరాషధైస్సాన్నినంపాపనుదంప
వైకిసలయైః కార్యం సమృద్ధిర్జలైః॥ ఈశాన్యతోగోమయమండితేచ ప
రిస్తృతేక్షాజహూయాత్పదూర్ధ్వం । యుగ్మాంఘృతాక్షాంచ సమిత్ర
మాణాంగాయత్రియాచాప్యసహస్రస్థామ్॥ శతపమౌణామధవాఘ
హంతీం శుభాయవై వ్యాహృతి భిస్తీలాంశ్చ । తతస్సురాన్భూమిసురా
న్పితౄంశ్చసంతర్పయేదన్నసువర్ణవస్త్రైః॥ తిథివాసరధిష్ఠ్యేషుపుష్పిణీ
యదిదృశ్యతే । గమనంవర్జయేత్తత్రపునశ్చస్తేతుదర్శనాత్ । దోషాపను
త్తయే హోమంఘృత దూర్వాతిలాక్షతైః । కుర్యాదష్టోత్తర శతంగా

యత్రాచపృథక్పృథక్ || స్వర్ణగోభూతిలాదద్యా ద్విప్రేభ్యశ్చస్వశక్తిః । అనేనవిధినాచైవతస్మాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥

౧౭॥ గర్భాధానవిషయః.

శ్లో॥ సత్పుత్రావాప్త్యర్థహేతు ప్రియక్తస్మృత్యుక్తేహిజ్యోతిషోక్తేతుకాలే । గర్భాధానంకార్య మాద్యార్తనాంతేసత్యాం స్మృతాయాంప్రియాంధర్మపత్నాం ॥ పుత్రేచ్ఛుచ్ఛేతనమానాహి రాత్రౌవిప్రీనాహూయాత్పుణ్యాహకృత్యాత్ । స్వస్మాత్పత్నీందక్షిణేతువవేశ్యవిష్ణుర్యోనికల్పయంత్యృగ్భిరాభిః ॥ పత్నీంతత్రైవాభిమంత్ర్యాపివైనామన్యోవాభిస్తామభిమంతయేత ॥ నాందీశాద్ధంతత్పరేహ్నచకార్యం గర్భాధానంతన్నిశిస్మాత్ప్రశస్తం ॥ కుర్వీతతద్రాత్రితృతీయభాగేసత్పుత్రమిచ్ఛన్సుసమాహితస్థ ॥ ఖట్యోపరిష్టాదిహధర్మపత్నీం యజ్ఞోపవీత్యేవహితాముపేయాత్ ॥ తృతీయభాగాదిపరేహ్నిరాత్రి ద్విభాగపర్యంతమహావరేద్యుః । రజస్వలాయామృతుసంగమేపి మృతౌప్రసూతాపపిచాహురార్యాః ॥ ఉక్తప్రకారాదృతుసంగమయథా యుగ్మాసుపుత్రాఃప్రభవంతిరాత్రిషు ॥ ప్రియోప్యయుగ్మాస్వితిధర్మవేది నోవదంతి తస్మాదృతుశోధనంస్మరేత్ ॥ చతుర్థీప్రభృతీత్యాది యావదండంసమాప్తితత్ । నిస్సంశయత్వాత్సూత్రాణాం స్పష్టత్వాత్సముపేక్షితమ్ ॥

౧౮॥ అథవైశ్వదేవః

శ్లో॥ వైశ్వదేవస్యసంస్థత్వా నిత్యత్వాదాత్మశుద్ధయే । వైశ్వదేవస్తుకర్తవ్యశ్శ్వస్థానలీపాకపూర్వకః ॥ నోత్పద్యేతేయావదాగ్నేయవైశ్వదేవస్థానలీపాకహోమోమాచతావత్ । నోత్పత్తిశ్చైవాసనస్యాథవైశ్వదేవస్యాప్యత్పత్తిరేవాతినోక్తా ॥ కర్తవ్యోత్రాపాసనారంభవవాగ్నేయస్థానలీపాకహోమేకృతేతు ॥ ప్రారంభస్యాదైవశ్వదేవస్యవైశ్వదేవస్థానలీపాకహోమేసమాప్తే ॥ యేదేవతేవిధియతేస్థానలీపాకేహిదేవతే । ఔపాసనేపి తేవసాయంత్రాతస్తుచేవతే ॥ యాఃప్రోక్తాస్సురైశ్చవైశ్వదేవేభా

లీపాకేహిదేవతాః । సాయంప్రతర్వైశ్వదేవేపుష్కాస్తా ఏవదేవతాః॥
 స్థాలీపాకేవైశ్వదేవేప్రథానాస్త తాగ్నీద్యాతాద్రవర్యంతమంతాః ।
 వేదోక్తాస్తాదేవతావైశ్వదేవేశ్వదేవాహీతి సూక్ష్మోదితార్థాత్ । ఆగ్నే
 యాదయవ్యధోమ బలిహరణ్యానిచానగ్నిదేశాన్యపి । స్వాణ్యపి
 థానానిసహించి దపి శేషాచరణమంగం॥ సుదర్శనేవ్యేవముదీరితార్థాస్స
 ర్వేప్రథానానినిశ్చితాస్సన్యః । ఏవంచగ్గోళవరదోపిగృహ్య ప్రదీపి
 కాకృష్ణురుక్తవాన్తి॥ కర్తవ్యత్వత్కర్మణోవైశ్వదేవే కర్మప్రారంభా
 ధికారార్థసిద్ధ్యై । పత్నీయుక్తఃకర్మకృద్వైశ్వదేవస్థాలీపాకంకర్మకుర్వీత
 విప్రః॥ ఏవాహోర్ధ్వంవైశ్వదేవ మంత్రాణాముపయోగకే । ద్వాదశా
 హమధశ్శయ్యా విచరేచ్ఛసభార్యకః ॥ ఇత్యుక్తాథ ప్రశస్తేహన్యార
 భ్యేతిసుదర్శనః । ప్రాహారభ్యేతివాక్యేన స్థాలీపాకోపమ్యతే॥ అధ్యా
 ర్యాః ప్రయతావైశ్వదేవేనేత్యాన్యదీతం । సూత్రమేతత్సాయం ప్రా
 తర్వైశ్వదేవ క్రియాపరం ॥ అత్రైతదుక్తంభవతి ప్రసంగాద్వాక్యా
 త్సమావేశనపక్షపాతాత్ । సాంకేవివాహేసతీవైశ్వదేవోపయోగమం
 త్రాధ్యయనంచకుర్వత్॥ సద్వాదశాహప్రతమత్ర చాధశ్శయ్యాదిపత్నీ
 సహితశ్చరిత్వా । త్రయోదశేహమ్యపవాసకృత్వాన్య చ్చతుర్దశేహేన్య
 వహిపార్ణమాస్యాం ॥ పక్షాస్థాలీపాకమాపాసనాగ్నౌ పుద్వాస్యోదగ్భ
 ర్హిషిస్థాప్యవహేః । జ్వాలాకార్యాద్యాజ్య భాగావసానేస్థాలీ పాకా
 చ్చావదాయాఽవదాయ॥ హోతవ్యాస్సుర్మంత్ర పాతక్రమేణహ్యేచా
 ద్రాంతాత్రింశదగ్నౌదయశ్చ॥ సవ్యేనైతాపిపితౄహుతిస్సన్యనోష
 శమ్యాస్సుస్విష్టకృద్ధోమమత్ర॥ హుత్వాబ్హిష్యాంజనంహోమశేషం
 కృత్వాగారాదన్నమూదాయసిద్ధం । పాతేష్వన్నం పంచదాకల్పనీయం
 పార్థక్యాద్వాఏకపాతేపిపక్షాత్ ॥ హోమార్థమేకత్రహవిష్యమన్నంపా
 త్రేప్రకల్ప్యా వ్యహవిష్యజాతం । తౌరాదిముద్గాదియతం ద్వితీయేద్యే
 చాధ్వరార్థంచ హవిస్తృతీయే॥ అగ్రార్థమన్నాదఖిలా చ్చతుర్థేతద్వన్నం॥

జ్ఞాయచపంచమేవా । సుదర్శనేనైవముదీరితంస్యా త్పితృక్రతోర్భూతమ
 ఖస్యకల్ప్యం॥ హోమాగ్రభాగాద్బల యోద్వితీయో ద్భూతాగ్రదేవ
 క్రతవస్తృతీయే । పితృధ్వరాయైచతుర్థభాగో మనుష్యయజ్ఞాయహిపం
 చమాంశః ॥ ఇత్థంవిభాగంప్రదదంతిశిష్టాః పక్షుద్వయేప్యేక మిహావలం
 బ్యం । క్షీరాజ్యదధ్యాదిభిరక్తమన్నం హస్తేనచాదాయతదగ్రభాగాత్ ॥
 ఔపాసనాగ్నోజుహుయాత్తడాహు తీరగ్నోద్వికాస్సి వ్యప్త కృదస్తీసాతా
 త్ ॥ తస్మాన్న సోమస్త్వతసప్రమాప్త మాభ్యాంగిరాచార్యమతేక్వచి
 న్న ॥ తస్మాదభూత్సి వ్యప్తకృతం హిషష్టకం హూమాత్పరం చోత్తరతో
 వ్యభస్మని । యోరాద్యహవామ్యం జుహుయాచ్ఛహోమయో శ్చేషంచ
 సంమృజ్యబలీంత్ర మాచరేత్ ॥ దేశేదేశేస్యాద్భలీనాం ప్రమృజ్యావో
 త్యున్యప్యాసేచనంచాత్రనానా । అంగుశ్యగ్రణిస్పృశంతీహాయద్వద్భూ
 మింతద్వద్భాదరీమానమాత్రం॥ నానాప్రదేశార్హ బలీంత్రమస్యవహ్నేః
 ప్రతీచ్యాంతుసమాచరింతి । అగ్నేఃప్రతీచ్యాముతసప్రమాప్తమాభ్యాం
 దమఃధర్మబలేపురస్తాత్ ॥ అధ్యస్తతస్తత్పురతస్తదూర్ధ్వం ద్వాభ్యామ
 ధర్మాఖ్యబలేదుదక్షః ॥ గృహ్యభ్యుత్తాది పురోపవర్గం పాక్షింక్తిమే
 తాంశ్చతురోత్రదద్యాత్ ॥ బలేరధర్మాత్పురతస్తుకామబలిస్తతః పాగ్దిశి
 వాంతరిక్షం ॥ తత్పాగ్దిశేజత్వధదక్షిణేతు దద్యాత్పృథివైప్రభృతి
 భ్యుత్తం పాక్షింక్తిరేవం వ్యజనాకృతిస్సాస్తద్దక్షిణస్యాందిశిపితృరా
 ద్రాః । ప్రసవ్యసవ్యాచ్ఛబలీన్విదద్యాత్తదైవ కుర్యాత్పరిషేచనంచ॥
 తతోగ్రదానంత్యధదేవయజ్ఞోపవహ్నా ప్రసవ్యేసదక్షిణస్యాం । అగ్నేశ్చ
 భూమ్యాం పితృయజ్ఞ ఉక్తస్సవ్యేనచోదగ్దిశి భూతయజ్ఞః ॥ మనుష్యయ
 జ్ఞస్తుదివీతినైవవృతబ్రహ్మోధాచ్ఛురాదయస్సుయః । సవ్యేనకార్యస్థివృతిదా
 నతుల్యాద్వ్యాఖ్యాతృభిః కైశ్చదుదాహృతంహి ॥ ఆదావిద్యుత్పంచయ
 జ్ఞేషుచాంతేవృష్టిః ప్రోక్తాన్యేషు కార్యేషుశస్త్రః । ఫాలీపాకేవైశ్వదేవే
 జయాదాపిత్రోన్మహూమస్సవ్యవన్నాపసవ్యాత్ ॥ ఏవంసాయంచాపి

రాద్రాంతమేవేత్యుక్తం నోచేద్ధోమవై హయాసావా । అగ్రందానంపం
చయజ్ఞాశ్చకుర్యాన్నక్తంచేదప్యేకకాలంద్వయోర్ను ॥ పాకాద్యాబ
ల్యంతకృద్వైశ్వ దేవసానయః ప్రాతర్ధార్యఙ్ఘ్రాపాసనాగ్నా । కర్తవ్యం
స్యాత్ప్రత్యహంప్రోషితోపితద్వానన్వైః కారయేన్మందిరేతు ॥ ఆచార్యే
జైవోక్తధర్మాఖ్య సూత్రాదుక్తంహ్యర్థాప్రయతా వైశ్వదేవే ।
ఇత్యారభ్యాహతిథినేవచాగ్రేభుజీయాదిత్యంతకృద్వైశ్వదేవమ్ ॥ లోకా
గ్నాచానాహితాగ్నిః ప్రవాసీకుర్వీతాగ్రం పంచయజ్ఞా సహచార్యమ్ ।
ఉష్ణేభస్మన్యాహితాగ్ని స్త్వనగ్నిః కుర్వీతాగ్నౌతాకికేవైశ్వదేవం ॥ రో
గోపనాసాదిపరాన్నభోజనా ద్యాపతుసత్స్వప్యశనేప్రయత్నతః । కర్త
వ్యమేవాహనిసాయమన్వహం స్వాద్వైశ్వదేవంత్యథ పంచచాధ్వర్యాః ।
కుర్వీతనోచేద్యదిపక్వమన్నం ఫలాదిమూలాద్యథతండులాది । యథాధి
కారంజహుయాచ్ఛపహ్నాజలం జలేవస్త్రపివాగ్నృభావే ॥ ఇదమేవా
ర్థమన్యత్ర స్పష్టం శిష్టైరుదాహృతంపక్వాభావేప్రవాసేచ తండులానో
షధిస్తువా ॥ పయోదధిఘృతంవాపికండమూలఫలాదివా । యోజయేద్దే
వయజ్ఞాదాజలంవావస్తువాజలే ॥ వైశ్వదేవావశ్యకత్వమాహశాతాతహా
మునిః । వైశ్వదేవవిహానాయేచాతిథ్యేనచ వర్జితాః ॥ తేనర్చ్యేవృషలాశ్చ
యాః ప్రాప్తవేదాలపిద్విజాః । ఉక్తంచభగవద్రీతా స్విమమేవార్థముత్త
మం ॥ ఇష్టాభోగ్నాన్నివోదేవాదాన్యంతే యజ్ఞభావితాః । తైర్దత్తాన
ప్రదాయైభ్యో యోభుజ్జేస్తేనవపసః । యజ్ఞశిష్టాశినస్సంతోముచ్యంతే
సర్వకిల్బిషైః । భుజతేతేత్వఘంపాపాయేపచంత్యాత్మకారణాత్ ॥ యజ్ఞో
పవీతిజహుయాచ్ఛదేవ తీర్థేనచోత్తానకరేణచాన్నం । తద్వైశ్వదేవాది
షుహస్తసాధ్యహోమేషు సర్వేష్యపీతండులాదీః ॥ వైశ్వదేవబలీనాంతు
నదోషోదర్శనేశ్వచిత్ ॥ స్వయముద్ధరణేదోషస్తస్మాదన్వైస్త్వకారయేత్ ॥
అనుద్ధృత్యబలీనశ్చన్పాణాయామాంత్రడాచరేత్ ॥ స్వయముద్ధరణేచే
త్తుప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ నిశ్యప్యర్వాన్యంబర్హిదవ్యానైవపాత్రాం
తరేశ్వచిత్ ॥ ఉద్ధృత్యగోగ్నివిప్రాచ్ఛుషీపేద్వోపరిసద్గుణాం ॥

గీ॥ బ్రహ్మయజ్ఞప్రకరణమ్.

శ్లో॥ పౌతస్సన్వత్సకర్మసంధ్యాదికృత్వాశ్రౌతస్వార్థంచాగ్నికృత్యంసమాప్య । స్వాధ్యాయస్వాధ్యాపనాద్యత్రకేహ యోగక్షేమంవీత్యసర్వంతదూర్షం॥ యోబ్రహ్మయజ్ఞేనచయత్యవమాణః ప్రాచ్యాముదీచ్యామపరాజతాయాం । గ్రామాద్భూస్థాప్రాదకూపవాపీ నదీతటాకాదయఏవయత్ర ॥ సంత్యత్రగత్వావిధివద్ద్వితీయంస్నానంచ మాధ్యాహ్నికమత్రకృత్వా । గృహ్యంతరోక్తంస్మృతిషూదితత్వా తస్మినాత్పరంబ్రహ్మమఖంచకుర్యాత్ ॥ అప్పుస్నాత్వాచమ్యయజ్ఞోపవీతి భూత్వా విప్రోధోతశుష్కాంబరస్సృజ । ప్రాజాసీనోబ్రహ్మయజ్ఞేనయత్య ఇత్యాసూర్యాత్రోదకంస్పృశ్యదోర్భ్యాం॥ విద్యున్మంత్రేణాథశుద్ధోదకైస్త్రైరాచామేదిత్యాదిహృత్సర్పనాంతం । కృత్వాశృత్యుక్తాచమానంచసవ్యేపాదేపాదందక్షిణంస్థాప్యతస్మిన్ ॥ జానున్యత్తానతరంస్థాప్యశస్మిన్నావగగ్గేచద్వేపవిత్తేనిధాయ । ప్రాంచంస్యంచందక్షిణంస్థాప్య హస్తమౌమిత్వక్త్యావ్యాహృతిస్తీస్రఉక్త్యా ॥ దేవ్యాఃపాదంపాదముక్త్యాద్విధిమర్థం తూక్త్యాసర్వాంచావిరామంజపిత్వా । ప్రాగగ్రానాస్తీర్యదర్భాన్బహూంశ్చ తేషామస్తాస్యాససంతద్విశేషం॥ సవ్యేపాదేదక్షిణంస్థాప్యచోరుం సవ్యేహూరదక్షిణంస్థాప్యపాదం । ఏవంతూపోపస్థసంజ్ఞాసనేస్మిన్ప్రాగస్యస్వాధ్యాయమేవారభేత్ ॥ అధ్యేత్యభిషిత్పవిత్రామహాప్రపితామహాదిక్రమాధ్యయనపాఠపఠంపరాయత్ ॥ స్వాధ్యాయమిత్యభిహితంహిసమస్తకర్మానుష్ఠానకారణవిధానప్రపయోగితత్వాత్ ॥ అధ్యేతవ్యంప్రత్యహంబ్రహ్మయజ్ఞస్వాధ్యాయం వైతద్యథాశక్తికృత్సం॥ తత్రేషేత్వోర్జరేపుభృత్యేవకాండం ప్రశ్నంసూక్తంచానువాకంయజుర్వా ॥ అర్థంవాఘీయాత్పతిజ్ఞాపకేవి రమ్యాన్వాహత్రిర్నమోబ్రహ్మణేహి । వృష్టిర్మంత్రేణోదకంస్పృశ్యదోర్భ్యా మాచమ్యాథోతర్పణంస్వాద్యతాసుః॥ ఏవంకర్తుం నోసమర్థోయదిస్యాద్దా మేస్వాధ్యాయంత్యధీయాతవివః । అంతర్గేహేమానసేనైవచాహర్షక్తం తిష్ఠన్వాశయానోవ్రజన్వా ॥ దేశాస్వాస్థ్యా

దాచవారవి నాస్మిన్నానభ్యాయోబ్రహ్మయజ్ఞేకదాచిత్ । నిత్యంయ
స్తుబ్రహ్మయజ్ఞంత్యధీతే పుణ్యస్తేజస్వీయశస్వీద్విజస్సన్యత్ ॥

౬౦॥ దేవర్షిపితృతర్పణవిషయః

శ్లో॥ బ్రహ్మదయోత్రయేదేవాస్తాః దేవాంస్తర్పయామిహి ॥
సర్వాదేవగణాంశ్చైవచేవపత్నీశ్చసర్వశః॥ దేవపుత్రాదేవపౌత్రానూభ
దేవాంశ్చభువస్సువః । భూర్భువస్సువరిత్యేతా దేవాంత్సంతర్పయేత్ప్ర
మాత్ ॥ దేవతీర్థేనాంజలినాబర్హిష్యేవ్వితిర్థతః । ద్వావంజలీనివీతస్తుకృ
ష్ణద్వైపాయనాదయః॥ యవవముషయస్తత్రతానృషీంస్తర్పయామిహి
సర్వానృషీనృషిగణానృషి పత్నీశ్చసర్వశః॥ ఋషిపుత్రానృషిపౌత్రా
భూఋషీంశ్చభువస్సువః । భూర్భువస్సువరిత్యేతా నృషీంత్సంతర్పయే
త్ప్రమాత్ ॥ ప్రజాపతింకాండఋషిం తర్పయామిత్యథక్రమాత్ ।
సోమమగ్నించవైవిశ్వా దేవాకాండఋషింస్తథా॥ సాగంహితీర్థేవ
తాశోపసేవదస్తర్పయామిచ । యజ్ఞకీర్వారుణీరేవంస్యా ద్భృహగ్నిం
స్వయంభువం ॥ సదసస్పతిమిత్యేతేతర్పయామితర్పయేత్ । ఇత్యే
వయాజ్ఞాక్షిఃకేదిత్పాహుః కుర్యుర్మనీసిణః॥ ప్రాచీనావీత్యంజలింస్త్రీం
స్త్రీంతోమఃపితృమాతృయమః । అంగిరస్వావగ్నిమ్వాత్తాలగాగ్నిఃకవ్య
వాహనః॥ ఇత్యాదయోయేపితరస్తాన్పితౄం శ్చస్వధానమః । సర్వాన్వి
తౄన్పితృగణాన్పితౄ పత్నీశ్చసర్వశః॥ పితృపుత్రాపితృపౌత్రాభూః
పితౄంశ్చభువస్సువః । భూర్భువస్సువరిత్యేతాన్సర్వాన్పితౄంత్సన్వధా
నమః॥ తర్పయామితిచోక్త్వాతు పితృతీర్థేనతర్పయేత్ । ఇత్యంతంజేవ
తాతోపికుర్యా దైతృతర్పణంత్రికమ్॥

౬౧॥ పితృదత్తతర్పణవిషయః

శ్లో॥ ప్రమితతాతఃపితరంపితామహం పితౄంశ్చమాతృప్రభృ
తీంశ్చపిసః । మాతామహంస్త్రీంస్తుతదేవమాతా మహ్యదితిప్రాత్యచ
తర్పయేత్పితౄణాం పత్నీసుతభౌతృపితృవ్యమాతులాం తృభార్యకాం

స్తాదుహిత్యాస్వస్వారపి । తథైవదాహిత్రకభాగినయ కాపితృవ్య
సూర్యాత్మసహోదరీశ్చతా॥సభర్తృకాస్యస్వశురంగురుంతథాపత్నీ
దియు క్తందిధివచ్చుతర్పయేత్ । నిష్పీడ్యవత్ప్రంధృతమృద్విభూతి కోవా
తాపిమాధ్యాహ్నికకృద్గృహంవిశేత్ ॥ స్వాన్వైశ్వదేవంగృహదేవతా
ర్చనంవ్యాభ్యాగతానామతిథేశ్చపూజనం । అభ్యాగతాజ్ఞాతచరామనో
హరా అజ్ఞాతగోత్రోతిథిరాగతోహరాత్ ॥

౬౨॥ ఉపనయనప్రకరణం.

శ్లో॥ గర్భాప్తమేస్వీతిప్రోక్త మాచార్యేనైవతత్రతు । జన్మతః
పంచమేష ష్ఠేసప్తమేనోపనాయనం॥ కర్తవ్యంబ్రాహ్మణంచేతిసూత్రా
ర్థసముదాహృతః । రాజ్యస్తునవమాదూర్ధ్వందశమాబ్దాత్పరంవిశః॥ ఆ
చార్యస్యమతంచేదం తతోమనుమతంస్మృతం । బ్రహ్మవర్చసకామస్య
కార్యంవిప్రస్యపంచమే॥ రాజ్యోబలాద్ధిసప్తైవైశ్వసేహ్నినోష్ఠమే । ప
టుఃపటుఃతరఃప్రజ్ఞాశాలీచేద్బ్రహ్మవర్చసం ॥ అపేక్ష్యపంచమేవద్దే ష
ష్ఠాద్దేసప్తమేపివా । ఇతిగృహ్యంతరంబ్రహ్మనర్చ సంనతుసంస్మృతం॥
కశ్యపేనాథదశమాదూర్ధ్వం కార్యంచమధ్యమం । సిచంత్రయోదశా
దూర్ధ్వంపతత్యూర్ధ్వంతుషోడశాత్ ॥ నప్రాయశ్చిత్తమేతావత్పర్యంతా
దూర్ధ్వమేవహి । ఉద్దాలకోదితప్రాయశ్చిత్తం కృత్వోపనాయయేత్ ॥
ప్రాయశ్చిత్తమకృత్వైవ సకుర్యాదుపనాయకం॥ మాసాద్వాసహయా
వకేనపయసామాసంతు పతుంసయేత్ ష్టాదేనాష్టదినంఘృతేన షడ
హంఛాయాస్థితేనాంభసా । శీఘ్రశ్చష్టతిథీరహర్షిశమభోజ్యం చైతదు
ద్దాలకప్రోక్తంచేత్కృపనాయన ప్రకరణేగృహ్యంతరేతూదితం॥ వసంతా
ద్యౌతనో వర్షల్పీయాణాంక్రమశస్మృతాః । ముఖ్యామాఘాదిమాః
పంచవసంతాఇతికేచన॥ పూర్వేద్యురాచార్యఉపాత్తశిష్య సన్నితస్స
భార్యస్సమలంకరిష్టుః । పుణ్యాహనాందీముఖకృత్సన్వయంహి కృచ్చైచ్చి
శ్రీభిశ్చన్ననువర్ణథావైః ॥ నిర్దోషమాప్త్యైఉపసేత్ప్రయోగ్యతాసి

ధ్యేవవిత్రీకృతవాంస్తతస్తతః । కృత్యైచ్చిత్రిభిశ్చిప్యశరీరశోధనం బా
హ్యమృచంగ్రాహయితుంచకారయేత్ ॥ అచ్చిన్నకౌషీనధృతస్యతద్వటోః
కర్తవ్యముక్తంసవతంతుధారణం । పరంపరాప్రాప్తకులాధిదేవతా సం
ఘాపనంకార్యమథాపరేష్టాపి ॥ చాలంకృతంనోయదితూక్తకాలే చాలం
చకృత్వోపనయేతనోచేత్ । జాతాద్యతీతాన్యఖిలానియాని క్రిమేణకా
ర్యాణ్యఖిలానితాని ॥ పూర్వోక్తకర్మకరణేహ్యధికారసిద్ధ్యేపాహితయో
దశశ్చుతాహుతిహోమమత్ర । కృత్యాప్యతీతజననాద్యఖిలక్రియాన్చకృ
త్వోపనాయనముశంతివిధింవిధిజ్ఞాః ॥ పరేద్యురాచార్యవటూ సుమంగళ
స్నాతౌచభూత్యాసమలంకృతౌతతః । కటకుమారంహ్యుపవేశ్యదక్షిణే
హ్యసీనఇత్యుత్తరతస్స్వయంతతః ॥ ఇమంవటుంకాశ్యపమానిగోత్రీయ
జ్ఞేశశర్కాణమిహోపనేష్య । సంకల్ప్యచాలంకృతవేదికాయామగ్నిప్ర
తిష్ఠాపనమత్రకుర్యాత్ ॥ బధ్వాకుమారస్యచకంకణం తత్కర్మాంగత
దబ్బాహ్మణభోజనంస్యాత్ । ప్రైర్భుక్తవద్భిశ్శుచిమంత్రవద్భిశ్చైవనాశిషాం
వాచనమాచరంతి ॥

౬౩॥ కర్మాభ్యుదయికబ్రాహ్మణభోజనవిషయః

శ్లో॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వేతి యత్రయత్రోపదిశ్యతే । తత్ర
తత్రాభ్యుదయికశ్రాద్ధమిత్యవగమ్యతే ॥ సర్వధికరకర్మభ్యఃపూర్వేద్యుస్స
ద్యవవహి- । బ్రాహ్మణాన్భోజయేద్దప్తా హిరణ్యేనాదనేనవా ॥ ఇత్యయం
గాణపత్యస్సన్మఖ్యోద్వావింశతిర్ద్విజాః । తథాభ్యుదయికంశ్రాద్ధంవ
క్ష్యామస్తూత్తరత్రహి ॥ ఆశిషోవాచయిత్వేతి పుణ్యాహంకర్మాస్మృతం
తత్కర్మసర్వేజానంతి గృహ్యజ్ఞాయాజ్ఞికాద్విజాః ॥ శుచిస్మంత్రవతస్సర్వే
కృత్యేషుభోజయేదితి ॥ ప్రాహాచార్యః కేషు కేచిదాదాపం తేషు కేషుచిత్ ॥
చౌలోపనయనాన్నాది ష్వాదౌబ్రాహ్మణభోజనం । ఉదీరితంకుమారా
ణాం శేషభోజనసిద్ధయే ॥ యజ్ఞోపవీతంత్యతివాచయే ద్వటుంయజోపవీ
తంఖలుధారయేదథ ॥

౬౪॥ యజోపవీతధారణ విషయః.

శ్లో॥ కేచిద్దేవస్వామిమతానుసారిణః కురువ్యఃపురస్తాచ్చ సమిన్నిధా
నతః॥ భోజనాచమనేచ్ఛాధ్యాయేచయజ్ఞోపవీత్యభూత్ । ఇత్యాచార్యః
ప్రాహతస్మాద్యజ్ఞోపవీతధారణం॥ ప్రాశ్నోజనాచ్చేయవ సదాచారా
చ్చనిశ్చితం । యజోపవీతసంత్వేకంకుమారం భోజయేత్ప్రథక్ ॥ అన్నా
ద్యశేషోచితభోజ్యపూజితం పాత్రంచగాయత్ర్యభిమంత్రితాశనం । ఆపోశ
నేనాహుతిపంచకై ర్యుతం సంభోజయేచ్ఛదరపూరణంయథా॥ తత్రాశి
షోవాచయిత్వాకుమారం భోజయేదితి॥ మాతాచార్యేణచోక్తత్వాన్న
మాత్రాసహభోజనం॥

౬౫॥ కుమారస్యమాత్రాసహభోజనం.

శ్లో॥ మాత్రాసహైవాశనమత్ర నాస్తుతాచార్యేణనోక్తంనతు
సర్వసమ్మతం । శాస్తార్థమస్తీతివదంతియే ద్విజాస్తేచానభిజ్ఞాంధపరం
పరాహి॥ వటోశ్చమాత్రాసహభోజనం సదాపస్తంబనూతేతుతథాశ్వ
లాయనే । సూత్రేవ్యనుక్తం హితతోననుష్ఠితంశిష్టైశ్చవృద్ధైరపిసూత్రవే
దిభిః॥ సమానపక్షావపివాసహాశనం యేషాంతుగృహ్యేతువిధిర్విధీయతే
తచ్ఛాఖినామేవ తదుక్తసత్క్రియా విరుద్ధగృహ్యేదితి నాన్యశాఖనాం॥
అంతోదాత్రేనామ సాశబ్దవనామ బ్రూయాద్విష్ణుశర్మాసుశర్మా । దేవ
స్యోదాత్రేపిచైవానుదాత్రే శర్మానిత్యేవావృధంచాత్రవర్జం॥

౬౬॥ మేఖలాజినాదిధారణం.

శ్లో॥ కుశాంబుకూర్చాజనవస్త్ర మేఖలాదండాశ్మనశ్చేతి సకృత్ప్ర
యోజయేత్ । స్వాత్సామిధేనీమమగ్న ఆయుషేహ్యగ్నిష్ట ఆయుస్తు
చముచ్చరేద్గురుః॥ ప్రవాచయేన్మాణవకంచవాచయన్ యోగాదిమం
త్రాన్నవహావయేదితి । ఇయందురుక్తాదజనస్యమంత్రమాగంత్రా సమ
గన్నితీచాప్యదాయుషా ॥ సమంత్రమేతాన్యశీ మేఖలాది కాన్యధాపు
నర్మాణవకంచవాచయేత్ । అగ్నాసమీపేసతి మంగళాష్టకాస్పతంతి
తచ్ఛ్రాద్ధికవాచనాత్పరం॥

౬౭॥ సుముహూర్తకాలేబ్రహ్మోపదేశః.

శ్లో॥ పాప్రేముహూర్తేనతితూపవేశ్యచోపస్థేవటుంకర్ణజపేచసుప్ర
జాః॥ తత్రాణిహోవాచనమాచరంతివిప్రామహాంతోబహుమంత్రవంతః॥ ఋ
గ్భిర్యజుర్భిర్బహుభిః ప్రత్యస్తైస్తైస్సామభిశ్చోత్తరవేదవాక్తైః॥ ఓంభూస్తత
స్తత్యవితుర్వరేణ్యంభువస్తుభగ్గశ్చసువర్ధయాయః॥ తతఃస్పృభూస్తత్యవితుస్స
భగ్గోభువోధయాయస్సువరిత్యృగక్తా॥ గురోవరంక్షేప్రదదామిచోక్త్యా
వరంకుమారోగురవేప్రదద్యాత్॥ తతోగురుస్సప్తదశైవచాసూనాయ
మ్యగృహ్లాతి నరంహిమంత్రాత్॥ శౌతేతుదేవస్యచ మంత్రతస్తంగృ
హ్లాంతితస్మాత్తువరోత్రశాస్సాన్యత్॥

౬౮॥ అగ్నికార్యం.

శ్లో॥ అగ్నయేనమిథమాదియజుంషిద్వాదశైవసమిథాహుతీర్వ
టుః॥ కాలయోగ్యజుహూయాద్వటోరిహాచార్యఆహుతదన్యదిష్యతే॥
ఏకాసమిద్వ్యాహుతిభిశ్చకేచిద్వ్యస్తాసమస్తాచ్చసమిచ్చత్రసః॥ ఇత్యాహు
రేకేభతదూర్ధ్వమేకాసమిత్తునస్త్యేతివదంతి కేచిత్॥ యత్తేఅగ్నేమయి
మేధామిత్యపస్థాయపావకం॥ మానస్తాకఋచాభస్మదార్యం స్యాత్సా
ర్థనంశుచే॥ వృద్ధాన్నమస్కృత్యహిమాతృపూర్వకంపలాశపూజార్థమి
తీహాభిక్షాంసంయూచయేత్తామభబాఘమస్మిన్యాద్యాఘమశ్నామికరోమి
బాఘం॥ బాఘందివానస్వపామీతిబాఘంచరామిబాఘం ప్రభవామిచేతి॥
తచ్చక్షురేతేనకృతార్థతాస్యాన్యాధ్యాహ్నికీచాత్రపునర్నకార్యా॥ సం
ధ్యాంచభిక్షాటన మగ్నికార్యంకురీత కాలద్వయమన్యహంహి॥ కర్తవ్య
మాపాకరణా మపేతైర్గాయత్ర్యాబ్రహ్మమఖంచనిత్యం॥

౬౯॥ పాలాశకర్పవిషయః.

శ్లో॥ పాలాశార్చాస్యాచ్చతుర్థేహిని కార్యాగ్రామాత్పావీం
పాగిగుడిచీముదీచీం॥ తాంపాప్ర్యాధస్తాత్పలాశస్యకృత్వా పాగిక్సంస్థతి
స్థండిలాన్యపుష్పదగ్వా॥ ఆవాహ్యతేషుప్రణవంతదాదౌ శ్రద్ధాంచమేధాం

చయథాక్రమేణ । కుర్వీతపూజామహాభక్త్యభోజ్య పశ్యాదనాపూపసు
మోదకాద్యైః॥ యశ్చందసాంతైర్నవభిషేవాకైః రుహస్థితస్యాత్ప్రణవ
స్యకార్యైః । స్వాచ్ఛృద్ధియాగ్నిస్త్వితిసూక్తకేన శ్రద్ధాముపస్థాయతధై
వమేధా॥ మేధాదేవిత్యాదిసూక్తైశ్చతుర్భిర్మేధాం చోపస్థాయవృక్షేప
లాశే । వస్త్రాదీనిస్యస్య పశ్యాన్నవాని దద్యాత్తస్మైమాణవాయైచస
ద్యః ॥ తత్రసప్తదశవారమవ్యసూంత్యంనియమ్యహిగురుః ప్రతిగ్రహీ ।
అంశుకంపరిహృతంవటోగృతంయస్యతే ప్రథమవాస్యమంత్రతః ॥ కేచి
ద్ధోమంచాత్రకుర్వంతి కర్మణ్యాదాకృత్వాదేవతాపూజనంచ । అగ్నిం
చేధ్యాధాజ్యభాగావసానేఽపూపైరగ్నింతం పరిహృత్యసాంతం ॥ య
శ్చందసామిదంసూక్తం వాచయన్నైవహావయేత్ । చతుర్భిఃపంచభిష్షడ్భి
ర్వాకైః శ్వాచ్ఛైకవాక్యతః ॥ క్రమాత్త్యక్త్యావిమాయంత్యిత్యాదివాక్య
చతుష్టయం । స్వాహామ్నాతాషడత్రాంత్యేనాక్యేస్వాహేతియోజయే
త్ ॥ ఏకాదశాహుతీరేపంచయిత్యాగురుర్వటుం । జయాదీంశ్చస్వయం
హుత్వా వస్త్రాదిత్యాగధారణం ॥ అసంశయత్వాదుపనాయనస్య ఖండ
ద్యయస్యాపిసుభోధకత్వాత్ । ఉపేక్షితంశిష్టమథద్విజాంశ్చ సంభోజ
యిత్యాశిషమాచరంతి॥

20॥ స్నాతకవ్రత విషయః.

శ్లో॥ అధీతవేదస్తుగురోరనుజ్ఞాయాయ ఆశ్రమంస్వీకురుతేతముద్ది
శః । జ్యోతిర్విదుక్తేహనిశోభనేదివాకార్యం సమావర్తనముత్తరా
యజ్ఞా బ్రహ్మచర్యవ్రతస్యానుష్ఠానధర్మాదిసంశయే । కృచ్ఛాచ్ఛిదిభిశ్చృత
ప్రాయశ్చిత్తోనాందీముఖంచరణ ॥ తతఃపరేహన్యవసివ్రతీకృతస్నానో
ఽప్పుసంధ్యాంతు సమాప్యగోగృహం । ప్రవిశ్యహిప్రాగుదయాత్స్వ
యంతమం సూర్యోయథానాభితపేత్తథావసేత్ ॥ యదిక్వచిన్నూత్రపురీ
షనంకటేఛత్రాదిభిశ్చావరకైర్వృతోభవేత్ । కృత్వాగ్నికార్యంత్యధ
మథ్యమేదినేపహ్నిం ధనాదిహ్యాధపాత్రసాదనే ॥ సూత్రేవస్త్రీమణియు
గసమిత్సుగిక్కుగంధప్రవర్తాశీతోష్ణాం బుక్షురకటయవచ్ఛత్ర దండంజ

నాని । స్వచ్ఛోపానద్వయకుశలకృత్సాక్షిన చూర్ణానిచైవం సాస్యకా
యుజ్యాత్సకృద్విహారః కాష్ఠమాదుంబరంచ ॥ గోశాలాయాంపశ్చమే
భాగవవహ్యసీనో విస్రస్యతాంమేఖలాంచ । దద్యాత్తస్మైమాణవా
యాత్రకాలేదండత్యాగః కార్యవవాజినస్య ॥ వాసోహతంతర్పరిధాయ
చాంతరంతుర్రేణసోమస్య తనూరసీత్యథ । ససూత్రకాపీనమపాస్యచందనం
ప్రధానమేకేత్యవగమ్యతేఘనా ॥ ససూత్రకాపీనమపాస్యచందనం
ఛాలేగ్రశోధార్యమిహద్విజాతిభిః । హఠోమాదిహానంహుయదితేషుభేషు
త్యక్త్వాహుపథాయదితేస్సుగర్భతః ॥ చంద్రంద్యుతీయేనచభానిరాతినా
సంభాష్యగచ్ఛేత్సుమనోరథాశ్రమం । సానక్రియాయా మిహచంద్రద
ర్శనం ప్రధానమేవేత్యవగమ్యతేఘనా ॥ స్యాశ్శోమరాజన్నితి మంత్ర
లింగతస్సానంతుకర్తవ్యమశుక్లపక్షే । అధాసథీతేవిషయేపిసంకటేహ్య
థాపరంసానమిదంవదంతి ॥ సమిన్నిధానాద్యథవేణుదండ సంధారణాం
తంక్రియతేత్రతూమ్ని ॥ ౭౧ ॥ మధుపర్క-విషయః.

శ్లో॥ మధుపర్కేషట్పదార్థాస్తై వక్తవ్యాస్సకృత్సకృత్ । కూ
ర్చపాద్యాభ్యాయచనుమధుపర్కాస్తథాచగౌః ॥ మధుపర్కోదధిమధు
సర్పిర్వామగ్నసంభవే । వాసోభూషణగంధాదిపాలిబద్ధంసమర్పయేత్ ॥
అర్ఘ్యనంతరమేతానిదాతవ్యాసీతికేచన । పశ్చచ్ఛేచ్ఛేచ్ఛాద్రకృత్యేగో
సన్యంస్యాత్సర్వశాఖనాం ॥ త్పత్రవైశ్వాయదిప్రాప్తౌ నియమోనాత్రదృ
శ్యతే । పురస్తాదుపరిష్టాచ్ఛమధుపర్కాఖ్యకర్మణి ॥ యజుర్భ్యామపఱ
చామేదిత్యాహుచార్యవహిః । తత్త్యక్త్వాత్రైవకుర్వంతి కేచిద్వ్యాఖ్యా
నమన్యథా ॥ ఏకత్యాత్కర్మణోర్మధ్యేఘటేతాచమనంకథం । అనుక్తమన్య
తోగ్రాహ్యమిత్యక్తోపిఘటేతన ॥ తస్మాద్విరుద్ధవ్యాఖ్యానం సమన్యంతేమ
నీషిణః । మధుపర్కఃప్రదాతవ్యః ప్రాజ్ఞాఖాయద్విజాయహి ॥ తస్మాంతే
భోజనందేయమాచార్యాదిభ్యవహిః । తేభ్యస్సంవత్సరాదూర్ధ్వమాగ
తేభ్యస్సమర్పయేత్ ॥ స్వగ్రామవాసివ్యాఖ్యాతే మధుపర్క-స్సకృద్భ
వేత్ । సకృత్వాత్పటలస్యాస్య సుకరత్వాదుపేక్షితం ॥

౭౨॥ సీమంతప్రకరణమ్.

శ్లో॥ సీమంతకర్తృవచతుర్థమాసే తిధ్యృక్షువారాదివిశోధ్య కు
ర్యాత్ । పున్నాగదిష్టేషుచతుర్థపక్షే స్యాచ్చంద్ర తారాబలసంయు
తేష్వి ॥ షష్ఠేషిమాసేచసమేషిమాసే సర్వేషుతిథ్యృక్షుదినాదిషుస్యా
త్ । తన్నిత్యతాయేషుహినావిదోషోహ్య నుక్తకాలేషిచకర్మకుర్యాత్ ॥
నాందీముఖబ్రాహ్మణభోజనంచ సమాచరేయుఃక్రమశోవిధిజ్ఞాః । యా
మ్యేత్రపత్న్యైతరతస్త్వయంచాసీనోగ్ని మిథ్వాదికమత్రశమ్యాః ॥ పా
త్రప్రయోగాత్పరమేయత్నాదాసాదయేదంకురకాఽయవాంశ్చ ॥ మూ
లేఽథసూత్రగ్రథితాన్విరూఢాంతస్సంగ్లపుపుం జీలశలల్యతాఽహి ॥ పా
ప్తేముహూర్తే సతిమంగళాప్తకాం స్తమాన్తి కాదీంశ్చపఠత్సుసత్స్వధ ॥
సీమంతమున్నయనిరస్యపశ్చిమం హ్యుపస్థితేదం బృథగానమత్రహిః
అసావితిహ్యత్రసమీపనద్యాస్సం బుద్ధినామైవముదాహరేత । కావేరిగో
దావరితుంగభద్రేతవేతి భాగీరథినర్మదేస్స ॥ ధమ్మిల్లలనుధ్యయవాన్విరూ
ఢాఽకంఠేప్రబద్ధేతివదంతికేచిత్ ॥

౭౩॥ పుంసువనప్రకరణమ్.

శ్లో॥ కుర్వీతవై పుంసువనంతృతీయేమాసేవతిష్యాదితిశుక్ల పక్షే ॥
నోచేత్తసీమంతదిశేఽహ్నిపూర్వం కృత్యాథసంమత్ర్యకృధీవసస్యాత్ ।
యామ్యేత్రపత్న్యైతరతస్త్వయం స్యాన్నాత్రైవశమ్యాఅభమానుషా
ః ॥ న్యగ్రోధవృక్షస్యభవానుదీచీ శృంగాశ్చవాప్రాచడతాపివస్త్రం ।
ననంత్యనుద్భూతరజఃకుమారీం చాసాదయేయర్వృషదంచపుత్రం ॥ షీ
ప్రప్రసూత్యర్థమిహాయచానాప్రీతేన ప్రతౌళితనూతసేన ॥ క్వచిన్నపితౌ
శనమర్చితేన గ్రాహ్యంహ్యనుస్తోతసలంభవత్ ॥ అతఃపరంబ్రాహ్మణ
భోజనంచకృత్యాశిషోవాచనమాచరేయుః । ఔసాసనాగ్నాచవివాహక
ర్మణి కార్యేహిసీమంతకపుంసువాభ్యే ॥

౭౪॥ జాతకర్మప్రకరణమ్.

శ్లో॥ జాతేకుమారేసతిజాతకర్మకాలే ద్విజైఃకర్తుమిదంహిశక్యతే
అనిర్దశాయాలశుచిత్వమస్తితత్తీర్త్యాథకార్యేషహజాతనామని ॥ యా

వత్సానంసూతకంమాతురుక్తం స్నానంగేహన్నిర్గమోనాస్తిశుద్ధిః । ని
ష్క్రాంతాయాంసూత్యగారాద్దశమ్యాం సత్యాంస్నాతాయాంచశుద్ధా
హిసాస్యాత్ ॥ స్నానంప్రోక్తంసంగవేసూతకాంతేదైవంపితృయోగకర్మక
ర్తవ్యమత్ర । తస్మాజ్జాతంకర్మజాతేష్టి నామాప్యుక్తంకార్యాణీతిచైకాద
శేహి ॥ దశమ్యామితశబ్దోత్ర సూతకాంతోపలక్షణం । అతీతేదశరా
త్రేతుకర్తవ్యేజాతనామని ॥ వర్గేనర్గేప్రథమద్వితీయావ ఘోషవంతోశష
సాలఘోషాః । అఘోషశిష్టంత్యహఘోషవచ్చాంత స్థాన్చయ్యాద్యాఅ
థనామదద్యాత్ ॥ ౭౧॥ నామకరణమ్.

శ్లో॥ నామద్వయేఘోషపదాది మధ్యేంతస్థంతోద్గ్ర విసర్జనీ
యా । ఆచార్యసతాదృశనామచాహ తద్వైదికంచాధసతాకికార్వాం॥
వాద్దోఽగ్రీద్రాప్రభృతిద్వ్యక్షరంచ హిరణ్యదాశ్శోభనదాగ్రహాపి । నా
మానిచైతాన్యపినోసుశబ్దపూర్వంతు వానామమనోహరంస్యాత్ ॥ లిఖే
తపాత్రార్పితతండులేషు సువర్ణపుష్పాక్షతతండులేషు । తజ్జన్మమాసాధి
నామచర్మ నామాతఙ్కర్థ్యం వ్యవహరనామ్ ॥

౭౨॥ కంకణోషయః.

శ్లో॥ అన్నప్రాశనచోలోషయనస్నానకర్మసు । కంకణంతువహో
రేకంకర్మాంతేతద్విసర్జయేత్ ॥ గర్భాధానేపుసువనే సీమంతేచవివా
హాకే । శతాభిషేకేదంపత్యోర్విధి యేతేతుకంకరే ॥

౭౩॥ అన్నప్రాశనమ్.

శ్లో॥ షష్ఠీమాసిబ్రాహ్మణానోభజయిత్వా విప్రైస్తైరేవాశిషా
వాచయిత్వా । పాతేమధ్యాజ్యన్నదధ్యాదియక్తం చాంతేమగ్రతా
ణాంసక్పత్రాప్రయేత్తమ్ ॥

౭౪॥ చౌలప్రకరణమ్.

శ్లో॥ తామ్రరాజతసౌవర్ణ సూచ్యావాద్విత్రితంతునా । ప్రాగ్దం
తజననాత్కుక్తా భిద్యేతేమాతులాదిభిః ॥ వక్షేత్పతీయసత్కిచాలకర్మ కుర్వీ
తవిప్రానిహభోజయిత్వా । తైర్వాచయిత్వాశిషఙ్కర్థ్యమగ్ని మిధ్యాది

పాత్రావసరప్రయోగే॥ శీతోష్ణమంభశ్శలలీకుశాంశ్చ గ్లస్సాసపుంజీల
శకృద్వవాంశ్చ । ఆసాదయేచ్ఛుకయధర్మి సంఖ్యా శ్శిఖాశ్చకార్యాకుల
ధర్మతోవా॥ ఏతాశ్శిఖావాపిశిఖేశిరోరుహఃస్న వాపయేత్కర్మాణిచోప
నాయనే । గోదానశబ్దాదధునావగమ్యతేత చ్చుశ్చకర్మేటిహిచాలవద్వి
ధిః॥ ఉదగ్గతేఽక్లేసతిహేడశేబ్దే సగ్లపుపుంజీలశలల్యఉక్తాః । హేహ
మాత్పరంశ్చశ్చ వాపయేచ్ఛుకుర్యాన్న భోక్తృంతలముత్తమాంగం॥
సీమంతోన్నయనాభ్యేస్త్రిస్పటలేఖలసంశయాత్ । విముచ్యోక్త్యాశశిష్టస్య
సుగమత్వాదుపేక్షితం॥ ౨౯॥ గృహవిషయః.

శ్లో॥ అథాధికారిణాంరాజ్ఞాం సంపన్నానాంప్రజావతాం । సర్వే
మాంబ్రాహ్మణాదీనాం గృహనిర్మాణమాదితే॥ నిత్యనైమిత్తికాతిధ్య
శ్రౌతస్తార్తాదికర్మణాం । సిద్ధ్యర్థంచాత్మరత్నార్థం గృహస్థాశ్రమసిద్ధయే
ఆశ్వలాయనసూత్రోక్త బాహ్యంతర్లక్షణానిచ । ఇష్టానిష్టఫలంజ్ఞాత్వా
గృహకర్మసమారభేత్॥ జ్యోతిశ్శాస్త్రోక్తసంశుద్ధ ముహూర్తతుశుభేది
నే । స్వసూత్రాన్నాతమంత్రానుసారేణైవయథావిధి॥ ఖనిత్యోభాన
యిత్యాతా హరేత్పానసూనుదూహనైః । కపాలాంగారభస్మాస్థితుష
కాష్టోపలాదికాత్॥ ఉచ్చాసచ్చాసృతత త్యాగ్యశ్మలాంశ్చసముద్వ
సేత్ । యథాధికారనిర్మాయ గృహాణిస్వీచితాసచ॥ స్వలంకృతానిస
ర్వోపకరణై స్సహితానిచ । సర్వధాన్యాన్వితాశ్వేవ సహమాత్యాగ్ని
బంధుభిః॥ సభార్యఃప్రవిశేత్తత స్థాపితోపాసనానలే । అగ్నిమిధ్వాజ
యాద్యంతంకుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనం॥ మాతనంగృహనిర్మాణాకర్తవ్యం
మంత్రవత్తథా । జీర్ణాన్యపిగృహాశ్వేనం నవీకృత్యప్రవేశయేత్॥

౩౦॥ సర్పబలివిషయః.

శ్లో॥ శ్రోణానక్షత్రాన్వితాపార్ణమాస్యాం తస్యాంకార్యంసర్ప
బలాఖ్యకర్మ । మార్గేణక్షేణాన్వితాపార్ణమాసీతస్యా మాసోత్పన్నం
కార్యమేవ॥ ద్వేతిధ్యుక్తేకర్మకాలేభవేతాం ముప్యేనోచేదపుష్కకర్మాణి
స్తః । తత్తన్నక్షత్రేణయుక్తానచేత్సాన్య త్కార్యంతస్యాంపార్ణమాస్యా

మవశ్యం॥ తన్నక్షత్రేణోత్తరాపార్ణమాసీయతా చేతాస్య త్తత్పునఃకర్మ
కుర్యాత్ । ప్రాప్తేకాలేపుష్పవత్సాంచపత్నాన్ సానాంతేవాసూత
కాంతేపివాహుః॥ ఆగామిన్యాంపార్ణమాస్యాంతు వాషికర్తవ్యంస్యాద్వ
త్సదేవత్సరేహి । కాలాతీతాగ్రాయణాచాప్తకాఖ్యం కార్యతూర్థ్వ
మాసినిత్యక్రియాత్వాత్ ॥ సర్పస్థాలీపాకహోమేగ్ర అజ్యభాగాంలేఽగ్ని
శ్రావణేపార్ణమాసి । ఇత్యేతేద్వదేవతేహిప్రధానే స్థాలీపాకాచ్చావ
దాయక్రమేణ॥ ఏకైకస్యాఅహుతేస్తత్పలాశ పుష్పాశిస్సుస్సిస్త్రిత్యమా
దీనిచాథ । స్థాలీపాకాత్కింశుకేభ్యోయదస్య మంత్రేణస్యాత్సిష్టిష్టకృ
త్తజ్జయాంతే॥ ౮౦॥ సర్పబలేరుత్సర్గః.

శ్లో॥ మార్గశీర్ష్యామేవమగ్ని మార్గశీర్షేచదేవతే । పలాశపుష్ప
హోమస్సాస్యద్వయోర్బాహ్మణభోజనం ॥ ఆమార్గశీర్ష్యాప్రతివాస
రంబలింహరంసకర్తుంయదిశక్యతేస్వహం । వృద్ధిక్షయాభ్యాగ్రప్రణయ్య
వాసరాంతస్య మాహారేత్తత్ప్రచతావతోబలీకా॥ సప్తేభ్యాగ్రయణేశాన
మాసిశ్రాద్ధాప్తకాన్యపి । ముఖాహుతిస్తుహవిహో వదానాద్ధర్మతోగ్రతః
తతఃప్రధానాహుతయస్తత్సిష్టిష్టకృదుచ్యతే । బహిస్సమంజసంచైషు
కార్యాః పరిధయోబుధైః॥

౮౧॥ ఆగ్రయణస్థాలీపాకః.

శ్లో॥ సద్రీహిభిఃపర్వశినుతనైశ్శరద్యా గ్రాయణంకార్యమనా
హితాగ్నిభిః । కౌపాసనాగ్నితుహవిం ప్రతిస్థితా భిఘాంణాంతేఽగ్ని
ముఖాదిచక్షుషి॥ హుత్వాస్థాలీపాకతోగ్రేగ్నయేత దింద్రాగ్నిభ్యాం
విశ్వదేవేభ్యవభ్యః ॥ ద్యావాపృథివీభ్యామధస్విష్టకృత్యాన్య చ్ఛేషాన్నా
ద్వాప్రాశసంతండులానాం॥ వికల్పద్వయమంత్రోక్తం దేశధర్మవ్యవస్థ
యా । అగ్నేస్విష్టకృతాంచాంతరేశత్యగ్నేస్తులభ్యతే॥ స్యాత్సిష్టిష్టకృ
చ్చుత్కర్థాభ్య ఇతిసోమంవిసేతరాః । తస్మాదాగ్రయణేప్రోక్తాః పంచైతా
శ్చరుదేవతాః॥ అగ్నిశ్చేంద్రాగ్నిచవిశ్వేచదేవా ద్యావాపృథివీస్విష్టకృ

ద్విప్రధానాః । ఆచార్యేణైవోదితాస్తండులానాం శబ్దాత్మకస్త్వాది
యంతేత్రతేచిత్ ॥ అథాయోపాకర్మవేదవృతానిపాలాశార్చాబ్రహ్మ
యజ్ఞోత్తముఖ్యః ౮౩॥ ఈశానబలి విషయః.

శ్లో॥ ఈశానాభ్యాదీనికర్మాణ్యుదీచ్యాం పాపిచ్యాంవై శాస్త్యాం
చకార్యాణిపూర్వాః॥ ఉదగ్గతేఽగ్నేసతి పార్శ్వమాస్యామీశానబల్యా
హ్వయకర్మకార్యం । సప్రాతరౌపాసనమత్రహుత్వా పత్నీస్సపశా
పాసనఏవ దేశం ॥ వహ్నింగృహీత్వాదిశితత్ర గత్వాయత్రత్వచాగ్నిం ప్ర
భృతీహకృత్వా । హుతామాయచబ్రాహ్మణభోజనార్థం పక్త్యాచరుం
బర్హిషిసాదయిత్వా॥ స్థలాంతరేధాదిహతాకీకాగ్నాతం త్రైత్రపత్యంచ
రుమత్రకృత్వా । అథాగ్నిమిథ్యాదికమాజ్యభాగహుత్వా పరేణజ్వల
నంకుటీర్దేవే॥ కృత్వాసువర్ణప్రతిమాచితేషుహ్యత్వా వహంతీత్యపిదక్షిణ
స్యాం । ఈశానమావాహయతిహ్యుదీచ్యా మాయాహిమీఘస్యతమీ
ఘషీంచ ॥ మధ్యేచకుట్యోరుభయోర్జయంత మావాహ్యచాయాహిజ
యంతవాక్యాత్ । ఆనాహనానుక్రమశఃపృథక్పృథక్పాద్యాదిదద్యాచ్చ
నమోంతనామభిః॥ ఈశానాయనమశ్చేతిమీఘప్రైన్యనమత్యథ । జయం
తాయనమశ్చేతిహ్యపచారాంతస్సమర్పయేత్ ॥ అథేశానాయమీఘప్రైన్య
జయంతాయపృథక్పృథక్ ॥ త్రీనోదనాస్కల్పయిత్వాశేషం విక్షగణా
యచ॥ ఉపస్పృశతుమీఘాన్విత్వాదిభిః ప్రతిదైవతం । యథాయోగ్యం
త్రిభిర్గంతైః పృథక్పృథక్సంపస్పృశేత్ ॥ తథాగ్నయేగ్రేహవిపోవదా
యానదానధర్మాజ్ఞాహుయాత్తుతద్వత్ । భవాయదేవాయహిచాప్తమ
త్రైర్భవస్యభాగాత్తుభవాయహుత్వా॥ భవస్యదేవస్యహిపత్నీస్యా
దన్నాచ్చహుత్వాప్రభవస్యపత్నీస్య । తతోజయంతాయజయంతభాగా
ద్ధతోవృత్తరాధాధపిషాంతయాణాం ॥ స్యాత్స్విష్టకృత్తద్యజుమైవకా
ర్యస్తీశానమగ్నిం యజుపోపతిష్ఠేత్ । స్యాల్లేపయోరాద్యధునాపివో
పస్థానాత్పురాదౌపరిషేచనాంతే ॥ స్యాదోదనాద్యగ్నియ భూరుహస్య

పర్యానిపూర్ణానిసహజనేన । ఏకేనమంత్రేణ యథాక్రమేణద్వేద్వేచద
 ద్యాత్ప్రతిదేవతాయై॥ స్యాద్దక్షిణస్యాంగృహపోషమంత్రాన్మృహపుష్పే
 త్యైవతథోత్తరస్యాం । ద్వేఘామిణోమధ్య ఇతిద్వితీయేస్వాచాఞ్చసి
 నశ్చేతిహిదక్షిణస్యాం॥ స్యాద్ద్వేవిచిన్వంత ఇహోత్తరస్యాంద్వేద్వేప్రపు
 స్వంతఇతీహమధ్యే । స్యాద్ద్వేసమన్నంతఉపైతి యామ్యేద్వేద్వేప్రదద్యా
 దధునైతదంతం॥ స్యాద్దక్షిణస్యాం దిశిదేవసేనామంత్రేణపర్యానిదశౌద
 నాత్స్యత్ । యాతహితాయాఞ్చసామంత్రతోత్ర దక్షైవపర్యాన్యపిదక్షి
 ణస్యాం ॥ ద్వేద్వేచాలేపస్పృశత్యేవపర్యే ద్వేద్వేవాపీత్యుత్తరస్యాంచ
 పర్యే । ద్వేమధ్యేన్వాసారిణశ్చేతిపర్యే ద్వేపర్యేస్యాద్దక్షిణస్యాంనిమంగి॥
 తద్ధోమబలిశేషేభ్యస్త్రీభ్యోగ్నిభ్యఃకృతంచతం । మిదంశిక్వేస్థాపయి
 త్వా కస్మిన్వృక్షేప్రలబధ్యేత్ ॥ గవాంపతిక్షేత్రపతేశ్చ భూమాహి
 త్వావహంత్యావహానంచకృత్వా । పర్యానిచత్వార్యపి సప్తవాస్యామా
 సాద్యభూమాచబలింప్రదద్యాత్ ॥ తస్మైత్రపతయేత్వాతు గృహ్లామితి
 దదాత్యధ । స్యాత్క్షేత్రపతయేస్వాహేభ్యోకేచార్చనమాచరేత్ ॥ స్థాలీ
 పాకంబ్రాహ్మణానోభజయిత్వాతే పాశ్చంతిక్షేత్రపత్యసమిదాః । య
 ద్వాకుర్యాద్వంత ధర్మానుసారాధాదాయాగ్నిం సంస్మజేద్దేహమేత్య॥
 కర్తవ్యమేతత్సకృదేవకర్మమశాభివృద్ధ్యైచగవాంసమృద్ధ్యై॥కర్తవ్యమేత
 త్రప్రతివర్షమేవేత్యుక్తం మహద్భిస్త్విహగృహ్యవిద్భిః॥ గోరోగశాంత్యర్థ
 మిదంహికర్మకర్తవ్యమిత్యుక్తమతోత్రకుర్యాత్ । పాకశ్చహిమామోషి
 చతాకికాగ్నామంత్రాః జపేత్క్షేత్రపతేస్తుపూజా॥ సంస్థాపితేపిండపితృక్ర
 తౌహితౌతేయధాజీవపితానదద్యాత్ । హోమాంస్తుకృత్వావిరమేదితి
 స్మారచార్యేణతూదీరితమేవమేవ ॥ హోమాంతరమనారంభోవేతికాత్యా
 యనోబ్రవీత్ । శ్రౌతస్యానన్యకారత్వాత్సాన్మరేతుకిమువాత్రతు॥ అన్య
 త్రైవనజీవంతమితిదద్యాదితీరణాత్ ॥

౨౪॥ మాసిశ్రాద్ధ విషయః.

శ్లో॥ మాసిశ్రాద్ధేచాష్టకశ్రాద్ధకల్పే సంస్థారూపే పుత్రజీవన్మిత్ర

ర్ష! వృద్ధేరస్యచ్చాధికర్షానికారా భావాత్తాతేచేస్మృతేత్యాధికారః॥
మాసిశ్చాద్ధస్య యోగ్యకాలః.

శ్లో! మాసిశ్చాద్ధస్యపరేపక్షే ఏవామావాస్యపాంతే పరా
క్షేత్రముఖ్యః। పక్షత్వాద్వాదర్శపర్యంతమిస్రా ఇష్టానిష్టార్థాన్వితాశోఽ
పదిష్టాః॥ ధర్మోద్వాదశ్యప్రమీనైతృతీయా శ్రేష్ఠాస్తేహంవాసరాణాం
చమధ్యే । ఆసామన్యానిందితాదోషయుక్తా శ్శాద్ధాయోగ్యాసస్వదా
వజ్జనీయాః ॥ శ్రద్ధావాంశ్చేచ్ఛాధిక కృద్యససమృద్ధో మావాస్యయాం
వాసరేన్యత్రకుర్యాత్ । సంఘమాసిశ్చాద్ధకృద్ద్రవ్య హీనోమావాస్య
యామేవకుర్వీతనూనం ॥ సనిర్వపేతయశ్శాద్ధం ప్రమీతపితృకోద్విజః॥
ఇందుక్షయేమాసిమాసి పాయశ్చిత్తీయతేహిసః॥ ఇత్యాహవ్యాఘ్రీపా
దోధమనురప్యేవమాహసః । నిత్యయజ్ఞంతునిర్వర్త్యవిప్రశ్చంద్రక్షయే
గ్నిమాః॥ పిండాన్వాహార్యకంశ్చాద్ధంకుర్యాన్మాసానుమాసికం। పిండా
న్వాహార్యకంశ్చాద్ధం క్షీణేరాజనిశస్యతే ॥ వాసరస్యతృతీయాంశేనాతి
సంధ్యాసమీపతః । ఇతికాత్యాయనః ప్రాహమావాస్యావిషయేత్రితు॥
అమావాస్యయాం పిశ్చభ్యఇతిగౌతమఉక్తవాః । తస్మాద్ధర్మేపితృయ
జ్జపూర్వకం శ్చాద్ధమాచరేత్ ॥

౮౫॥ శ్చాద్ధభోక్తృవిషయః.

శ్లో! తత్సూర్యస్మిన్నాయమాపాసనాంతే ప్రాచీనా పీత్యత్రచా
సూన్నియమ్య । శ్వోమాసిశ్రాద్ధంకరిష్యేసవిప్రాద్వాదైవేత్రీప్రిత్య
ఆమంత్రయేత్॥ శ్రాద్ధేహేవామంత్రయేప్రభాతే శుద్ధానభ్యేత్సాననుష్ఠా
నశీలాః ॥ శ్రాద్ధాకర్తృణా జ్ఞానినోయానిగోత్రమంత్రాసంబంధానయు
గ్యావ్వరాంత్రీ ॥ ఇత్యాచార్యఃప్రాహముఖ్యగౌణ పక్షేతథామనుః।
ద్వాదైవేపితృకార్యేత్రీ నైకకముభయత్రవా ॥ భోజయేత్ససమృద్ధోపి
శ్రాద్ధేకుర్యాన్నవిస్తరం । ఇత్యుక్తవాన్నారదోపిసప్తమేస్కంధవహి॥
ద్వాదైవేప్రాక్తయఃపితృఉత్తరైకమేవనామాతామహానామప్యేవం

తంత్రంవావై శ్వదైవికం॥ ఇత్యుక్తంయాజ్ఞవల్క్యేన సహమాతామమై
రపి । మాతామహస్యశ్రాద్ధాధి కారీచేదేవమేవచ॥ అష్టకాసుచవృద్ధా
చగయామూంచమృతేహని । మాతృశ్రాద్ధంపుకకుర్యా దన్యత్రపతి
నాసహ॥ ఇతివాక్యాద్దర్శకృష్ణపక్షాదివ్యపిభోజనే । పితృదయస్సపత్నీ
కాః పిండదానేపుకప్రసక్తే ॥ వక్తవ్యమన్యత్రహియత్రమాతృశ్రాద్ధం
పుకక్షద్విపితేతిసూత్రాత్ । కర్తుఃపితృర్వాపిపితా మహస్యద్విమాతరా
వాయదిసంతిబహ్వయః ॥ ద్విత్వేబహుత్వేపి చవిప్రవకశ్శ్రాద్ధేతు సంభో
జయితవ్యఏవ । ద్విత్వేబహుత్వేపివిభక్తి రూహ్యమంత్రస్థలింగాదిదమే
వనోహి॥

౮౬॥ ఆవాహనార్ఘ్యాదికం.

శ్లో॥ ఉదీరతాముశంతస్తాయే చేహేతిలింగసిచ । మంత్రాస్త్య
నూహితాహ్యేతేనర్వేషుశ్రాద్ధకర్మసు॥ ఇదంహిమాతరాపాద్యంపాద్యం
నోమాతరస్త్విదం । ఇదంవాంమాతరాచార్హమిదంవోర్హ్యంతుమాత
రః ॥ ఏవంపితామహీప్రపితామహ్యో రేవంవినిర్దిశేత్ । ఏతద్వాంమాత
రాదాయశ్యాగోతేరూపేయవామను ॥ ఏతద్వోమాతరోదాయో గో
త్రారూపాయష్మానను । ఇతిమాత్రేణదాతవ్యః పిండస్త్వేకస్తుసర్వదా॥
మహాలయామావాస్యాది శ్రాద్ధేష్వేవంవిధీయతే । భోజయేచ్ఛసపత్నీ
కాదేయాఃపిండాః పుకప్రసక్తే ॥ బ్రీహవగ్గేషు త్రిషుశ్రోత్రియా
ద్వాంభ్యేతేచేతిస్థంఢిలంవైశ్వదేవే । ఉక్తేకాలేజ్ఞాపితాస్తద్యమేహిన్నా
నార్థం ప్రస్తాపయిత్యాథకర్తా॥

౮౭॥ శ్రాద్ధాదినేవైశ్వదేవకర్తవ్య విషయః.

శ్లో॥ అప్పున్నాత్వాధౌతశుక్లాంబరస్సౌ మృద్వాభసాదీనిపాలే
నధృత్వా । శ్రాద్ధాదన్యేనాదనేనైవవైశ్వదేవం యజ్ఞందేవపూజార్చ
నాంతం॥ కృత్వాదర్శచేత్రతః పిండయజ్ఞంకృత్వాదర్శశ్రాద్ధమవారభేత్॥
ఏవంహ్యపస్తంబిభిశ్చాగ్ని మద్భిర్దర్శకర్తవ్యఃక్రియాశ్యాపిదృష్టాః ॥ ౪

తౌతంకర్మనిర్వర్త్య వైశ్వదేవంతతోగ్నిమాం । పిండయజ్ఞంతు నిర్వ
ర్త్యతతోన్వాహర్యకంబుధః ॥ పతౌతకర్మాన్వాధానం వైశ్వదేవపితృ
కృమః । అన్వాహర్యంనామగర్భశ్రాద్ధం చాయంక్రమస్సమృతః॥

౩౮॥ అగ్నిప్రజ్వలనాదికం.

శ్లో॥ పాచీనావీత్యగ్నిమిధ్యాది కుర్యాద్ధర్మాంత్యం స్తీర్యోత్తరే
ణాగ్నిమేవ । పాత్రాణ్యైకేకంన్యసేద్దక్షిణావపగ్గం చాథోదక్షిణేనాగ్ని
మేవ ॥ ఫాల్యాగ్రప్రాదేశద్విస్థానిపిత్రేష్ట్రీణిస్సుప్తః పవిత్రాణిపూ
ర్వైః॥ సాగ్రాణిత్రిణిప్రాదేశస్థానిసమానిచ । నైకమూలాన్యబద్ధాని
పవిత్రాణిహవైతృకే॥ ఇత్యతోక్తంపోత్రుణీసంస్కృతాది పూర్ణంపా
త్రంబర్హిషిస్థాపయిత్వా । పిత్రర్హ్యమంత్రాణి మాలామహాధాన్యుస్తా
నాసీహ్యత్రకృత్వాథతేషు ॥ దర్భాంతర్వర్తిష్యేవ పాత్రేష్యవోచాశ్శ
నోదేవీరిత్యుచామంత్రితాసు । అపుప్రక్షిప్త్యాతిలాన్వైతిలోసిమంత్రా
త్పల్లాదుంబరైశ్చాదయిత్వా ॥ సబ్రాహ్మణం దక్షిణతోసిమాద్యేత్యాది
హ్యదాఘారసమిన్నిధానం । ఆఘారహూమద్వితయాజ్య భాగముఖా
హుతిస్సిష్టకృదంత్యహోమాం ॥ ప్రదక్షిణానుప్రజనాఖ్యయోశ్చ య
జ్ఞోపవీతీభవతీహపిత్రే ॥ అథాజ్యభాగాంతఃసహగతేషు పిత్రేషుసత్సే
వయతాసురాగూః॥ గోవిందకీర్త్యాదితతోద్యమానిశ్రాద్ధంకరిష్యే ౭ప
ఉపస్థుశేతు । యజ్ఞోపవీతీప్రథమంపురూరవోధృవాఖ్య విశ్వమరసం
జ్ఞికానాం ॥ భవద్భిరత్రాహవనీయకార్యేక్షణః ప్రసాదఃకరణీయవం ।
పితామహస్యప్రపితామహస్యచాయం క్రమశ్చైవపఞ్చహద్విశ్చేత్ ॥ ఇత్యు
క్తేనతివక్తవ్యమౌంతథేత్యుత్తరంపచః । పాప్రీతుభవానిత్యుక్తే పా
పునానితిచోచ్చరేత్ ॥ పితృశ్చగోత్రస్యచశర్మణోవసురూపస్య పత్నీస
హితస్యకార్యే । భవద్భిరత్రాహవనీయకార్యేక్షణః ప్రసాదఃకరణీయవ
ం ॥ పితామహస్యప్రపితామహస్యచాయం క్రమశ్చైవపఞ్చహద్విజ్చే
త్ ॥ పితృపితామహప్రపితామహామిత్యాది మాలామహాకర్మకృచ్చే

త్ ॥ మాతామహానాంపునరేవకృత్వా కుర్యాద్యధాసంభవమేవమా
హుః॥ తుణఃకర్తవ్యఃకర్తవ్యస్యేపిత్రధేక్షణఃకర్తవ్యః । పితామహస్యప్రపితామ
హస్యక్షణఃకర్తవ్యః ॥ సభర్తృతలకుండేషు పాద్యక్షేషుపృథక్క్రమాత్ ॥
ప్రత్యూతాంఘ్రినాచాంతానాసనేషూపవేశయేత్ ॥ విశ్వాదేవాన్వా
ఙ్మృతాద్వాపిత్రాదీంస్త్రీనుదఙ్మృతాః । మాతామహానుదగ్వక్త్రాన్వైక
కంవాయథాక్రమం॥ తిలాన్వికీర్యాపహతాశ్చ దిక్షుహ్యుదీరితామిత్యుద
కంప్రసించేత్ ॥ పితృస్థలేదేవదిశంచవేద్యా శ్రీపుండరీకాక్షనుతిప్రభా
వాత్ ॥ బాహ్యంతరంగఃప్రయతఃప్రసన్నశృద్ధాద్ధనంపాదితసత్పదార్థా
దేశాంశ్చకాలాంశ్చనువాచయేత్ తేశృద్ధయోగ్యాశ్చ భవంత్యతీహ॥
శృద్ధికాలేగయా ధ్యాత్వాధ్యాత్వాదేవంజనార్దనం । వస్వాదీంశ్చపి
త్యోధ్యాత్వాతతశ్శృద్ధంప్రవర్తయే ॥ యక్షోపవీతీభూత్వాత్రదద్యా
త్పురూరవాద్ధివౌ । సంజ్ఞికానాంచవిశ్వేషాం దేవానామిదమాసనం॥
వైవోక్షణోత్రక్రియతాంతః పాప్రీతివైభవా ॥ పితృశ్చదర్భా
ద్విగుణోసమశ్చాపితామహస్యప్రపితామహస్య । దత్వాసనానీహచ
పైతృకేస్మించ్చాధేక్షణోత్రక్రియతామిహాపి॥ పితృపితామహప్రపితా
మహానామిత్యాదిచైకద్విజపక్షవ । సద్యోవావిశ్వేదేవార్ఘ్యపాత్రేద్వే
దర్భాంతర్వర్తినోపాత్రయోశ్చ । శంసోదేవీరిత్యుచాపోసనీయతానుప్ర
త్యస్యేద్యవాన్వైయవోసి॥ మంత్రేణప్రక్షిప్యగంధాంశ్చపుష్పంవిశ్వా
దేవానత్రచావాహయిష్యే । విశ్వేదేవాసస్తృచావాహనం స్యాద్విశ్వే
దేవాంశ్చేత్యుపస్థానముక్తం॥ ఆగచ్ఛంతుప్రార్థనామర్ఘ్యదానం యాది
వ్యాఘ్రత్యేతయాథార్జనంచ॥ యవైశ్చపాదాదిశిరోంతముక్తం గంధాదివ
స్త్రాభరణాంతమన్యత్ ॥ పితృపితామహప్రపితామహానావాహయిష్యే
హామశంతఃకర్తవ్యచా॥ ఆవాహ్యచాయంతున ఇత్యుచోపస్థాయార్ఘ్య
దానాదిసమాసమన్యత్ ॥ మాతామహానామపిచైవమేవ శృద్ధాధికా
రీయదిచేత్సకుర్యాత్ ॥

౮౯॥ అగ్నాకరణం॥

శ్లో॥ విప్రాస్పృచ్ఛేదుద్ధియతా మగ్నాచక్రియతామితి । కామ
ముద్ధియతాంకామమగ్నాచక్రియతామితి ॥ లభానుజ్ఞోపాపసూపాది
హామ్యమన్నం పాతేకల్పయిత్వాన్యపాతే । మాషతౌరాద్యన్యహా
మ్యంనిధాయహోమం కుర్వీతాపదానాచ్చగర్హత్ ॥ కేచిచ్ఛంసంత్య
త్రహోద్ధృత్యహామ్యమన్నం సంస్థాప్యగ్నిమిధ్యాదికృత్వా । హోమం
కుర్వీతేత్యత్రైతన్నసాధుభోక్తాణాం తద్బాళకత్వాద్విలంబాత్ ॥ పాహ
చార్యోత్రాతీసృష్టఉద్ధరేజ్జహుయాచ్చతత్ । సూత్రాదవ్యవధానేనకా
ర్యమిత్యవగమ్యతే ॥ తస్మాదాచాపగ్నిమిధ్యాద్యధాజ్య భాగాంతేత్రా
హూతవిప్రార్చనాది । వాసోదానాంతేథ విప్రాజ్ఞయాన్నముద్ధృత్యా
థోహామకర్మారభేత్ ॥ యజోపవీతీదధిపాయసాదిభిస్సంమిశ్రితాన్నా
దనదానధర్మతః । గృహీతవాన్పార్వణవత్తదగ్నయే స్వాహేతిహుత్వా
గ్నిముఖాహుతింతతః ॥ ప్రాచీనావీత్యేవకుర్వీతహోమం యస్మేమాతే
త్యాదిత్రోపవీతీ । భూత్వాకుర్యాత్స్విష్టకృష్ణోమ ముష్టేభస్మస్యేవా
హామ్యమత్రాపసవ్యాత్ ॥ సవ్యాత్ప్రియశ్చిత్ర హోమాంశ్చహాత్వా
ప్రాచీనావీత్యత్రశేషంసమాప్యమంత్రైస్సర్వాన్నాభి సంమర్శనంస్యా
త్సంస్థామాసిశాద్ధమిత్యేతదంతం ॥ మాసిశాద్ధేనుక్తవానగ్నితంత్రం తం
త్రాపేతాయాంచసత్యాంకిమర్ధం । తంత్రేనుక్తేసత్యవశ్యంక్రియాయాం
తంత్రప్రాప్తిస్సావ్యత్కాంతబ్రూతసత్యం ॥ దర్పాబ్దికాదిష్వభలేషుకర్మసు
శ్రాద్ధేషుచాగ్నాకరణ ప్రవృత్తయే । అనుక్తవానగ్నిముఖాదిచాఖిలం
హ్యచార్యిత్యత్రచ సుప్థగమ్యతే ॥ పాకయజ్ఞాభివైకరోతియ శ్శాద్ధక
ర్మయదిమాసిమాస్యపి । సర్వధాగ్నిముఖకర్మచాఖిలం తేన కార్యమితి
శాస్త్రనిశ్చితం ॥ స్విష్టకృత్ప్రభృతివై సమానమిత్యత్రరత్రవిధివాక్యదర్శ
నాత్ । పాకయజ్ఞకరణప్రసంగతోస్మాకమగ్నిముఖమత్రలభ్యతే ॥ వివా
హాదిషుసర్వేషుకర్మసుస్మపునఃపునః । అగ్నేరుపసమాధానాదిత్యుక్త్యా

హోమము క్తవాః || ప్రత్యాబ్ధికాదిషుశాద్ధేష్వగ్నా కరణసిద్ధయే ।
 మాసిశ్రాద్ధేగ్నృపసమాధానాదీతిహ్యను క్తవాః || తస్మాత్ప్రత్యబ్ధి
 షుశ్రాద్ధకృత్యేష్వగ్నా కుర్యాదగ్నిమిధ్యాద్యభావః । పూర్వేద్యగ్నా
 పర్వేదుగ్నే విప్రానామంత్ర్యాధస్మానసంప్రేషణాంతే || స్యాత్వాత్మ్యం
 కర్మనిర్వర్త్య వైశ్వదేవంయజ్ఞాన్మంచదేవార్చనంచ । కృత్వాత్రతాహూ
 తవిప్రార్చనాది వాసోదానాంతేభవిప్రాజ్ఞయాన్నం || హశామ్యంపాత్యేక
 ల్పయిత్వాప్యహశామ్యం ప్రాచీనావీత్యేవచోపాసనాగ్నిం । తూష్ణీప
 ద్యుత్యసృచావాక రేణ యస్మేమాతేత్యాదయోదస్యవతాః || హోతవ్యా
 శ్చాపుష్కలభస్మన్యహశామ్యం హుత్వాపద్యుత్యోన్న సంస్పర్శనాది । క
 ర్మగ్రాసప్రాశనాంతంసమానం సర్వకర్తవ్యమృతాహాదిషుస్యాత్ ||
 శాస్త్రాస్మృతప్రాచారతః పాపకృత్స్యా తోసత్రప్రత్యక్షోఫలాపక్రియా
 వాః । యేమాతాపిత్రోర్నాతృపిత్రోఃపితృవ్య జ్యేష్ఠభ్రాత్రేశ్రాద్ధకృ
 త్యేషుపత్నయః || కర్తుఃపిత్రాద్యాస్త్రయోదేవతాస్సురగ్నా హోమ
 హోమమంత్రేషునోహః || పితృవ్యపిత్రోర్యదిమాతృపిత్రో స్సపిండసం
 బంధువయోధికానాం । పత్నయః పితృవ్యాగ్రజయోర్నృతాహేతూ
 హేనచాగ్నాకరణంచకుర్యాత్ || ఇత్యాహురేకేతదసాధుయక్తేః పితృ
 త్రయాణామిహదేవతాత్వాత్ । మహాలయామాదిషుచైకపాకా చ్ఛా
 ద్ధేషుచాగ్నాకరణంతధైవ || ప్రత్యాబ్ధికంచేద్యదిభిన్నపాకా త్కుర్యాత్ప్ర
 థజ్ఞాతృపితృస్వపిత్రోః । మాతామహానామిహవిప్రభోజనం పిండార్ఘ్య
 దానేచపృథక్త్వదర్శనాత్ || కేచిత్తదాగ్నాకరణంచకార్య మాహుర్న
 తత్సాధ్యగనూహదర్శనాత్ || ఉదీరతాముశంతస్త్యా యేచేహేతిహో
 సిచ । యస్మేమాతాపృథ్వీత్యేతే మంత్రాశ్చానూహితాస్సృతాః ||
 పిత్రాదీనాం దేవతాత్వాత్త్రయాణామన్యత్రోహేకార్య ఊహ్యంయది
 స్యాత్ । శాస్త్రాస్మృతప్రాచారతఃపాపకృత్స్యా తోసత్రప్రత్యక్షోపలా
 పక్రియావాః || యేహంమృత్వాప్రేతభావంగతానాం పిత్రాదీనాంప్రే

తథావస్యముక్తైః । తేహంకర్తవ్యాసపిండక్రియాస్యాత్తస్యామూహా-
 యుజ్యతేయత్రసన్యాత్ ॥ మాస్యప్రకాశాద్ధమహాలయామావాస్యాసు-
 ప్తిశోరపిమాతృపిత్రాః । పత్నీవ్యపితృన్యాగ్రజయోర్ద్వృతాహేస-
 మీడనేగ్నాకరణంత్యనూహం ॥ కర్తవ్యముక్తంత్యహకర్మకర్తుః పిత్రాద-
 యోగ్నాకరణాఫిదేవతాః । పిత్రోస్సమీడికరణక్రియాయాం జీవత్పితా-
 మాతృసమీడనేచ ॥ కృత్వాగ్నిమిధ్వాద్యభిహోమకాలే కర్తవ్యమూ-
 హూస పితుఃపితేతి । పిత్రోస్సమీడికరణాదృతేన్యాదూహానకార్యః
 కృతిభిఃకదాచిత్ ॥ ఆదాయన్యేపితుర్భూతాప్రలులోభేతిహోమయేత్ ।
 తేఃపితుఃపితావృంక్తామిత్యూహశ్చైవసమూర్ధ్వయోః । పితుఃపితామహీ-
 చేతిన్యాత్పితుఃప్రపితామహీ । పితుఃపితామహూవృంక్తాంస్యాత్పితుః
 ప్రపితామహః ॥ యేచేహేత్యుగనూహాస్యాత్పితేన్యాహేత్యనూహితాః ।
 సూత్రేతస్మాదృచంనోహేదిత్యాసేధవచశ్చతం ॥ సంస్థామాసిశాద్ధవవే-
 ధ్యతంత్రం కర్తవ్యంస్యాన్నోమృతాహాదిషూక్తం । యన్యేమాతేత్యాది-
 హామప్రభృత్యాశేషగాన ప్రాశనాంతంసమానం ॥ శ్రాద్ధేపాహాచా-
 ర్యిత్యగ్నిమిధ్వేత్యన్యత్యాన్నస్యాత్తరాభిర్దుహూతి । తస్మాద్విపా-
 నుజ్ఞయోద్ధృత్య హూమ్యమగ్నాకుర్యాత్తస్మృతాహాదిషుస్మ ॥ ఏతావ-
 దగ్నాకరణంత్రయోదశాహుత్యాత్మకంతస్మృతవాసరాదిషు । మచ్చా-
 ఖనామేవహినాన్యశాఖనాంతేహంపితుఃపిండపితృక్రమోదితం ॥ అగ్నా-
 కరిష్యేన్నాదాయప్రచ్ఛేదన్నంఘృతప్లుతం । కురుష్వేత్యభ్యనుజ్ఞతో-
 హుత్యాగ్నా పితృయజ్ఞవత్ ఇత్యుక్తంయాజ్ఞవల్క్యేనతన్నాపస్తంబ-
 శాఖనాం । అస్మాకమగ్నాకరణమూహార్యేణోక్తమేవహి ॥ విపాస్పృ-
 ఛేదుద్ధియతామగ్నాచ క్రియతామితి । కామముద్ధియతాంకామమ-
 గ్నాచ క్రియతామితి ॥ అత్రాతిసృష్టఉద్ధరేజ్ఞహుయాచ్ఛేత్యనుక్రమః ।
 త్రయోదశాహుతిమిదం సూతోక్తమథకేచన ॥ న్యాఖ్యాతృభిఃపాక్త-
 నగృహ్యవిధిర్భుక్తం తథాసంగ్రహకారికాసు । ప్రసంగతస్తాస్సముదాహ-
 రిష్యే కర్తవ్యమేవేత్యధయాజుషాణాం ॥ శ్రాద్ధద్వైవిధ్యమగ్నాకరణ

మభిహితంపిండయజ్ఞోక్తమేకం మాసిశ్రాద్ధోక్తమేకంతదుభయవిధయోః
 కల్పయితేహివ్యవస్థా । యేత్వాపస్తంబినస్తైస్తదృషిమతమనుష్ఠీయతే స
 ప్రవక్ష్యిర్మంత్రైఃప్రత్యాభిశాచాపితృమఖవిధినాకార్యమన్వేష్యచివైః॥
 హుత్వాగ్నాపితృయజ్ఞవద్వచనతస్తతూర్వతంత్రం పరిత్యక్త్వాగ్నాకరణా
 దికుర్మ్యరఖలావిప్రామృతాహాదిషు । సంత్యజ్యాగ్నిముఖాదికంప్రళమశో
 న్నస్యోత్తరాభిర్జుహూతీత్యేతద్వచనప్రమాణబలతః కుర్వంతిహూ
 మాదికం ॥ శుద్ధాన్యంత్రవతోర్చయే దశవతోన్నస్యోత్తరాభిర్జుహూతీ
 త్యుక్తేః పితృకర్మణోగ్నృపసమాధానాద్యచక్తేస్తతః॥ అస్మృత్యాగ్ని
 ముఖంద్విజాభ్యనుమతాద్యస్తేప్రభృత్యాతియోదశ్యశ్చహుతయస్సు
 రగ్నికరణే కార్యామృతాహాదిషు॥ స్మృత్యుక్త్యాహ్నికకృద్విజైరపర
 పక్షేమాసిమాస్యహ్ని తత్కర్తవ్యాగ్నిముఖాది శేషకబలాన్నప్రాశ
 నాంతంహియత్ ॥ మాసిశ్రాద్ధమిస్మృతం పృథగిదంహూమాదిప
 త్తంతకృన్యాసిశ్రాద్ధనదిత్యపిహ్యభిహితం యత్తస్మృతాహాదిషు॥ మృతా
 హాద్యఖలశ్రాద్ధేష్వేవాపస్తంబశాఖనాం పితృదయస్త్రయఃకర్తురగ్నా
 కరణదేవతాః ॥ ఇత్యాదివాక్యైర్భహుభిర్భహూక్తిభిర్భహుప్రకారైర్భ
 హువారమాదరాత్ । తచ్చృణ్వతాం నోబధిరోపమానకంకిమర్థమత్ర
 పృతిపాద్యతేత్వయా॥ సూతోదితాగ్నాకరణం సంప్రదాయవరంపరా
 ఆచారోత్సన్నమధునాదృష్ట్వాశాఖాభిమానతః॥ ఉక్తంహిపునరప్యుక్తం
 తదుస్మత్ప్రలాపవత్ । తత్సోఘంసూరయోయూయంసమగ్ధామాం
 కృతాగసం ॥ నానాగ్నాకరణనిర్ణయస్సమాప్తః॥

౯౦॥ అన్నాభిమర్శనం.

శ్లో॥ అన్నాభిమర్శాపరతస్తుకేచి త్ప్రతీయమామం త్రిణమాచ
 రంతి । హూమావశిష్టాన్నఘృతం పితృణాంపాతేషు కృత్వాథహవి
 వ్యమన్నం । పాతేషుపదార్థనిక్షేపణం త్యక్తాదికంచ.

శ్లో॥ సత్పాయసాపూపమృతాదిశాకాం త్సాపాంతిమస్తైస్సంధవ
 యుగ్దిస్యాత్ । నయంచకుర్యాత్పరివేషనాదికం పుత్రాశ్చశిష్యాఅపినా

విశిష్టాః । గాయత్ర్యాద్భిరఖిలాశన పూర్ణపాత్రాణ్యభ్యుత్పదేవ ఉదగా
 స్యఇహోపవీతీ । భూత్వాభదేవసవితఃప్రసువేతిపాత్రం పర్యుత్పదక్షేణ
 కరం వినిపాత్యభూమ్యాం । పాత్రంప్రగృహ్య పృథివీయజమాభిమంత్ర్యే
 దంవిష్ణు రిత్యశనమూర్ధ్ని స్పృశేద్ద్విజస్య । అంగుష్ఠత శ్రీవిష్ణోస్వాహా
 హవ్యంరక్షస్వపురూరవాద్ధ్రీవసంజ్ఞకవిశ్వేదేవాః ॥ ఏతద్వోహవ్యంసపరి
 కరంచవిశ్వేదేవా బ్రాహ్మణాస్త్యాహవసీమూర్ధ్నే । దత్తందాస్యమానం
 చాతృప్తేస్తత్సర్వం గయేయంభూగదాశరోభోక్తా ॥ అన్నంబ్రహ్మహంచ
 బ్రహ్మభోక్తాచబ్రహ్మసావర్ణంపాత్రమక్షయవటచ్చాయేయంవిశ్వేదేవే
 భ్యఇదమన్నమమృతస్వరూప మాతృప్తేర్దాస్యమానంచ ॥ అక్షయ్యతృ
 ప్త్యర్థంయథాభాగంహవ్యంస్వాహాసమమేతియవోదకంవిసృజేతి ॥ గయా
 యాంశ్రీవిష్ణుసాదాది సమస్తసాదాదిషుసర్వతీర్థేషుదత్తమస్తు ॥ యేదేవా
 దివ్యేకాదశస్తేత్యృచం వావిశ్వేదేవాముపతిష్ఠతిప్రాచీనావీతీసవ్యం జా
 న్వాచ్చదేవసవితిరిత్యాదిస్వధాకవ్యం రక్షస్వపీతృపీతామహ ప్రపీతామ
 హః ॥ ఏతద్వ్యకవ్యమిత్యాదిరావితమిదంపాత్రం పీతృపీతామహప్రపీతామ
 హఇదంసమమ । ఇత్యాదిస్వధానమస్తిలోదకం విసృజేతి ॥ గయాయాం
 విష్ణుసాదాదిత్యారభ్యోక్త్యాసమాహితః ॥ యేచేహపితర్న ఇతిపితృనుపతి
 ష్ఠతే ॥ దేవతాభ్యపీతృభ్యశ్చేత్యారభ్యవర్తమానతః ॥ తిస్రామధుమతీర్జ
 ప్తావతత్సద్భ్రహ్మర్పణంభవేత్ ॥ యథాసుఖంజషధ్వంహిపీతృరూపీజనా
 ర్దనః । ప్రియతామితిచాత్రోక్త్యా బ్రాహ్మణాభోజయేత్తతః ॥ అన్నమి
 ష్టంహవిష్యంచదద్యాదక్రోధనశ్శుచిః । ఆతృప్తేస్తుపవిత్రాణిజప్తేత్యు
 క్తంహియోగినా ॥ ౯౦ ॥ భోక్తృభోజనసమయే అధిశ్రవణాదివాచనం.

శ్లో ॥ భుంజానాంచ్చావయేన్మంత్రాన్రతోఘ్నానపివైష్ణవాన్ ।
 పీతృలింగాన్యథాభ్యాసంశావయేదితివైమనుః ॥ స్వాధ్యాయంత్రావయే
 త్పితే ధర్మశాస్త్రాణిచైవహి । ఆఖ్యానానీహసాంశ్చ పురాణాన్యఖిలా
 నిచ ॥ తత్త్వాజ్ఞత్వామధుమతీస్తీసస్సంత్రావయేదథ । అక్షంసమీమ
 దంతేతిచతుర్థం శ్రావయేద్ద్విజః ॥

౯౨॥ భోక్తృభోజనానంతరం కర్తవ్యవిషయః.

శ్లో॥ శ్రాద్ధార్థసంపాదితసాదితాన్నదానాది సంపన్నమితీహస్య
ప్ర్యా । పిండప్రదానార్థమతోభిలాన్నముచ్చిష్ట పిండార్థమహోద్ధరేత॥
కిమన్న శేషం క్రియతామితీహని వేదయచ్ఛేషమిదంద్విజేభ్యః । శిష్టైరభీ
ష్టైస్సహభుజ్యతామితీహ్య త్రాభిపృష్టేన్న మతోగృహీత్వా ॥ యెలగ్ని
దగ్ధాశిమంత్రముక్తోచ్చిష్టాంతికేన్నం ప్రకిరేత్తుభూమ్యాం । అథోత్త
రాపోశనముక్తమాచాంతేషు ద్విజేషుస్వదితంహివాచయేత్ ॥ పితృర్థవి
ప్రాసనఫరోచతేవచో దేవార్థవిప్రాసపివాచయేత్తతః ॥ స్వస్తివాచ్యంతతః
కుర్యాదక్షయ్యాదర్కమేవచ । మయాదత్తంశ్రాద్ధమన్న మక్షయ్యాద
ర్కమస్త్వతి॥ బ్రూతేత్యుక్తేద్విజాబ్రూయిరస్త్యక్షయ్యాదకంత్వతిస్వా
హంస్వధాంవాచయిష్యే ఇత్యుక్తేనాచ్యతామితి ॥ బ్రూయిర్ముచే
త్వాది యజుర్భిరేవభూమా నిషించేదుదకంపితృభ్యః । పితామహేభ్యః
ప్రపితామహేభ్య స్సప్తథోచ్యతామిత్కుడితేత్రప్రాః ॥ అస్తుస్వధేతితే
బ్రూయిరత్రకాజలసేచనం । తతస్సద్ధాసంపద్యతాం స్వధాసంపద్య
తాంద్విజాః ॥ విశ్వేదేవాఃప్రియంతాంహి ప్రియంతాంచవిశ్వేదేవాః । వా
జేవాజేముచంజప్తావిప్రానుతాపయేత్తతః॥ యజ్ఞోపవీత్యేవకృతప్రదక్షి
ణస్తత్పాదసంవాహనమాచరేదథ । తాంబూలగంధాక్షత పుష్పదక్షి
ణాందత్వాత్రయాచేత వరానిమాన్విత్వా ॥ దాతారోనోభివర్ధంతామి
త్యాదిప్రార్థయేద్ద్విజాః । అపరాధాక్షమగ్ధంసీత్యాఽసీమాంతమ
నువ్రజేత్ ॥ ఉద్వాసయేద్ద్విప్రవిసర్జనాంతే తూచ్చిష్టపాత్రాణిసుతాదిభి
స్సృ ॥ ప్రత్యేత్యపిండస్థలమత్ర కర్తాచమ్యో పవిశ్యైవసదక్షిణాస్యః ॥
ప్రాచీనావీత్యేవచాసూన్నియమ్యాద్యస్మిన్ శ్రాద్ధేపిండదానంకరిష్యే ।
వేద్యాంద్వైఖండక్షిణాగ్రాంతృమూలాః దర్భాంతృమ్యక్తత్రచాస్తీర్య
తూష్ణింపిత్రాదిభ్యఃపూర్వభాగేస్యపశ్చాత్పాత్రాదిభ్యోధానుపూర్వాస్య
త్తిలాంభః । దద్యాత్ప్రిత్యేనైవతీర్థేనతేషు దర్భేష్యేనామంత్ర పాత్రక

మేణి మార్జయంతామమపితరథత్యాది స్థలయోర్ద్వయోః । యథా
లింగందక్షిణాపవర్గాపిండాం స్తిబోదకాః ॥ జాన్వాచ్యసవ్యంత్యహపై
తృకేణతీర్థేనపిండాః హుతభుక్తశేమాః । సంస్పృజ్యదద్యాత్తిలవారిభూ
యస్తస్మంత్రపాఠక్రమతోతఙ్కార్థ్యం ॥ మాతామహాశ్రాద్ధకృతోయదిన్య
శేతైర్దిశిప్రాక్షిలశాలిపిండాః । తద్యర్హిప్రీతోర్మృతవాసరాదాపిండా
ర్హ్యదానేద్విజలగ్నిదేశే ॥ స్యాద్యేవవోతేతిహిపితృవస్థితిః పితృశ్చతే
చేత్యథతాశ్చమాతృః । పితౄంశ్చతృప్యంతుభవంత ఏవమాతృశ్చతృ
ప్యంతుభవత్యఙ్కార్థ్యం ॥ తదోభయోస్తృప్యతృప్యతేతిత్రిప్రిః పరేదా
నవకంయథాస్యాత్ ॥ పుత్రాపౌత్రానిత్యుచాభాజనేనా విచ్ఛిన్నాం
బుత్రిప్రసవ్యంప్రసించేత్ । సర్వాన్నిండాంశ్చార్హ్య హిమామార్ధపా
త్రాణీహన్యగ్భూతానికృత్వాతఙ్కార్థ్యం ॥ అనుచ్యసంతృప్యతృప్యతేతి
యజుప్రిరుక్ప్రోక్షత్యథభాజనాని । ద్వంద్వంవిసృజ్యోత్రచ పిండపూ
జాం కృత్వాపితౄః ప్రత్యధవర్తమానే ॥ ఇత్యాదిచోక్త్యాప్యపివా
ద్విజేగ్నాపిండాః క్షిపేద్యవ్యథపిండదేశే । సంప్రోక్ష్యచాన్నాదఖిలా
గృహీత్వాగ్రాసావరార్ధ్యం గ్రసితవ్యమత్ర ॥ మంత్రేణచాథహ్యుపవీతి
నైవకర్తవ్యమత్రాచమంతదానీం । అహతేధృత్వాభస్మ మృచ్ఛందనం
వాశిష్టేరిష్టైర్బంధుభిఃపోష్యవర్తైః । నిత్యశ్రాద్ధేనైవశ్రాద్ధంసుహృద్భిర్బం
జితైరాభ్యాగతాన్నార్ధిభిశ్చ ॥

౯౩॥ అష్టకాశ్రాద్ధమ్

శ్లో॥ మాఘమాసే కృష్ణపక్షేష్టమియా జ్యేష్ఠాసక్షత్రాన్వితా
సన్వితావా । విఘ్నోత్పన్నేఫాల్గునేమాసికృష్ణాష్టమ్యాందధోహా
మవవాత్రకార్యః ॥ ప్రాతఃకృత్వాబ్రాహ్మణమంత్రణాదిన్నాత్వా కాలేక
ర్థనిర్వర్త్యనిత్యం । స్యాత్ప్రీచినావీత్యసాదక్షిణాన్యః ప్రాణానాయ
మ్యాష్టకాశ్రాద్ధకర్తా ॥ కరిష్యెఇత్యగ్నిముఖాద్యథాజ్య భాగావసానేథ
గృహగతేషు । విప్రేషుసంకల్పముఖాదివాసో దానాంతవినోద్ధియతా

మతీర్వ॥ అభానుజ్ఞోదధిసంగ్రహితాద్వైతవ కార్యాగ్నిముఖాహుతిసు
ఆజ్యేనకేచిత్తదసాధుతత్రాగ్నిస్విప్త కృద్భావంహవిషఃపృథక్త్వాత్॥ ఆ
చార్యవాస్తవిపార్వణేనా తోన్యాయికర్మాణితదాదిశబ్దాః । యథోపదే
శంత్వితిదేవతాగ్నా విత్యగ్నిస్విప్తకృతంచాంతరేణ॥ ఇత్యంతముద్దిశ్యహ
విష్యమేకం త్వచార్యవవాహపృథక్జతస్మాత్ । ఏవంహవిస్త్యగ్నిము
ఖాహుతి ప్రధానాహుతిస్విప్తకృదాహుతీనాం॥ తస్మాద్ధిసర్వేషుశృతా
న్నహోమేష్యన్నేనకార్యా గ్నిముఖాహుతిస్సన్యాత్ । తతఃప్రధానా
హుతయ స్తతోత్రాగ్నిస్విప్తకుర్యాదితిహిక్రమాయమ్॥

౯౮॥ దధ్యంజలిః

శ్లో॥ యజ్ఞోపవీతిజహుయా దాఘూరాద్యతీతాన్కూమాత్ ।
దధిహూమంజుహూత్యత్ర ప్రాయశ్చిత్తాంతమిత్తుత ॥ ప్రాస్తేతుద
ధ్యంజలిహూమకర్మ తత్సమాప్యహిబ్రాహ్మణభోజనంజగుః॥ కేచిత్ప్ర
ధానత్రయయుక్తమప్తకాశ్రాద్ధం వినాగ్నాకరణంకథంభవేత్ ॥ పూర్వా
హ్ణకర్తవ్యవిధేరభావతస్సూత్రేతు కాలప్రతినిధ్యనుక్తతః । కార్యోయ
మగ్నాకరణస్యసిద్ధయే పరాహ్ణకాలేదధిహూమఃకరితః॥ అత్రాప్తకా
శ్లేయదుపైతివైవతంతధర్మ ఏవాంజలినాజుహూతి । స్థానేత్వపూషాది
కహూమకర్మణాం హహమ్యస్యచైతత్ప్రతినిధ్యదీరితం॥ అపూషమాం
సాన్నవసాజ్యహూమ పిష్టాన్నహూమాదితిపంచకానాం । స్థానేయ
మేకోదధిహూమ ఏవాచార్యేణతూక్తంహికతాయుగేస్మిక్ ॥ అశ్వేన
చోపస్తరణావదానాభి ఘూరణాశ్వేవహికారయత్వా । కర్తవ్యదధ్యంజ
లిహూమమత్రస్యా ద్యాంజనాఇత్యథతేనహుత్వా॥ దర్వావ్యతతస్వి
ప్తకృతంచహుత్వాతల్లేపయోరాద్యఙ్గలంసమాప్య । అన్నాభిమర్శద్విజ
భోజనాది శిష్టేనదధ్నా సహపిండదానం॥ అన్యప్తకాశ్శాన్ధవిధిస్తుమాసి
శ్రాద్ధేనవిష్ణేయఇహాధికారః । సర్వేషుహోమేష్యపివైత్యకేషు తూష్ణీం
ప్రసవ్యంనిర్ముతేర్దిశంహి॥ ఆరభ్యతాండయీణతోపనగ్గ వాక్యాత్సమం

మాద్యైర్వర్జ్యేనసింధ్యత్యభతైకదాచిత్ । నిత్యత్వదోషశ్రవణప్రధానత్యో
యాత్మకత్వాగతకఠితత్వాత్ ॥ సర్వాసుఖాస్వవిగతశిష్టాచారాచ్చ
దర్శస్యసమున్నకించిత్ । దర్శప్రధానత్రితయేనయుక్తః సంక్రాంతికా
ద్యాద్విజభోజనాంతాః ॥ స్వాత్మత్వనాయోహ్యకృతేతు దర్శశ్రాద్ధేన
దోషశ్రవణపరేషాం । పిత్రోర్గృతాహూయదిచే త్కుహూదినే
హ్యేనామృతాహంకుతపేసమారభేత్ ॥ శ్రాద్ధంసమాప్యభవితృక్రతు
స్త్రోమాశ్రాద్ధమిక్యైక్తమనాహితాగ్నిభిః । చేదాహితాగ్నిస్తృక్రతా
బ్జిక్తస్త్రోన్వాధానకృతస్యచ్చతఃపితృక్రతుః ॥ తతఃప్రధానత్రయయు
క్తదర్శశ్రాద్ధం హిమర్యాచ్చతుర్నికోధాత్ ॥ పిత్రోద్దేశేనైవకర్తవ్యని
త్యశ్రాద్ధేప్యేకఃపాకఏకోగ్నిహోమః । పత్నీయుక్తా యోజయేద్భోజ
నేతువర్గం వర్గంపిండదానేపృథక్పృథక్ ॥ యస్మిన్ శ్రాద్ధేమాతృమాతా
మహాద్యాయేయే ప్రోక్తాస్తేభ్యవప్రదద్యాత్ ॥ వృద్ధిపత్యబ్లాష్టకా
యాం గయాయాంచద్యాన్మాతృభ్యఃపృథగ్దృష్టమేవ ॥ అష్టకాసుచవృ
ద్ధాచగయాయాంచమృతేహని । మాతృశ్రాద్ధంపృథక్కుర్యాదన్యత్రేవ
తినాసహ ॥ అత్రాష్టకాస్వితిబహువచనాదన్యశాఖనాం । తిస్రోస్మచ్చా
ఖనాంద్వేతే హ్యష్టకాస్వష్టకేత్యపి ॥ అస్వష్టకాయామేవై కేపిండానుపది
శంతిచ । సూత్రజైవద్వయోరహాన్ని శ్రాద్ధంకర్తవ్యమేవహి ॥ వృద్ధిశ
ద్దేనవిజ్ఞేయంనాందీశ్రాద్ధంశుభాగమే తత్రకారంతూత్తరత్రనర్ణయిష్యా
మ్యసంశయం ॥ గయాయామితిశబ్దేన ప్రయాగాద్యఖలేష్యపి । గంగాకృ
ష్ణాదితీర్థేషుమాతృ శ్రాద్ధంపృథక్కురేత్ ॥

౧౦౦॥ ఏకదినేమాతాపితృశ్రాద్ధవిషయః.

శ్లో॥ మృతేహనీతివచనాత్స్వపిత్రోరేకధామృతిః । అనుయానే
పివాతస్మిన్ దినేకాలాంతరేమృతిః ॥ మాతృశ్రాద్ధేపృథక్పాకః పృథ
గ్బ్రాహ్మణభోజనం । పిండదానం పృథక్కూర్యం, పాత్రైక్యం, చాదిషుత్రి
షు ॥ మృతేహనిపృథక్ పాకోహ్యగ్నాకరణసిద్ధయే । పిత్రోరాబ్జికయోః

పాకఃపృథక్కర్తవ్యవహి॥ మాత్రాదీనాంపృథగ్గుక్త్యభావేప్యుక్తంతా
భ్యః పిండదానంతుతాసాం తృప్తిసాంకంభర్తృభిర్విద్యతేతత్తద్దైవత్యం
దార్శికేమన్మతేతు॥ ఆచార్యేణానుక్తమాతామహానాం స్మృత్యుక్తేన
శ్రాద్ధమంగీకృతంచేత్॥ ఉక్తోన్యేషాంశాఖనాష్టవ తత్సాన్విత్యుక్తవత్యంత
స్మృతేనోకదాచిత్॥ తస్మాత్పితృద్యాప్త్రయజ్ఞైశ్చ తిస్రమాతృద్యా
స్మృత్యాస్యమావాస్యయోగ్భిః । ప్రత్యబ్ధాన్యాత్ప్రదైవత్యమేవ నృణా
దైవంనవన్యాచ్ఛకామ్యే॥ జ్ఞేయంద్వాదశదైవత్యం గమూశ్రాద్ధమహాల
యం । పిండాగ్నీకరణాభ్యంతయుక్త్యాగ్నైవవిధిస్మృతః॥ పాతావై
ధృతిసంక్రాంతి మన్వాద్యాదిషుసర్వదా । పిండాగ్నీకరణేత్యక్త్యాకర్త
వ్యంవిప్రభోజనం॥ సంకల్పశ్రాద్ధకృత్యేషు సహమాతామహైఃపితౄణా
భోజయేదితిశంసంతి గృహ్యజ్ఞసూరయోఖిలాః॥ సంధ్యాకాలోర్ధ్వము
ర్కోయది మకరగతేన్నానదానంపరేణ్ణా । కర్మిణ్యుర్కోదయాక్రౌంచకవి
తరియదిపూర్వేణ్ణాకర్తవ్యమేవ । నక్రేసూర్యేకుళీరేహనితదహనిపూర్వే
ద్యురస్యేషుకుర్యాత్పూర్వంచే దర్థరాత్రాదుషరిషరదినే శ్రాద్ధమేవాప
రాహ్ని॥

౧౦౧॥ ఆమశ్శాగ్ధవిషయః.

శ్లో॥ అన్నశాగ్ధాసంభవేజాతుమాసి శాగ్ధాదాతుశాగ్ధమా
మేనవిప్రః । అగ్నీకార్యంపిండదానంచ కుర్యాదిత్యేవోక్తంస్యాత్సత్కృ
తిష్యేద్దముక్తం॥ ఉదాహరంత్యత్రబృహత్ప్రచేతో బృహస్పతివ్యాసవసి
ష్ఠవాచః । క్రమేణహారీతవచోపివృద్ధా స్సూత్రార్థతాత్పర్యవిదఃప్రసం
గాత్॥ ఆపద్యనగ్నాతీర్థేవ చంద్రసూర్యగ్రహేయది । ఆమశ్శాగ్ధంద్వి
జఃకుర్యాచ్ఛూద్రః కుర్యాత్సదైవహి॥ ఆవాహనంచకర్తవ్య మర్ఘ్యదా
నంతభైవచ । ఏషవిషవిధిర్యత్రహ్యమశ్శాగ్ధంవిధీయతే॥ యద్యద్ధదాతి
విప్రేభ్యశ్శృతంవాయదివాశృతం । తేనాగ్నీకరణంకుర్యాత్పిండంస్తే
నైవనిర్వపేత్॥ ఆమశ్శాగ్ధంయదాకుర్యాత్పిండదానంకంభంభవేత్ । గృ

హదాహృత్యపక్వాన్నాత్పిండదానంతిలైస్సహ || శాశ్వదవిఘ్నేద్విజాతీ
 నామామశ్రాద్ధంప్రకీర్తితం | అమావాస్యాదినియతం మాసిసాంవత్స
 రాదృతే | ఏతేషాంవచనానాంతుతాత్పర్యార్థ ఇహోచ్యతే | సంక్షేపే
 నైవవిద్వద్భ్యోయథామతియథాశృతం || రోగోదేశోపప్లవోరాజబాధా
 ద్యావద్భివ్యా లాభఇత్యేవమాద్యాః | శ్రద్ధాపత్నీపుత్రహీనోద్విజశ్చే
 న్నోచేదన్న శాశ్వదకృతస్యత్సపుత్రః || పత్నీయుక్తస్తీర్థయాత్రాంగత
 శ్చేదన్న శాశ్వదంతేనకర్తవ్యమేవ | యద్యేకశ్చేచ్ఛాశ్చిద్ధమామేన కుర్యా
 దుక్తోర్థస్సాస్యదాపదాదిత్రయాణాం || శబ్దానాంవైచంద్ర సూర్యగ్రహే
 యద్యేతస్యాన్తోవిస్తరేణోచ్యతేత్ర | దర్శనశ్రాద్ధేర్గ్రహశ్చేద్యదీహ
 పాత్రఃకాలేబ్రాహ్మణామంత్రణాది | కృత్వాస్మాత్వాపిండయజ్ఞం సమా
 ప్యవిప్రనాహూయూత్రసంకల్ప్యకుర్యాత్ | వాసోదానాంతేద్విజాను
 జ్ఞయామంచాజ్యం సంగృహ్యమ ఔపాసనాగ్నా || యన్మేమాతేత్యాది
 సప్తాహుతోర్ధ్వమాజ్యం హుత్వాభోజనద్విత్వమామం | సాజ్యంపాత్రే
 ప్సేవసంస్థాప్యదత్వా విప్రేభ్యస్తచ్ఛాశ్చిద్ధశేషంసమాప్య || సిద్ధాన్న
 మాదాయగృహాద్ధౌతావశిష్టేన సంయోజ్యహిపిండదానంకర్తవ్యమేవేతి
 సుదర్శనాదైర్విజామదానక్రమఉక్తవ | మాసిశ్రాద్ధాదిష్విదంనో
 మృతాహేత్వత్యంతాపద్యేనకుర్యాద్ధిరణ్యం | విప్రేభ్యోయావత్సంభవం
 సర్వధర్మరాహిత్యంతద్దానమాత్రంతథాహుః || ఆమంతుద్విగుణంప్రోక్తం
 హిరణ్యంతుచతుర్గుణం | అన్నమాతృప్తిపర్యంతమిత్యుక్తం శ్రాద్ధలక్ష
 ãం || పిండాగ్నాకరణాభావ శాశ్వదేష్వప్యఖలేషుచ | ససంకల్పవిధానేన
 బ్రాహ్మణాభోజయేదితి ||

౧౦౨ || గ్రహణశాశ్వదవిషయః.

శ్లో || స్వాద్దర్శనామశ్రాద్ధకాలోపరాష్టేయేషాం సూత్రేపిండ
 యజ్ఞక్రియాత్తా | గ్రస్తేభానాతంచదృష్ట్యాసరితున్నాత్వా గ్రాహశ్రా
 ద్ధమామేనకార్యం || దర్శనాలంచాపరాష్టే గ్రహశ్చేన్నోచేతాన్ధర్మకే

నకర్తవ్యమేవ । స్వాప్తిప్రీతోరాబ్ధికేతుగ్రహేహ్నిముక్తా సత్యాంశాధ
 మన్నేనకార్యం । గ్రహేస్తూర్యేఽస్తంగతేచేత్తదానీంజ్యోతిశ్చాస్త్రైస్తస్య
 విజ్ఞాయముక్తిం । శ్రాద్ధంకర్తవ్యంతదానీంహినోచేచ్ఛండాలస్సాప్తితో-
 టిజన్మస్వతోక్తం ॥ జ్ఞానినఃపండితావాపిమూర్ఖామోషితవవా । యో
 మృతాహమతిక్రమ్య చండాలః కోటిజన్మసు ॥ చంద్రసూర్యగ్రహేని
 త్యం భోజనేవిషయేస్సృతః । గృహస్థస్యాధికారోహి దృశ్యతేనిర్ణయా
 మృతే ॥ చంద్రసూర్యగ్రహే నాద్యాత్మస్థిన్నహనిపూర్వతః । రాహో
 ద్విముక్తింవిజ్ఞాయన్నాత్వాకుర్వీతభోజనం ॥ గ్రహేచంద్రేతూదితేతస్యము
 క్తిం దృష్ట్వాతత్రశ్రాద్ధమన్నేనకుర్యాత్ । రాత్రేస్తస్యాఃపూర్వయా
 మేగ్రహశ్చేత్ప్రాతర్యామే పార్ణమాస్యాం విధేయం ॥ యామాదూ
 ర్ధ్వంమధ్యరాత్రాదథశ్చేత్పూర్వం మధ్యాహ్నశ్చ కర్తవ్యమేవ । తస్మా
 దూర్ధ్వంచేద్గ్రహశ్చపరాష్ణేకర్తవ్యం స్యాత్పెర్ణమాస్యాంమృతాహః ॥
 గ్రహేచంద్రేఽస్తంగతేచేత్తదహ్ని కుర్యాత్ప్రత్యబ్ధం యథాకాలమేవ ॥
 పూర్వయామేగ్రహశ్చేత్ప్రాతర్యామే పార్ణమాస్యాం విధేయం । యా
 మాదూర్ధ్వంమధ్యరాత్రాదథశ్చేత్పూర్వం మధ్యాహ్నశ్చ కర్తవ్యమేవ ॥
 రాత్రిశ్రాద్ధనిషేధోత్ర దృశ్యతేననుతత్కథం । నచనక్తంశ్రాద్ధంకుర్వీతే
 త్యాచార్యేణచోదితం ॥ రాత్రేశ్రాద్ధంనకుర్వీతేత్యుక్తంహిమనునాపిచ ॥
 రాత్రేశ్రాద్ధంనకుర్వీత రాహుచారస్యతదర్శనాత్ ॥ ఇత్యన్యత్రాపిదృ
 ష్టంతునిషేధాబహవస్సన్మృతాః । ఏతావత్సత్యమేనోక్తం తథాప్యత్తర
 ముచ్యతే ॥ శ్రాద్ధస్యతునిషేధాస్తుగ్రహణేబహవస్సన్మృతాః । ఏతావత్స
 త్యమేనోక్తం తథాప్యత్తరముచ్యతే ॥ ఉపరాగోపద్రవాదిదైవికంరాజ
 కంవినా । నకార్యమితితతోక్తిస్సంపర్తః ప్రాహనిశ్చయం ॥ రాత్రావపి
 ప్రకర్తవ్యం గ్రహణేచంద్రసూర్యయోఃప్రత్యాబ్ధికంప్రమాదాదాశ్రా
 ద్ధంకుర్యాద్విధానతః ॥ ఏవంమాసోఽత్రాపిప్రీద్విషయాబ్ధికఆపదిస్వకా
 లాతిక్రమేకుర్యాద్రాత్రేః పూర్వంయథావిధి ॥ సత్యముక్తంహిసర్వత్రని

షఢోద్యత్యతేవరః । గ్రహణేతుద్వితీయేఽహ్ని రజోదేహేతుపంచమే ।
 మృతకేతు త్రయోదశ్యాం జాతేత్వేకాదశేఽహ్నిచ । కాగతిర్వచనస్యా
 స్యవక్తవ్యంసమ్యగుత్తరం । అపివావిషయంత్యేతత్తథాస్యస్యాథఉచ్యతే ।
 పతిపుత్రవిహీనాయా కర్తాస్తుగ్రహణేదినే ॥ ఉపవాసవిధానాచ్చ ద్వితి
 యేఽహ్నిమృతాహకం । అయనేవిషువేచైవగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః ॥
 ఉపవాసంయతిః కుర్యాదపుత్రావిధవాపిచ । రజస్వలాచేచ్ఛుద్ధాస్యా
 చ్చతుర్థేహనిమజ్జవాత్ ॥ శ్రాద్ధాధికారిణీచస్యా దైవేప్రిత్యేచపంచమేన
 పిండానాంమృతేప్రిత్యోస్సాకర్త్రీచేద్భవేద్యది ॥ త్రయోదశేహ్నికర్తవ్యం
 క్షుత్రియాణాంతుకేచన । జాతేచైకాదశేఽహ్నితిసూతకాంతోపలక్షణం ॥

౧౦౩॥ ఆమశ్రాద్ధకాలః.

శ్లో॥ ఆమశ్రాద్ధంనోమృతాహేకదా చిద్ధర్మే । మాస్యేవాపరా
 హ్ణేచకార్యం । మన్వాద్యాదాసంగవేకాల ఉక్తమామశ్రాద్ధంహేమవా
 పిద్విజానాం ॥ శూద్రోనాన్నేనైవకుర్యాత్సృతాహ శ్రాద్ధామావా
 స్యాదికంచాపరేణ । సత్యాంతిథ్యాంషణ్ముచూర్తస్థితాయాం పూర్వా
 హ్ణేవైశ్రాద్ధమామేనకుర్యాత్ ॥ ఆమశ్రాద్ధంతుపూర్వాహ్ణ ఏకోద్దిప్తం
 తుమధ్యమే । పార్వణంచాపరాహ్ణేతు ప్రాతర్వృద్ధినిమిత్తకం । ఇతిశ్రా
 ద్ధచతుష్కస్య కాలస్తూదీరితస్మృతౌ । వర్ణదేశవ్యవస్థాభ్యాం శ్లోకార్థః
 ప్రోచ్యతేబుధైః ॥

౧౦౪॥ ఆమశ్రాద్ధాధికారివిషయః.

శ్లో॥ అన్నశ్రాద్ధంబ్రాహ్మణానాం నిత్యమామంతు సంకటే ।
 ఆమశ్రాద్ధంతుశూద్రాణాం బహ్వీషుస్సృతిషూదితం ॥ ఆపద్యనగ్నతీ
 ర్థేచ చంద్రసూర్యగ్రహాయది । ఆమశ్రాద్ధంద్విజఃకుర్యా చ్ఛూద్రః
 కుర్యాత్సదైవహి ॥ ఆపద్యనగ్నతీర్థేచ ప్రవాసేపుత్రజన్మని । ఆమశ్రా
 ద్ధంద్విజఃకుర్యా చ్ఛూద్రఃకుర్యాత్తుసర్వదా ॥ అనగ్నికప్రవాసీచయస్య
 భార్యారజస్వలా । ఆమశ్రాద్ధంద్విజఃకుర్యా చ్ఛూద్రఃకుర్యాత్సదైవహి

ఆత్మనోదేశకాలాభ్యాం విష్ణవేసముపస్థితే । ఆమశ్రాద్ధంద్విజఃకుర్యా
 చ్చూద్రఃసుర్యాత్పదైవహి॥ మృతాహస్యపిశూద్రస్తు కుర్యాదామేనవై
 తృకం । ఇథంమరీచినాప్రోక్తం సుమంతుశ్చాహాకిల్బిషం ॥ నపక్వంభోజ
 యేద్విప్రా స్సచ్ఛూద్రోపికథంచన । భోజయప్రత్యవాయాస్యాన్న
 చతస్మాత్ఫలంలభేత్ ॥ భుంజానస్యహివిప్రస్య యత్పాపంస్యాద్దురాత్మ
 నః । తేనాపావిధ్యతేశూద్రోయ శూద్రోభోజయేద్విజాః॥ పాకాభా
 వేఽధికారీస్యాద్విప్రాదీనాంనరాధిప । అపత్నీనాంమహాబాహూ విదేశ
 గమనాదిభిః॥ సదాచైవతుశూద్రాణాం మామశ్రాద్ధంవిదుర్బధాః । ఇ
 త్యాదివచనైశ్శూద్రో దర్శాదౌచమృతేహని॥ ఆమశ్రాద్ధాధికారీస్యా
 త్కాలఃపూర్వాహ్నాభ్యంతరే । కరోరుపాదజానాంతు శ్రాద్ధంత్యామేనవైవి
 ధిః॥ షణ్ముహూర్తగతాయంతు తత్రప్రోక్తంమనీసిభిః॥

౧౦౫॥ ఆమశ్రాద్ధవిహితకాలవిషయః.

శ్లో॥ మూర్తాంధోదయమారభ్య యాతిధిష్ణుహూర్తగా । ఆ
 మంశ్రాద్ధంతదాకార్య మన్యథానోపతీప్తతే॥ ఆమశ్రాద్ధంయదాకుర్యా
 స్మృతాహేసముపస్థితే । మధ్యాహ్నావ్యాపీనీయత్ర హ్యద్విజస్యవిధీయ
 తే॥ కాలాత్ప్రతస్తనాదూర్ధ్వం త్రిముహూర్తాతుయాతిధిః । ఆమశ్రా
 ద్ధస్యకాలోఽయం ద్విముహూర్తాభవాభవేత్ ॥ ఆమశ్రాద్ధంతుపూర్వా
 హ్నా ఇత్యేవంస్మృతిషూచితం । శూద్రస్యైవంబ్రాహ్మణానామ పరాక్షే
 స్మృతంబుదై॥ ఇయంవర్ణవ్యవస్థితిః ప్రాహుస్సర్వేమహర్షయః । అథ
 దేశవ్యవస్థాతు ప్రోచ్యతేబహుధివిభిః॥ వక్షేన్వరేతుకర్తవ్యా మాతాపి
 తోస్తుసత్కియా॥

౧౦౬॥ ఏకోద్దిష్టవిషయః.

శ్లో॥ అక్షైకంభోజయేచ్ఛాద్ధం పిండమేకంతునిర్వపేత్ । సపిం
 డీకరణాదూర్ధ్వం ప్రతిసంవత్సరంసుతైః ॥ మాతాపితృపృథక్కార్య
 మేకోద్దిష్టంమృతేహని । ఏకోద్దిష్టంపరిత్యజ్యపార్వణం కురుతేనరః॥ అక్య

తంతద్విజానీయాద్భవేచ్ఛపితృఘాతుకః । ప్రత్యబ్ధంపార్వణేనైవ విధినాత్మే
 త్రజౌరసా । కుర్యాత్తామితరేకుర్యురేకోద్దిష్టంసుతాదశ । ఏకోద్దిష్టంహి
 కర్తవ్యమూరసేనమృతేహని । సపిండికరణాదూర్ధ్వం మాతాపిత్రోర్ను
 పార్వణం ॥ వక్షేవక్షేసుతఃకుర్యాత్పార్వణంయోగ్నిమాన్ ద్విజః । పిత్రో
 రనగ్నిమాన్ ధీరఏకోద్దిష్టంమృతేహని ॥ బహ్వగ్నయస్తుయేవిప్రాయేచై
 కాగ్నయవవవా । తేహంసపిండనాదూర్ధ్వమేకోద్దిష్టంనపార్వణం ॥ ఇతి
 విజ్ఞానేశ్వరేణోదాహృతానివచాంసిచ । ఏకోద్దిష్టపరాశ్యేవస్మృతీమా
 త్తానియానిచ ॥ ఏకోద్దిష్టముదీతంస్మృతిషుతత్పిత్రోర్మృతాహం క్వచి
 ద్దేశేనప్రతిసంప్రవర్తత ఇదం మధ్యాహ్నకాలేస్మృతం । పత్న్యాభా
 తృసహూదరీప్రభృతిగుర్వం తాబ్దికానామయంకాలః పోక్త ఇదంస
 మానముదితంచేశేషుసర్వేషుపి । ఏకోద్దిష్టంయతేర్నాస్తి త్రిండంగ్రహ
 ణాదిహ । సపిండికరణాభావాత్పార్వణాలస్యసర్వదా ॥ ఆపాద్యసహ
 పిండత్వమూరసావిధవత్సుతః । కుర్యీతదర్శవచ్చాగ్నిధం మాతాపిత్రోఃక్ష
 యేహని ॥ సపిండికరణంకృత్వాకుర్యాత్పార్వణవత్సదా । ప్రతిసంవత్స
 రంవిద్వాన్భాగధేయోదితోవిధః ॥ ఏతానివచనానీహప్రత్యాబ్దికపరాణి
 చ । అపివిజ్ఞానేశ్వరేణోదాహృతాన్యథతద్విధిః ॥ ప్రారభ్యకులపేశాగ్నిధం
 కుర్యాదాచారాహిణంబుధః । విధిజ్ఞావిధిమాస్థాయచారాహిణంతునలంఘయే
 త్ । ఉర్ధ్వంముహూర్తాత్కులపాద్యన్ముహూర్తచతుష్టయం । ముహూ
 ర్తపంచకంపేయితల్పథాభవనమిష్యతే ॥

౧౦౭ । అపరాహ్ణకాలకర్తవ్యశాగ్నిధాని.

శ్లో । ఏతేద్వేవచనేజ్ఞేయే ప్రత్యబ్ధవిషయేత్వథ । అపరాహ్ణేన
 మధ్యర్చ్యస్వాగతే నాగతాంస్తుతాన్ ॥ ఇత్యుక్తం యాజ్ఞవల్క్యేనహ్య
 మావాస్యాప్తకాదిషు । ప్రారంభఃకులపేశమృతాహ విషయేశాగ్నిధేషుద
 రాప్తకామాసిశాగ్నిధ మహాలయేషు తదపకామోపరాహ్ణేస్మృతః ।
 ప్రారబ్ధ్యగ్నిమిత్తకంస్మృతమిహస్మార్తే పిహసంగవేశాగ్నేతూక్తవిధి

క్రమాదుపగతేకాలేచనాందీముఖం । తీర్థేవిప్రనిమంత్రిణాదినియమా
భావాచ్చకాలస్తథాపిండాగ్నాకరణప్రయుక్తవిహితశ్రాద్ధేషుకాలస్సృ
తః॥ సంక్రాంతివ్యతిపాతవైధ్యతియుగేభ్యశ్చాయమన్వాదికశ్రాద్ధానా
మహాహోమపిండరహితానాం చోదితానామపి ॥ సర్వేషాంవిషువాయ
నద్వితయయోఃకాలోపరాష్టాస్సస్మృతో నిత్యశ్రాద్ధమలభ్యయోగఉప
రాగశ్చేతితాత్కాలికః । యఃకాలస్సృతిషూదితోశన హవిశ్రాద్ధస్య
దర్శాదిషుస్యాద్ధిబ్రాహ్మణకర్తృకా మహావిషశ్రాద్ధస్య కాలోహినః॥
ఇత్యుక్తంస్మృతికృద్భిరంఘ్రిజవరైః కార్యామదానక్రియా కాలోదర్శ
మృతాహకాదిషుసదా పూర్వాష్టకాలస్సస్మృతః ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నద్విజా
తీనామిత్యస్యాద్రస్తుకథ్యతే । విఘ్నస్సంత్వత్రబహవః కాంశ్చిద్వత్త్యే
తథాపివా॥

౧౦౮॥ శ్రాద్ధవిఘ్నసంభవేకర్తవ్యం.

శ్లో॥ శ్రాద్ధేషుదర్శాదిషుభోజనార్థం నిమంత్రితబ్రాహ్మణపుంగ
వానాం ఆశౌచరోగగ్నిస్థపాత్రమార్గచోరప్రభృత్యాపదుపగతేషు॥
ప్రాప్తేషుముక్తాస్తమితోపరాగేగ్రస్తాస్తగే సత్యపింకటేపి క్వచిత్సమీ
పేషుగృహేషు కశ్చిద్విప్రోమృతశ్చేద్యదివాపియోషిత్ ॥ ప్రాక్పిండదా
నాద్వమనం యదాచేద్రజస్వలాచేద్యదికర్తృపత్నీ । తత్పిండయజ్ఞానధి
కారహేతోర్దర్శస్య పిండక్రతుపూర్వకత్వాత్ ॥ విఘ్నేషుసత్సేవముప
స్థితేవ్యమావాస్యాన్వితం శ్రాద్ధమహాపరాష్టే । ఆమేనకుర్యాద్విగుణే
నయత్నతోనోచేద్ధిరణ్యం విభవానుసారతః॥ అనిష్టాతుపిత్వాంచ్చాద్ధే
దైవికంకర్మనారభేత్ । ఇతిస్మృతేస్తుకర్తవ్యం శ్రాతస్మార్తాదికర్మణః॥

౧౦౯॥ వృద్ధిశ్రాద్ధ విషయః.

శ్లో॥ సీమంతోన్నప్రాశనోపాయనాభ్యేచాలాభ్యేషు బ్రాహ్మ
ణాభోజయిత్వా । ఇత్యుక్తత్వాత్తేషుకర్తవ్యమేవవృద్ధిశ్రాద్ధం చాభి
లేష్వాహురేతే ॥ సర్వధి కరకర్మభ్యఃపూర్వేద్యుస్సద్యవవనా బ్రాహ్మ

కాభోజయేదప్తహిరణ్యనాదనేనవా । సీమంతోన్నయనే కర్మణ్యన్న
ప్రాశనచాలయోః । ఉపాయనేచగోదానేచాలావేవవిశేషతః । బ్రాహ్మ
కాభోజయిత్వాథహ్యైశిషోవాచయేదితి॥

౧౧౦॥ నాందీశాధిష్ఠ విషయః.

శ్లో॥ వివాహేకన్యకాయాశ్చ వరన్యాపిగృహేపిచ । నాందీశా
ధిష్ఠాహిపూర్వేద్యుః కర్తవ్యంస్మృతిశాసనాత్ ॥ మాతృశాధిష్ఠతుపూ
ర్వంస్యాశ్చిత్తాణాంతఃసంతరం తతోమాతామహాదీనాంవృద్ధాశాధిత్ర
యంస్మృతం । నాందీముఖేవివాహేచప్రపితామహపూర్వకం ॥ నామ
సంకీర్తయేద్విద్వానన్యత్ర పితృపూర్వకం । ప్రదక్షిణంచోపచారతిలాధే
తుయవాస్మృతాః ॥ అస్మద్రూపంతిలాదర్శానపసవ్యంస్వధాపిచ ।
నాందీశాధిష్ఠ్య జేద్విద్వాన్వృద్ధిపూర్వంతుసర్వదా ॥ అపిజీవత్పితానాందీ
శాధిష్ఠకుర్యాచ్చుభాగమే ॥ పితృశ్చప్రపితామహ్యదీనుద్దిశ్యయథావిధి
వధ్యవపపితాదద్యాత్తేభ్యో దద్యాత్స్వయంసుతః ॥ నాందీముఖేకర్మాణి ।
సంప్రవృత్తేపితర్యతో జీవతియస్యపుంసః । యేభ్యశ్చదద్యాత్స్వ పితా
స్వయంహి తేభ్యశ్చ దద్యాదితిశాస్త్రనిశ్చయః ॥ సత్యాంమాతరి జీవ
త్యాం శేషంవర్గానమర్చయేత్ । మాతామాతామహాసంతో జీవంతౌ
పితరంయజేత్ ॥ అసగోత్రస్సగోత్రోవా యతచార్యఉపాయనే । స
తూపనేయపిత్రాదీను ద్విశ్యాభ్యుదయంచరేత్ ॥ కన్యకాయామయంమా
గ్గో మునిభిస్సముదాహృతః । ఇత్యుక్తంయాజ్ఞైకైర్గుహ్యవిద్భిర్వృ
ద్ధైపురాతనైః ॥ ద్వాద్వావేకైకన్యప్రాచవృద్ధిశాధే పూర్వశాధిష్ఠ
వనియుంజ్యాత్ । షడ్మాతృణాంషట్పితృణాంచమాతుః పిత్రాదీనాం
షట్పువీశ్వేచదేవాః ॥ చత్వారస్సుర్రూపిహ్మణానాంచ సంఖ్యావృద్ధ్యా
ద్వాద్వావింశతిర్ముఖ్యపక్షః । ద్వాద్వావేకైకన్యవర్గస్య విప్రావప్తేసం
ఖ్యాగౌణపక్షోద్విజానాం ॥ నాందీశాధిష్ఠానోముఖ్యకాలఃప్రాత స్స
ద్భిస్సంగవోగౌణకాలః తస్మాద్దూర్ధ్వంనోపచారాది కుర్యాత్తాష్టీంవి

ప్రాసోభజయేద్వృద్ధికానుః॥ ప్రాతస్సముత్థాయకృతాహ్నికస్స సుగం
 ధపుష్పాక్షతభూషణాద్యైః । అలంకరిష్ణుఃకృతవైశ్వాదేవస్స పంచయజ్ఞో
 హరిపూజనాంతే॥ సమాహితాన్మృతవత్స్వలంకృతా విప్రాస్సమా
 హూయతథోపవేశయేత్ । తాప్రాజ్ఞుఖాంతృత్యనసూసమన్వితా
 ద్వావింశతిర్వాప్తహిమాత్మపూర్వకం ॥ ఆసాద్యగంధాక్షతపుష్పధూప
 యవానపోచ్ఛాబదరీఫలాని । ప్రదక్షిణంప్రాగవగ్గమేతత్సర్వం హ్యుద
 గ్వాఖిలకర్మకార్యం ॥ ఉదజ్ఞుఖస్సస్నఃఖలోపచారై రావాహనాద్యై
 శ్చసమర్చయేత్ । తత్పదార్థానుసమయః కాండోనుసమయోపివా । ప్ర
 వ్రవ్యస్తత్రపూజాయాం సర్వకర్మసునిశ్చయః॥ యజ్ఞోపవీతీప్రపితామహీ
 తిపితామహీమాతరథత్యథాపి । పితృవేదగ్రేప్రపితామహాది తతైవమా
 తుఃప్రపితామహాది ॥ మాతామహాదీతివదంతికేచి త్పత్నీయతాస్సత్యవ
 సూచవిశ్వే । శ్రౌతేచదక్షిణత్రయసంజ్ఞికాశ్చ దేవాస్సురగ్రేన్యఉదాహ
 రంతి॥ తన్మాతృపూర్వంప్రపితామహీతిక్రమేణకుర్యాదఖలోపచారాః॥
 ఏకైకస్యైదేవతాయైవిభవేసతిపూజనం । అపివావగ్గవగ్గస్యకుర్వీతైవయ
 థావిధిః॥ మాతృశ్చయష్పాసుపితృభవత్సు మాతామహానత్రకళత్ర
 యుక్తాః । దద్యుశ్చవిశ్వానితిచాసనాది కుర్వీతదీపాంతమనుక్రమేణ॥
 తతస్సాజ్యంహవిష్యాన్న మాదాయాపాసనానలే॥ నాందీముఖేభ్యస్త్వా
 హేతి యన్మేత్యేవత్రయోదశః॥ ఆహుతీర్జుహుయాత్తత తూత్తానేసతు
 పాణిని । భక్ష్యభోజ్యాదిచాన్నాని యథాసంభవమాదరాత్॥ దత్వో
 పాస్తైగాయత్ర్యేతి పంచచాక్షన్నమిత్యుచం । జప్త్వాక్షతైశ్చబదరీఫల
 మిశ్రౌదనేనచ॥ ఆదాతుప్రపితామహ్యైఃపితామహ్యైఃతతఃపరం । మా
 త్రేచేతిక్రమేనై వంశేషవగ్గద్వయాయచ॥ ద్వాద్వావేకైకస్యపిండోదా
 తవ్యోసాక్షతోదకం । తంత్రదోషంసకార్యంస్యాద్భుంజీతసహబంధుభిః॥
 ఆవాహనాసనేపాద్యమర్ఘ్య మాచమనీయకం । వస్త్రగంధాక్షతాఃపు
 ష్పధూపదీపాస్సుభోజనం॥ తాంబూలదక్షిణాదానంప్రదక్షిణనమస్కృ

తిః । అత్రాభ్యుదయికేశాగ్రద్దేహాడతైవోపచారకాః । స్వాత్మదార్ధాను
 సమయఃకాండానుసమయోపివా । ప్రప్తవ్యస్తత్రపూజాయాంసర్వేపిస్సా
 ర్తకర్మసు ॥ అథపతాంతరంవక్ష్యేతా పిస్యాన్యత్పూర్వకం । నాందీ
 ముఖాః పితరఇతికుర్యా త్సర్వోపచారకాః ॥ నాందీముఖాఖ్యాంశ్చపి
 త్వాం స్త్రివర్గానావాహయిష్యేత్రభవత్సుసత్సు । తతోయథాసంభవ
 విప్రపూజాం కుర్యాదభస్వస్త్యయనంజపిత్యా ॥ నాందీముఖానాంభవ
 తాంపితృణాం ఇమానిదాస్యామిసుఖాసనాని । దైవేక్షణోత్రక్రియతాం
 సమస్తాస్తీప్రాప్నువంత్యత్రభవంతవ ॥ నాందీముఖాఖ్యాఃపితరస్తీదం
 వః పాద్యంతతోంభఃకలశేభిమంత్ర్య । యవోసిదేవదేవేభ్యః పుష్ట్యానాం
 దీముఖా నివర్తన్ ॥ ఇమాన్లోకాస్సగ్రీణీయాహినసా స్వహేతియవా
 క్షీపేత్ ॥ సుగంధిగంధాతుతపుష్పజాతాన్యంభస్సువిన్యస్యచతాభిరద్భిః
 నాందీముఖాఖ్యాః పితరోఽర్ఘ్యమేతన్నాందీముఖాఖ్యాః పితరఃప్రియం
 తాం ॥ ఇత్యేవమర్ఘ్యంక్రమశఃప్రదద్యాద్దాతవ్యమత్రాచమనీయమేవం ।
 అత్యోర్వుత్రప్రార్చితమంత్రముక్త్వాత్తైశ్చపుష్పైరపివార్చయేయః ॥ వ
 స్త్రాస్యాంబుచందనకుంకుమాక్షతస్రగ్ధాపదీపాంశ్చ సమర్పయేత్ ॥ సా
 జ్యాన్నమగ్నాజుహూయాచ్చపూర్వవద్భక్త్యాన్న భోజ్యాద్యఖిలంప్రదాప
 యేత్ ॥ తదాహ్యుపోస్నా ఇతిపంచచాక్షన్నమీమదంతే త్యచపవజ
 స్త్వా । విచిత్రనానావిధరంగవల్లీవిచిత్రితాలం కృతవేదికాయాంతథా
 హరిద్రాబదరీఫలాక్షతైర్మిశ్రౌదనేనైవహిదేవతీర్థతః ॥ నాందీముఖేభ్యః
 పితృభ్యస్సాస్వహేతిద్వాతుపిండాయుగపత్రదాపయేత్ । ఏకైకస్తైదే
 వతాయైక్రమేణమగ్నాత్పభ్యష్టపిత్వభ్యోభమాతుః ॥ పితృభ్యస్తత్ర
 పత్నీయుతేభ్యష్టప్టిండాస్సుర్యుఖ్యపక్షేపికాశే । తేహంపూజాగంధపు
 ష్పాక్షతాదైః కర్తవ్యైవస్యాదిడాంవాచయిష్యే ॥ ఇత్యుక్తేదాదేన
 హూరానుదంత్య త్యంతంవక్తవ్యంతదానీంత్రివారం । పిండానపుప్రక్షిపే
 ద్వాద్విజాదాదద్వాత్కించి చ్చాత్రవక్తవ్యమస్తి ॥ ఉక్తాద్విమగ్నాకరణం

తతఃపరం పిండప్రదానంత్యథవిప్రభోజనం । మనుస్మృతావేవముదీరతం
ద్విజైక ర్తవ్య మిత్యభ్యుయేవగమ్యతే॥ గాయత్రియోఽక్షరపేషేతభాజ
నాని సర్వత్రదేవసవితఃప్రసూవేతిచోక్త్వా । పృథ్వీతేపాత్రంశ్రీవిష్ణోన్నం
రక్షేతినాందీముఖాః పితరవతదిదంహివోన్నం॥ హస్తైర్విప్రాణాముపస్ప
ర్మయిత్వా నానాపాత్రస్థానిచాన్నానితస్త్వై । తస్త్వైప్రత్యేకంసంప్రదదే
న్యాదేకోవిష్ణుంచాదిసర్వంసమానం॥ నాందీముఖాఖ్యాపితరోయధాసు
ఖం జపఘ్నముక్త్యైవహిభోజయేద్ద్విజాః । తాంబూలదానంత్యథదక్షి
ణాంతతః ప్రదక్షిణంచాపినమస్కృతిస్తతః॥ తైర్వాచయిత్వాశిషవనబం
ధుభిర్బుంజీతశిష్యైరశనాద్ధిభిస్సహ ॥ శ్రాద్ధప్రసంగాదభ్యుదయ శ్రాద్ధ
ముక్తయథామతి । సన్నిమితాదిచాన్ధూణాధీరోహంతమసంశయః॥

౧౧౧॥ అద్భుతోత్పాతనిమిత్తమ్.

శ్లో॥ స్థూణాదీనిచప్రోక్తాని పాతాన్యన్యానియాన్యథా । అన్యేషు
చాద్భుతోత్పాతేష్విత్కుక్తంతత్ప్రయోజనం॥ అన్యేషుచేతివచనాదుపనా
యజాత కర్మాఖ్యశావహుతభిక్షువివాశనేషు । సచ్చోచిత్రయస్వభవనా
హుతపీతిహూత్రస్సాన్య ద్విత్యమాణఘృతహోమమిహైషుకార్యం ।
నక్షత్రసంఘవతనానసపుచ్చయుక్త తారోదయాదిధరణీచలనాదికేషు ।
ప్రత్యజ్ఞుభీచకదలీయదిసూయతే వాయూమ్యాననాభదృశివాయసమైధు
నాదా॥ రాత్రీంద్రచాపదృశిగౌర్యదిసూయతేవా భార్యాయమాయది
సదంతజనాచతేషు । ఔషాసనేత్రగృహిణావృజనాపనుత్యై కుర్వంతిత
త్రవిధురాటిపాకికాగ్నౌ॥ తత్రాగ్నిమిథ్వాద్యారభ్యా థాజ్యభాగావ
సాసకే । ఇమంమేపరుశేషీతత్వంనోలగ్న ఇతిద్వయం॥ చాయాస్యాత్వమ
గ్నేలధైవైకప్రజాపతే శ్వాసంమ్రాజంచవ్యాహృతయః । ఆశ్వేనైకా
దశాహుతీర్హుత్వాశమాన్యస్సుర్జయాదిసమమాపరిషేచనాత్॥ నిమి
త్తేమరణేచేయం క్రియాచేత్పరిధింశిలాం । విదధ్యాద్దక్షిణేనాగ్ని మిమం
జపేభ్యఃకర్మచా॥ యథామతీంద్రంహిసుబోధినీదృశీకృతోపినిస్సంశయ

కారితోతః । ఉత్తార్థసారంపరిగృహ్యనిశ్చితం హ్యత్రైతదుక్తంభవతిస్సు
టంయథా । శంకాశూకానిరస్యాక్షీతిరిమార చితాకారికావృత్తిరస్యాస్తా
త్పర్యార్థస్త్వియాహిస్మృతివిహితసదాచారనిష్ఠావతాంహి । రాధాం
తఃప్రోచ్యతేర్థోజ్వలనమఖవిధౌదర్శనంఖ్యానచోక్తా యత్రాస్తేప్రోక్షణీ
తజ్జలమభిముఖోత్పాదనంతత్రకార్యం ॥ కర్తవ్యంసృకస్సచౌప్రత్యసల
తపనదర్శాగ్రసంమృష్టతాపః । ప్రోక్షాంతంకర్మనాస్యత్కథితమిహకథా
సృవమగైప్రభృతిః । ఆఘరాద్వాస్తథ్యఃపరిభయతితినాన్యాసమితస్య
త్కదాచి త్థానీపాకేషుచాంతేజయవిధిషు యదస్యేత్యచాస్విప్తకృ
త్సృత్ ॥ అగ్నయేవైశ్వదేవాగ్రయణ సర్వబలీరీశానమాస్యప్తకాసు ।
నోశమ్యానోజయాద్యాఃక్వచిదపిచ సపిండక్రియాయాంచపిత్రోః । స్నా
నంకర్మోద్దగరేప్రథమముపయమశ్చోద్దగరేవసంతే । జ్యేష్ఠేవాతై
శిరేనోచాక్వచిదసతుక్రియాద్యప్తసుస్మ ॥ ప్రాణాయామాయతాసూత్ర
రథపాతువరోబ్రాహ్మణోద్వాసనాంతం । హ్యసీనస్సర్వకర్మాణ్యపివర
వవావపేదత్రలాజాః । సభ్రతాజాతుశిష్టస్యభవతి చతతోరుంధతీదర్శ
నాంతే । స్థాలీపాకోద్ధృమాపాసనవిధి రుభయోస్తన్ని శాయాంపీప్రాతః॥
౧౧౨॥ అన్వారంభనీయస్థాలీపాకః.

శ్లో॥ సారీకృత్వాచాపాసనతిథిపరతః పార్ణమాస్త్వాంచసత్త్వాం ।
స్వాదన్వారంభణీయశ్చరువిధి రుదితోథాగ్నిముఖాచుతిస్తు । స్థాలీపా
కావధానాద్విహితవిధిముఖేనోపదిష్టాతిదిష్టః । స్థాలీపాకేషుసర్వేష్వపి
చఘ్రోహవిష్యేషుచాగ్నియహుతిసృత్ ॥ పర్వణ్యన్వారంభణీయా
గ్రయణహృదయ సంసర్గక్రియైవైశ్వదేవం । మాసిశ్రాద్ధాప్తకేచగ్రహ
మఖహామామహారాజయోగః । స్థాలీపాకేషుచైషావిధిషుతు జహు
యాదగ్నివక్త్రప్రధానం । దేవాగ్నిస్విప్తకృద్భ్యోపిచ ఖలుహవిషైకేన
చక్షోత్సవేచ ॥ ఉద్వాహదూర్ధ్వరాకాహనికృత నియమోవైశ్వదేవార్థ
సిద్ధ్యై । స్థాలీపాకోత్రకార్యోధ్యయన సుపతతోగ్నాద్విధికౌదాంతమం

శ్రో! దోష్టానం మార్జనానాం వోక్షణబలిపరిషేకాన్మమే దైవకుర్యాత్సా
 నంఘానం ప్రతీతంతదనుచ బలిదేశేషు తేష్వానుపూర్వ్యాత్ । ఏకత్రస్థా
 నయోగ్యేవమన దిశిబలీపితృకాద్రప్రసవ్యం । సామాఖ్యామేవకుర్యా
 త్తదుపరిపరిషేకంచతద్ధర్మభేదాత్ । కాండాధ్యామోపిచోపాకరణవిధి
 షుచోత్సర్జనేషు ప్రయత్నాన్నోపస్థానం న సూక్తం న జయవిధియుతస్త్రీణి
 సామ్యేన్యతాః॥ మాంజీబుధోదనాంతేపుథగ శనభుగేవాత్రమాత్రా
 చసాకం । పక్షైవాస్యాత్కుమారోనలవిధి సమిధస్సుప్త్రయోదశ్యఉ
 క్తాః । వ్యాపృత్యాసాకమేవాప్యదగయనశుభక్షే సమావర్తనంస్యాత్కర్త
 వ్యంశుక్లపక్షేహనిసుతజననేకార్యమేకాదశేహ్ని॥ జాతేష్టిర్నామజాతం
 త్రితయమపితౄనామకర్మహ్యమగ్రతం । చాంగాదావిప్రవాసాద్భవన
 మభిసమేత్యాదిమంత్రాదికార్యం । మాసిశ్రాద్ధక్రియాయాంజ్వలనముఖ
 విధిశ్చజ్యభాగావసానే । సంకల్పాద్యంబరాంతే ద్విజగణసమనుజ్ఞాతల
 ధాయహామ్యం॥ అగ్నిదిస్విష్టకృద్భ్యోహవిరిహ జహుయాల్లేప
 యోరాదివిప్రాంతం భోజ్యోత్సృజ్యపిండదానాద్యజనహుతశిష్టాద్భాస
 భుక్తేష్టభుక్త్యాత్ । పితౄప్రత్యాబ్ధికాదా కృతపుథగశ నాద్వైశ్వదే
 నంచపంచ । యజ్ఞాన్నిర్వర్త్యచాగూః ప్రభృతీవసనదానాంతిమేవిప్రవా
 క్యాత్ ॥ హోతవ్యాఅంధసాజ్యేనచ హుతభుజిదర్వాత్రయోదశ్యఉ
 క్తాః । యన్మేమాత్రప్రభృత్యః పరమిహాకబళప్రాశనాంతంసమానం । ని
 త్యోధార్యోయమగ్నిర్యది సమనుగతామధ్యిత్యాదినోక్తా । వహ్నియ
 త్పత్తిస్తదేనోనిరశనముభయోః పత్యుర్వాధపత్న్యాః॥ నాశేచైవాపరా
 హేజ్వలనముపసమాధాయ సంస్కృత్యసర్పిశ్చాయాశ్చవ్యా హుతీర్దే
 హుతభుజిజహుయా త్సృక్సృహభ్యాంక్రమేణ । భూయస్సంధానమేత
 న్నతదభిమత మయాశ్చేత్యుచం వ్యాపృతిశ్చేన్నాస్యతిఁచి త్వశా
 ఖాంతరవిధిగరణే శాస్త్రమిష్టప్రమాణం॥ ఉక్తస్యాజ్ఞాతకర్మోపనయ
 నవశకర్మస్విహాగ్నేః ప్రమాదాన్నాశశ్చేచ్ఛోత్తియాగారజ ఘరణిభా

పంపానలంఘనాపయిత్యా । కుర్యాదాదావిమంమేవమణితదితచారభ్యవై
 కాదశచ । హూతవ్యాప్యర్జయాద్యాఅపిఘృతహవిషాన్యేషు చేత్యేవ
 సూత్రాత్ । బహ్వల్పంవాస్వగృహ్యోక్తం యస్యకర్మప్రచోదితంతస్య
 తావతిశాస్త్రాధీకృతేసర్వంకృతంభవేత్ । ఇత్యుక్తంమనునాగర్భాధా
 ననామాదిషోడశ । హోమేన్యోన్నామిమామంత్రాస్తావ దేచాలమిష్య
 తే । అనుక్తమన్యతోగ్రాహ్యమవిరుద్ధమపేక్షితం । ఇత్యేవాన్యత్రసా
 స్కారహోమమగ్రతేభ్యఉచ్యతే ॥ ఆచార్యేణాత్రనోక్తాన కరణదురితా
 వశ్యకార్యాని గీతశ్చిష్టాచారాంశ్చవక్ష్యే గ్రహమఖిసంబంధాంకురానో
 పణాని స్సార్థంపుణ్యాహకర్మాభ్యుదయకసరణిర్వైశ్వదేవప్రతిష్ఠాస్థానం
 యజ్ఞోపవీతాహతవసన మహాభూషణానాంవరాయ ॥ ఉద్వాహేగ్నిప్ర
 తిష్ఠాపనమరణిభవంశ్రోత్రియాగారజంవా । దంపత్యోశ్చోభయోరావ
 రణవసనవిధిర్దీపికాబృందపాత్రే । లగ్నంమాంగశ్య సూత్రాధరణవసన
 బంధాక్షతారోపణాని । జాయాపత్యోర్నఖోత్కృతనమపి హరిరా
 ణ్యర్చనంచాంబికాయాః ॥ పాత్రాణాంనామదర్శిప్రభృతిహుతవహధ్యాన
 పూజాతముపస్థానం చౌపాసనాగ్నేర్భుజిసితధృతిరథో పూర్ణపాత్రోత్కణం
 చ । బ్రహ్మాద్వాపాద్వి భార్యాజ్వలనయుగళసంసగ్ధ మాధ్యాహ్నికీచ
 హోమద్రవ్యప్రమాణం ప్రథమచరురథోదుష్టనక్షత్రశాంతిః ॥ కౌపీనం
 కర్ణవేధోహ్యుపనయనవిధేఃప్రాగ్నాచారదోషప్రాయశ్చిత్తంచతంతున
 వగుణమపియజ్ఞోపవీతస్యకాలః । మాహూర్తంమాతృభిక్షోచరణ మభ
 చతురేహ్నిపాలాశపూజా మౌజీదండాజినానాంనిరసనమపితన్నుతనా
 నాంచధార్యం ॥ ఆచార్యైఃకథితంహిసర్వఋతవోవై నాహికన్యేతియా
 స్సాన్ధోద్వివిధా వ్యవస్థితవికల్పేనోచ్యతేసూరిభిః । యస్యస్నానయుతో
 వివాహకవిధిస్తస్యాయనేచోత్తరేత్వన్యేషాంతు నృణాంహిసర్వఋతవ
 గౌహ్యవివాహూత్సవే ॥ సూత్రాణ్యప సంబగ్నహ్యస్సగూఢసందే
 హాన్యూనాతిరిక్తానియాని । సంశోధ్యాతోద్వైవసంతేపతస్తు పోక్తాత

త్రక్లోకరూపేణవృత్తిః || ఇత్యాపస్తంబగృహ్యమిథమా వేదితంమయా ।
 పభ్యైస్సారంతునైగ్రాహ్యమసారంత్యజ్యతామిహ || మంత్రప్రశ్నద్విత్య
 పాతోస్తియేషాం గృహ్యప్రశ్నస్యాగతాత్పర్యభాజాం । వ్యాఖ్యాతౌ
 కాంకారికావృత్తిరేషాసాధ్యానాస్యేషాం క్వచిత్కేవలనానాః । అథాత్మా
 శ్లోశ్లోకరూపోపగతౌసత్యాః ఛందోభంగతాప్రాయశస్సన్యత్ । తత్సా
 త్రాధౌచిత్వకర్మాభివీక్ష్యతత్ తుంతవ్యోమేపరాధోమహంతః || సమో
 లక్ష్మీనృసింహాభ్యా మాపస్తంబాయనైనమః । భావ్యకృద్భ్యోనమో
 మాతాపితృభ్యాంచనమోనమః || ఆనందవప్సేయదిశాలివాహకేగతేచతు
 వ్షష్టివిహీనపోడశే । శరచ్చతేతీతఉపేంద్రతుష్టయే శ్రీకారికావృత్తిరకా
 ర్యసంశయా || నృసింహనామ్నైవయథామతీర్థంస్వనిత్య నైమిత్తికర్మ
 భిస్తు । పుంసాంభవత్యేవహిచిత్తశుద్ధిర్జ్ఞానంచ తస్మాత్తతవముక్తిః || దు
 రుక్తమప్యుక్తమనుక్తమన్యథాప్రోక్తం యదస్యామఖిలం విమృశ్యతత్ ।
 తుంతుక్రియావత్కృత్తి నోష్టాథోత్సనాత్సమాదియధ్వం కథితాంకృతిం
 మయా || అస్యావృత్తేరాదితశ్లోకసంఖ్యా పంచత్రింశన్నైవసాహస్ర
 మాసీత్ । గ్రంథస్తావత్స్యాచ్చతద్వాశతంచ పంచాశిచ్చాప్యుత్తరం
 సిద్ధమేవ ||

కారికావృత్తి స్సమాప్తః.

గృహ్యసూత్ర ప్రారంభః.

సూత్రం॥ సుహృదస్సమవేతాస్సూత్రవతోవరాస్ప్రహీణయాత్రా
 నాదితోద్వాభ్యామభిషంత్రయేత స్వయందృష్ట్యాత్మతీయాం జపేచ్ఛతు
 థ్యాసమీక్షేతాంగుష్ఠేనోప మధ్యమయాచాంగుళ్యాదర్భగ్ంసంగృహ్య
 ఉత్తరేణయజుషాతస్యా భ్రువోరంతరగ్ంసంమృజ్యప్రతీచీనం నిరసేత్
 ప్రాప్తేనిమిత్త ఉత్తరాంజపేత్ యుగ్మాంత్సమవేతాస్సూత్రవత ఉత్తర
 యాద్యుః ప్రహీణయాదుత్తరేణ యజుషాతస్యాశ్చిరసిదధేణ్వం నిధా

యతస్మిన్నుత్తరయాదక్షిణం యుగచ్ఛిద్రం ప్రతిష్ఠాప్యచ్ఛిద్రేనువణా
ముత్తరయాతథాకాయోత్తరాభిః పంచభిస్తాపయిత్వోత్తరయాఅహ
తేనవాససాచ్చాద్యోత్తరయాయోక్త్రేణ సన్నహ్యత్యథైనాముత్త
రయాదక్షిణేహస్తేగృహీత్వాగ్ని మభ్యానీమాపరేణాగ్నిముదగగ్రంకట
గగ్రకంటమాస్తీర్య తస్మిన్నుపవిశత ఉత్తరోవహోఽగ్నేరుపసమాధానా
ద్యాజ్యభాగాంతే॥ *॥ అథైనామాదితోద్వాభ్యా మభిమంత్రయేతాథా
స్యైదక్షిణేననీచాహస్తేదక్షిణముత్తానగ్ంహస్తజ్ఞుస్థీయాద్యదికామ
యేతస్త్రిరేవజనయేయమిత్యం గుహీరేవగృహీయాద్యదికామయేతపుగ్ం
సవజనయేయమిత్యం గుప్తమేవసోభీనాజ్ఞుప్తమభీవహోమానిగృహ్యతిగృ
హ్ణామితఞ్చత్యేతాభిశ్చతసృభిరథైనాముత్తరేణాగ్నిదక్షిణేనపదాప్రాచీ
ముదీచీంవాదితమభిప్రక్రమయత్యేకమిష ఇతి సఖేతిసప్తమేపదేజపతి
ప్రాప్త్యామాత్ప్రదక్షిణమగ్నింకృత్వాయథాస్థానముపవిశ్యాన్వారభా
యాముత్తరాఅహుతీజ్ఞాహోతి * సోమాయజనివిదే స్వాహేత్యేతైః
ప్రతిమంత్రం అథైనాముత్తరేణాగ్నిం దక్షిణేన పదాశ్చాన మాస్థాప
యత్యాతిష్ఠేత్యథాస్యాంజలపుపస్తీర్య ద్విర్లాజానోప్యాభిఘారయతి
తస్యాస్సద్యోలాజానావపతిత్యేకే జుహూతీయం నారీత్యుత్తరాభిస్తి
సృభిః ప్రదక్షిణమగ్నిం కృత్వాశ్చానమాస్థాపయతి యథాపురస్తాథో
మశ్చోత్తరయా పునఃపరిక్రమణమాస్థాపనగ్ం జుహూమశ్చోత్తరయాపు
నఃపరిక్రమణంజుహూదిప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతం కృత్వోత్తరాభ్యాం
యోక్త్రంవిముచ్యతాంతతఃప్రవాహయే త్ప్రవాహారయేత్స మోవైస్య
తమగ్నిమనుహరంతిత్వోధార్యోనుగత్తోమంధ్య శ్శ్రీతియాగారాద్వా
హర్యఉపవాసశ్చన్యతరస్యభార్యాయాఃపత్యుర్వానుగతేహిన్తోత్తరయా
జుహూయాన్నోపవసేదుత్తరా రసస్యోత్తంధనీవాహపుత్తరాభ్యాం యు
నక్తిదక్షిణమగ్రఆరోహతీ ముత్తరాభిరభిమంత్రయతే సూత్రేవర్తన్మనో
ర్యవస్తౌగాత్యుత్తరయానీలం దక్షిణస్యాంలాహిత ముత్తరస్యాంతే

ఉత్తరాభిరభియాతి తీర్థస్థానచతుష్పథ వ్యతిక్రమేనోత్తరాంజపేత్ ।
 నావ ముత్తరయానుమంత్రయతే సచనావ్యాగ్ స్తరతీవధూః పశ్యేత్తీ
 ర్వోత్తరాంజపేచ్ఛృణోనాదివ్యతిక్రమేభాండేరభేవారిష్టేగ్నైరుపసమా
 ధానాద్యాజ్యభాగాంతేనావరభాయాముత్తరాఽహుతీహుత్వా జయాది
 ప్రతిపద్యతేపరిషేచనాంతంకరోతి షీరిణామన్యేషాంవా సత్కుణ్యానాం
 వృక్షాణాంనదీనాంధన్వనాంచవ్యతిక్రమఉత్తరేయథాలింగంజపేత్ గృ
 హేనుత్తరయాసంకాశయతివాహః పుత్తరాభ్యాంవిముంచతిదక్షిణమగ్రే
 లోహితంచమాణడుహం పాచీనగ్రివ ముత్తరలోమ మధ్యేగారస్యో
 త్తరయాస్తీర్య గృహేన్పుపాదయన్నుత్తరాం వాచయతిదక్షిణేన పదా
 నచదేహశీమధితిష్ఠత్యుత్తరపూర్వే దేశేఽగారస్యాగ్నైరుపసమాధానా
 ద్యాజ్యభాగాంతే నావరభాయాముత్తరా ఽహుతీహుత్వా జయాది
 ప్రతిపద్యతేపరిషేచనాంతంకర్వోత్తరయాచమన్యపవితరఉత్తరో
 వరోధాస్యాః పుగ్గ్ స్వాజీవపుత్రాయాఃపుత్రీమంక ఉత్తరయోపవేశ్య
 తస్మై ఫలాన్యత్తిరేణయజమా ప్రదాయోత్తరేజపిత్వావాచం యచ్ఛత
 తనక్షత్రేభ్యఉదితేషునక్షత్రేషుప్రాచీ ముదీచీంవాదిశముపనిష్క్రిమ్యా
 త్తరాభ్యాంయథాలింగంధ్రువమరుంధతీంచదశేయతి॥ అథైనామాగ్నే
 యేనస్థాలీపా కేనయాజయతిపత్న్యవహంతిచరుగ్ శ్రవయిత్వాఽభిఘోర్య
 ప్రాచీనముదీచీనంవో ద్వాస్యప్రతిష్ఠితమభిఘోర్యాగ్నైరుప సమాధానా
 ద్యాజ్యభాగాంతేనావరభాయాగ్ స్థాలీపాకాజ్ఞాహుతిసకృదుప స్తరణా
 భిఘోరణెద్విరవదానమగ్ని దేవతాస్వాహాకారప్రధానోపివాస కృదుప
 హత్యజహుయాదగ్నిస్విష్టకృద్వితీయ సకృదుప స్తరణావదానేద్విరభి
 ఘోరణంమధ్యాత్పూర్వస్యా వదానంమధ్యేహుతిమఉత్తరాథాదుత్తర
 స్యోత్తరాధాపూర్వాధేహుతిమోలేపయోఃప్రస్తవత్తూష్ణీంబహే
 రుక్త్వాగ్నేప్రహరతిసిద్ధముత్తరంపరిషేచనం తేన సర్విష్కృతాబ్రాహ్మణం
 భోజయేద్యోస్యాపచిత స్తస్మాముపభండదాత్యేవమత ఊర్ధ్వందక్షిణా

వజ్రముపాషితాభ్యాంపర్వసుకార్యః పూణాపాత్రస్తుదక్షిణ త్యేకే సా
 యంప్రాతరత ఊర్వగ్గంహస్తేనైతే ఆహుతీతండులైర్యవైర్వాజుహు
 యాత్థానీపాకవద్దైవతగ్ం సారీపూర్వాహుతిః ప్రాతరిత్యేక ఉభయతః
 పరిషేచనంయథాపురస్తాత్పార్వణే నాతోన్యానికమాణి వ్యాఖ్యా
 తాన్యాచారాద్యాని గృహ్యంతే యథోపదేశందేవతా అగ్నిగ్గస్విప్రకృ
 తం చాంతరేశావికృతమాతిభ్యంనైశ్వదేవేవిశ్వేదేవాపాణమాన్యాం
 పూణా మాసీయస్యాంక్రియతే॥ * ॥ ఉపాకరణసమాపనేచఋషిర్యః
 ప్రజ్ఞాయతే సదసస్పతిర్ద్వితీయఃస్త్రియానుపేతేనత్యౌరలవణావరాన్న
 సగంస్పృష్టస్యచహోమంపరిచక్షుతే యథోపదేశంకామ్యానిబలయశ్చస
 ర్వత్రస్వయంప్రజ్వలితేగ్నావృత్తరాభ్యాగ్ంసమిథా వాదధ్యాదాపన్యా
 శ్రీశ్రీమాణాదితినైతదహ ద్విజానీయాద్యదహ భార్యామావహతే
 త్రిరాత్రముభయౌరధశ్శయ్యాబ్రహ్మచర్యం త్యౌరలవణవర్జనంచతయౌ
 శ్శయ్యామంతరేణదంఢోగంధలిప్తోవాససాసూత్రేణవాపరివీత స్తిమృతితం
 చతుర్థ్యాఅపరరాత్రౌ ఉత్తరాభ్యాముత్థాప్యప్రత్యౌశ్యనిధాయాగ్నేరు
 పసమాధానాద్యాజ్యభాగాంతే న్వారభాయాముత్తరా ఆహుతీహు
 త్యాజయాదిప్రతీపద్యతే పరిషేచనాంతంకృత్వాఽపరేణాగ్నిం ప్రాచీ
 ముపవేశ్యతస్యాశ్శిరస్యాజ్య శేషాద్వ్యాహృతిభిరోంకారచతుర్థారా
 నీయౌత్తరాభ్యాంయథాలింగమిధస్సమీక్ష్యోత్తరయాజ్యశేషేణహృద
 యదేశేసమృజ్యోత్తరాస్తిసోజపిత్యాశేషగ్ం సమావేశ నెజపేదన్యోవై
 నామభిమంత్రయేత యదామల వద్వాసాస్యాదత్రై నాం బ్రాహ్మణప్రతి
 షిద్ధానికమాణిసగ్ంశాస్త్రియాం మలవద్వాససమిత్యేతానిరజసః ప్రా
 దుర్భావాత్సాంతామృతు సమావేశన ఉత్తరాభిరభి మంత్రయతే -

(చతుర్థేప్రభృత్యాపాదశీ)

ముత్తరాముత్తరాం యుగ్మాం ప్రజానీశ్రేయసమృతుగమన ఇత్యుప
 దేశం త్యధాప్రాధ్వస్య పరిక్షవే పరికాసనేచాప ఉపస్థ్యుశ్యోత్తరే

యథాలింగం జపేదేవముత్తరై ర్యథా లింగంచిత్యం వనస్పతిగ్ంసిగ్వా
తగ్ం శకుని మిత్యుభయోహృదయసగ్ం సగ్ంపుష్ప్రిరాత్రావరం
బ్రహ్మచర్యం ధీరిత్వా ఫాలీపాకగ్ శ్రవయిత్వాగ్నేరుపసమాధానా
ద్యాజ్య భాగం తేనావరభాయాముత్తరా ఆహుతీహృత్వాజయాది
ప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతం కృత్వా తేన సర్విష్కృతా యుగ్మోద్వ్య
వరాన్బాహ్మణా నోభజయిత్వా సిద్ధిం వాచయీత శ్వస్తిష్యేణేతి త్రిస్స
పైర్యవైః పాతాంపరికిరతియదివారుణ్యసి వరుణాత్వానిష్క్రిణామితి
యదిసౌమ్యసిసోమాత్వానిష్క్రిణామితి శ్వోభూత ఉత్తరయోథాప్యో
త్తరాభి స్తిస్సభిరభిమం త్యోత్తరయాప్రతిచ్ఛన్నాగ్ం హస్తయోరా
బధ్య శయ్యాకాలేబాహుభ్యాం భర్తారం పరిగృహ్ణీయా దుపధాన
లింగయా వశ్యోభవతి సవత్సీ బాధనంచైతేనైవ కామెనోత్తరేణానువా
కేన సదాదిత్యముపతిష్ఠతే యక్ష్యగృహ్ణీతామన్యాంవా బ్రహ్మచర్య
యుక్తః పుష్కరసంవతః మూలైరుత్తరైర్యథాలింగమంగాని సంమృజ్య
ప్రతీచీనం నిరసేద్వధూవాస ఉత్తరాభిరేత ద్విదేదద్యాత్ ।

గృహ్యసూత్రేవివాహ మంత్రసూత్రంసమాప్తమ్.

హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

గృహ్యసూత్రేద్వితీయప్రశ్న ప్రారంభః.

సూ॥ ఉపనయనం వ్యాఖ్యాన్యమో గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణ
ముపనయీత గర్భైకాదశేషు రాజన్యం గర్భద్వాదశేషు వైశ్యంవసం
తో గ్రీష్మశ్శరదిత్యుతవో వర్ణాను పూర్వేణ బ్రాహ్మణా నోభజయి
త్వాశిహోవాచయిత్వా కుమారం భోజయిత్వానువాకస్య ప్రథమేనయ
జుషాపస్సగ్ం సృజ్యోష్ణా శ్శీతాస్వనీయోత్తరయా శిరఃసత్తిత్రీగ్ం
స్త్రిదర్భానంతర్ధాయోత్తరాభి శ్చతస్సభిః ప్రతిమంత్రంప్రతిదిశంప్రవ
పతి వపంత ముత్తరయాను మంత్రయతే దక్షిణతో మూలా బ్రహ్మ

చారీవానదుహే శకృత్పిండే యవాన్నిధాయ తస్మిన్నే-శానుపయమ్యో
 త్తర యోదుంబరమూలే దర్భస్తంభేనా నిదధాతిన్నాతమగ్నే రుపన
 మాధానాద్యాజ్య భాగాంతే పాలాశీగ్ం సమిధముత్తర యాధాప్య
 ఉత్తరేణాగ్నిం దక్షిణేన పదాశ్చాన మాస్థాపయత్వాతిషేతివాస సు
 ద్యుఃకృత్తోత ముత్తరాభ్యా మభిమంత్రోత్తరాభిస్తి సృభిః పరిధాప్య ప
 రిహిత ముత్తరయాను మంత్రయతే మాంజీం మేఘలాం త్రివృతాం
 త్రిప్రదక్షిణముత్తరాభ్యాం పరివీయాజన ముత్తర ముత్తర యోత్తరే
 ణాగ్నిం దర్భాంత్రగ్ స్తీర్యతేష్వేన ముత్తర యావస్థాప్యో దకాంజలి
 మస్థాలంజలావా నియోత్తరయాత్రిః ప్రోక్ష్యోత్తరై ర్దక్షిణహస్తే గృ
 హీత్వోత్తరై ర్దేవతాభ్యః ప్రదాయోత్తరేణ యజుషోపసీయసుప్రజా
 ఇతిదక్షిణైకర్ణేజపతి|| బ్రహ్మచర్యమాగా మితికుమారఆహ ప్రప్తంపర
 స్యప్రతిపచనం కుమారస్యశేషం పరోజపతిప్రత్యగాశిషంచైనం వాచ
 యత్యుక్తమాజ్యభాగాంత మత్రైనముత్తరా ఆహుతీర్హావయిత్వాజయా
 ది ప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతంకృత్వాపరేణాగ్ని ముదగగ్రంకూర్చం
 నిధాయ తస్మిన్నుత్తరేణ యజుషోపసేతోపవిశతి పురస్తాత్ప్రత్యజ్ఞాసినః
 కుమారో దక్షిణేన పాణినా దక్షిణం పాదమన్వారభ్యాహసావిశ్రీంభో
 అనుబ్రూహీతి తస్మాలన్వాహ తత్సవితురితి పచ్చోర్ధర్చశస్తత సుర్వా
 వ్యాహృతీర్విహృతాః పాదాదిష్యంతేషునా తథార్ధర్చయోరుత్తమాం
 కృత్వాన్నయాంకుమార ఉత్తరేణ మంత్రేణోత్తరమోష్ఠ ముపస్పృశతి
 కర్ణాపుత్తరేణదండముత్తరేణాదత్తేపాలాశోదండో బ్రాహ్మణస్యవైయ్య
 గ్రోధస్యంధజోవాజగో రాజస్యస్య బాదరబేదుంబరోవా వైశ్యస్య
 వాగోదండ ఇతిస్మృతంచమ ఇత్యేతద్వాచయిత్వాగురపేవరం దత్వో
 దాయుషేత్యుత్థాప్యోత్తరై రాదిత్యముపతిష్ఠతేయం కామయేతనాయ
 మచ్చిద్యేతేతితముత్తరయాదక్షిణహస్తేగృహ్ణీయాత్త్యహ మేతమగ్నిం
 ధారయంతిహారలనణ వర్జనంచపరిత్యేతి పరిమృశ్యోత్తరై ర్గంత్రిసు

మిథ ఆద్యాదేవ మన్యస్మిన్నపినదా రణ్యాదేహా నాహ్మశ్యోత్తరయా
 సగం శాస్తివాసశ్చతుర్థిముత్తర యాదత్తేన్యత్పరిధావ్య ॥ వేదమనీత్య
 స్నాన్యన్వాగిగుదయాద్వృజం ప్రవిశ్యాంతగ్లోష్టాచర్మణా ద్వారమపి
 ధాయాస్తేనై స మేతదహరాదిశ్యోభితపేన్యధ్యందినేగ్నేరుప సమాథా
 నాద్యాజ్యభాగాంతే పాలాశీగంసమిథ ముత్తరయా థావరేణాగ్నిం
 కటవరకాయాం వోపవిశ్యోత్తరయాక్షురమభిమంత్యోత్తరేణ యజు
 షావప్తే ప్రదాయాపాగంసగం సర్జనాద్యాకేక నిధానాత్సమానంజఘ
 నార్ధే ప్రజశ్యోపవిశ్య విస్రస్యమేఖలాం బ్రహ్మచారిణ ప్రయచ్ఛతితా
 గంస ఉత్తరయోదుంబరమూలేదర్భస్తంబే వోపగూహత్యేవం విహి
 తాభిరేవాద్భి రుత్తరాభిష్టశ్చిస్తాత్వోత్తరయో దుంబరేణదతోధావ
 తేస్తాసీయోచ్ఛాదిత స్తూతఉత్తరేణయజుషాహత మంతరంవాసః
 పరిధాయసార్వసురభిణా చందనేనోత్తరైర్గేవతాభ్యః ప్రదాయోత్తర
 యాను లిప్యమణిగం సావర్ణగం సోపధానగం సూత్రోతముత్తరయో
 దపాత్రేత్రీప్రదక్షిణం పరిష్లావ్యోత్తరయాగ్రీవా స్వాబధ్యైవమేవబాద
 రం మణిమంత్రవర్జగం సవ్యేపాణావాబధ్యాహత ముత్తరంవాసోరేవ
 తీస్త్యేతి సమానంతస్యదశాయాం ప్రవతోప్రబభ్యదర్వావ్య మాథా
 యాజ్యేనాభ్యానాయన్నుత్తరా ఆశుతీహూత్యాజయాది ప్రతిపద్యతే
 పరిషేచనాంతంకృత్వా ఏతాభిరేపదక్షిణ కర్ణఆబస్మితైతాభి ససవ్య
 ఏవముత్తరైర్యథాలింగగ్న్ స్రజశ్శిరస్యాంజన మాదశావేక్షణముపాన
 హాచత్రం దండమితివాచాయచ్ఛ్వావ్య నక్షత్రేభ్య ఉదితేషునక్షత్రే
 షు ప్రాచీముదీచీవా దిశిముపసమ్రుచ్యూత్తరేణార్ధరైవ దిశిఉపస్థా
 యోత్తరేణ నక్షత్రాణిచంద్రమస మితిరాతినాసంభావ్య యథార్థంగ
 చ్ఛతి ॥ ౮ ॥ అతైతదపరంతుష్టీమేవ తీర్థేన్నాత్వాతుష్టీగంసమిథ
 మాదధాతి యత్రాస్మాఅపచితింకుర్వంతి తత్కూర్షుఃపవిత్రీతి యథా
 పురస్తాదేన ముత్తరాభ్యం యథాలింగగం రాజాస్థపతిశ్చాపః పాద్యా

త్తరేణ యజుషాభిమంత్రయతే॥ ౧౨॥ జన్మనోధిషష్ఠేమాసి బ్రాహ్మణానోజయిత్వాఽశిషోవాచయిత్వా దధిమధుఘృతమోదనమితి సగం సృజ్యోత్తరైర్మంత్రైః కుమారం ప్రాశయేత్తైత్తిరీయేణ మాగ్ం సేనే త్యేకే జన్మనోధి తృతీయే వర్షచాలం పునర్వస్వో రాప్తిహ్మణానాంభో జనముపాయనవత్సీమంతవ దగ్నేరుప సమాధానా ద్యపరేణాగ్నిప్రాం శముపవేశ్యత్రేణ్యాశలల్యాత్రిభిర్దర్భ పుంజీలైశ్శలాలుగ్లఘేనేతి తూష్ణీంకేవాన్నినీయ యథాక్షిణిశిఖానిదధాతి యథావైషాంకులధర్మస్యాన్య దపాగ్ంసగ్ం సర్జనాద్యాకేశ నిధానా త్సమానం తురం ప్రత్యౌశ్య ని దధాతి తేనత్ర్యహం కర్మనివృత్తిర్వరందదాత్యేవం గోదాన మన్యస్మిన్నపి నక్షత్రేషాడశేవర్షేఽగ్నిగోదానోవాస్యా త్సంవత్సరం గోదానవృ త మిత్యేక ఉపదిశం త్యేతా వన్నానాసర్వాన్కేశా న్వాపయత ఉద కోపస్పర్శనమితి ఛందోగాః॥ ౧౩ ॥

గృహ్యసూత్రే - ఉత్తరభాగ ప్రారంభః.

౬. దక్షిణావ్రత్యక్ష్పవణమగారావకాశ ముద్ధత్యపాలాశేనశ మీమయేనవోదూహేనైతామేవ దిశము త్తరయోదూహాత్యేవంక్రికృ త్వాఉత్తరయాభిమృశ్య ప్రదక్షిణగ్ స్థాణాగర్తా ఖానయిత్వాభ్యం తరంపాగ్ం సూనుదుప్యోత్తరాభ్యాందక్షిణం ద్వారస్థాణామవదధా త్యేవమితరాంయథాఖాతమితరాలన్వ వధాయవగ్ంశమాధీయ మాన ముత్తరేణయజుషాభిమంత్రయతే సమ్మితముత్తరైర్వధాలింగం పాలాశ గ్ంశమీమయంవేధ్యమాదీప్యోత్తరయాగ్నిముద్ధత్యోత్తరేణయజుషా గారంప్రపద్యోత్తరపూర్వేదేశేగారస్యోత్తరయాగ్నిం ప్రతిష్ఠాపయతిత స్మాద్దక్షిణముదధానా యతనంభవతితస్మిన్విషూచీనాగ్రా స్థరాభం త్స గ్ంస్తీర్యతేషూత్తరయాప్రీహియవాన్యప్యత్యోదధానంప్రతిష్ఠాపయ

తితస్మిన్ను త్తరేణ యజమాచతురక్షదకుంభానానయతిదీర్ఘము త్తరయాను
 మంత్రయతేఽగ్నేరుపసమాధానా ద్యాజ్యభాగాంతక్షత్తరాతహుతీర్న్వ
 త్యాజయాదిప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతం కృత్వాత్తరేణ యజమాద
 కుంభేనత్రిప్రదక్షిణమంతరతోగారం నివేశనంవాపరిషిచ్య బ్రాహ్మ
 ణాభోజయేదపూపైస్సక్తుభిరోదనేనేతి॥ ఖణ్డః॥ ౧౭ ॥ శ్వగ్రహగృహీ
 తారం కుమారం తపోయక్తోజాలేన ప్రచ్ఛాద్యకంసంకింకిణీంవాహ్నిద
 యన్నద్వారేణ సభాం ప్రపాద్య సభాయా మధ్యేధిదేవనముద్ధత్యా
 వోక్త్యాతామ్యుప్యాక్షేషూత్తానం నిపాత్యదధ్నాలవణ మిశ్రేణాంజలి
 నోత్తరైరవోక్షే త్రాతర్కధ్యందినే సాయమగదోభవతిశంఖనంకుమా
 రంతపోక్షక్తముత్తరాభ్యా మభిమంత్రోత్తరయో దకుంభేన శిరస్తావన
 యేత్వాతర్కధ్యం దినేసాయమగదోభవతి శ్రావణ్యాం పార్లమాస్యా
 మస్తమితే స్థాలీపాకః పార్వణవదాజ్యభాగాంతే స్థాలీపాకాద్ధుత్వాంజలి
 నోత్తరైః ప్రతిమంత్రం కింశుకానిజహోత్సుత్తరాభిస్సిస్మభిరారగ్వధ
 మయ్యసమిధ ఆజ్యాహుతీరుత్తరాజయాది ప్రతిపద్యతే పరిషేచనాం
 తంకృత్వా వాగ్యతసంభారా నాదాయప్రాచీ ముదీచీంవాదిశముపని
 మ్నమ్య స్థండిలం కల్పయిత్వా తత్ర ప్రాచీరుదీచీస్త్రిసప్త్తి సోదేహ
 లిఖత్వాద్భిరుపనిసీయతా సూత్తర యాసక్తున్నివపతి తూర్ణీం సం
 పుష్కాధానాలాజానాంజనాభ్యంజనే స్థగరోశీరమిత్సుత్తరై రుపస్థా
 యాపః పరిషిచ్యా ప్రతీక్షస్తూష్ణీమేత్యా పశ్వేతపదేత్యేతాభ్యాముద
 కుంభేనత్రిప్రదక్షిణమంతరతోగారం నివేశనంవా పరిషిచ్య బ్రాహ్మ
 ణాభోజయేత్॥ ౧౮॥ ఖండః॥ ధానాఃకుమారా న్నాశయంత్యేనమత
 ఊర్ధ్వం యదశసీయస్యాన్నస్య సక్తునాం వైతంబలింహరేదామాగ్
 శీర్ష్యా మాగ్శీష్యాం పాణమాస్యామస్తమితే స్థాలీపాకోఽహార్ష
 మితి బలిమగ్రతస్య సన్నామోత్తైవముత్సృజత్యనాహితాగ్నే రాగ్రి
 యణంసవానాం స్థాలీపాకగ్ం శ్రవయిత్వాఽగ్రియణదేవతాభ్యస్సిష్ట

కృష్ణతుర్వాభ్యోహుత్వా తండులనాంముఖం పూరయిత్వాగీత్వాచ
 మ్యోదనపిండం సభృతోత్తరేణ యజమాగారస్తూప ఉద్విధేధేమంశే
 ప్రత్యవరోహణ ముత్తరేణ యజమా ప్రత్యవరూహ్యోత్తరైర్దక్షిణైః
 పాశైర్వీక్ష్యవస్వస్తరే సంవిశంతి దక్షిణతఃపితౄత్తరామూతైవ మశిష్టా
 నాంజ్యేష్ఠజ్యేష్ఠానంతరస్సహయోత్తరాభ్యాంపుధివీమభిముశన్త్యేవగ్ం
 సంవేశనాదితి రీశానాయస్థాలీపాకగ్శ్రవయిత్వాత్మైత్రపత్యంచ స్రాచీ
 ముదీచీంచా దిశముపనిష్క్రమ్యస్థండిలం కల్పయిత్వాగ్నే రుపసమా
 ధానా ద్యపరేణాగ్నింద్వేకుటికృత్వా॥౧౯॥ఉత్తరయాదక్షిణస్యామీశా
 నమావాసాయతి తాకిక్యావాచోత్తరస్యాంమీధుషీం మధ్యేజయంతం
 యథోధముదకానిప్రదాయత్రీనో దనపిండాన్కల్పయిత్వాగ్ని మభ్యాసీ
 యోత్తరైరుపస్పర్శయిత్వోత్తరైర్యథాస్వమోదనేభ్యోహుత్వాసర్వత
 స్సమవాదాయోత్తరేణ యజమాగ్నిగ్ స్వేష్టకృతముత్తరేణ యజమాప
 స్థాయోత్తరైస్సహూదనానిపణాన్యే కైకేనద్వేద్వేదత్వాదత దేవసే
 నాభ్యో దశోత్తరాభ్యః పూర్వవదుత్తరేణయజమా వృక్షుతసజ్జత్యత్ర
 రుద్రా జపేత్పృథమోత్తమావాఽభితవతదగ్నింగాస్థాపయతి యథై
 నాధూమః ప్రాపుయాత్రాగందైదభాగ్రముష్ఠినానోక్షతి వృషా
 ణమేవాగ్రేగవాం మాగేగ్నాత్మైత్రస్యపతిం యజతఈశానవదా వా
 హనంచత్యఘ సప్తసువాపణేఘనామాదేశందధాతి ష్మిప్రం యజేత
 పావకోదేవ ఉత్తరాభ్యాముపతిష్ఠతే స్థాలీపాకంబ్రాహ్మణాభోజయేత్
 త్మైత్రపత్యం ప్రాశ్నన్నియేసనాభయోభవంతి యథావైషాం కులధర్మ
 స్సాన్యత్ ॥ ౨౦॥మాసిశ్రాద్ధస్యాపరపక్షేయథోపదేశంకాలాశ్శుచీన్మంత్ర
 వతోయోని గోత్రమంత్రాసంబంధా నయుగ్మాగ్ త్ర్యవరాననధాకా
 పేక్షోభోజయేదన్నస్యోత్తరాభి ర్జుహూత్యాజ్యాహుతీరుత్తరా వత
 ద్యావివరేతగ్ం సర్వముత్తరైరభిమృశేతల్కిప్రాన్యా ప్రతిపూరుషముత్త
 రేణ యజమాపస్పర్శయిత్వాభుక్తవతోను వృజ్యప్రదక్షిణీకృత్యదైవధం

దక్షిణాగ్రాదర్భాస్సస్థీర్య తేషామతైరపదత్వోత్తరైర్దక్షిణావ
 నగ్గాన్విండాదత్వా పూర్వవదుత్తరైరపదత్వోత్తరై రుపసామో
 త్తరయోదపాతేణతిఃప్రసవ్యంపరిషిచ్యన్యబ్జ్యపాతాన్యత్తరంయజ
 రనవా నంత్యైవరాధ్యై మావతయిత్వా ప్రోక్ష్యపాతాని ద్వంద్వ
 మభ్యుదాహృత్య సర్వతస్సమవదామోత్తరేణయజమాశేషస్యగ్రాసా
 వరాధ్యైం పాశ్చీయాద్యామాఘ్యైః పార్శ్వమాస్య ఉపరిస్తాద్వ్యష్ట
 కాతస్య మష్టమీజ్యేష్టయాసంపద్యతేతామేకాష్టకేత్య చక్షతేతస్య
 స్సాయ మౌపకార్యమపూపం చతుశ్శరావగ్ శ్రీపయిత్వాష్టాకపాల
 తిశ్యేకేపార్వణవదాజ్య భాగాంతేంజలినోత్తరయాపూవాజ్ఞహూతి
 సిద్ధశ్చేషస్తమష్టధాకృత్వాబ్రాహ్మణేభ్యఉపహరేత్ || ౨౦ || శ్వోభూతే
 దర్భేణ గాముపాకరోతి పితృభ్యస్తా జష్టముపాకరోమీతి తూర్ణ్యం
 పంచామూతీమృత్యాత్వతస్యైవనపాగ్ శ్రీపయిత్వోపస్తీణాభిః సూరితాం
 మధ్యమేనాంతమేనవా పలాశపణ్డెనోత్తరయా జ్ఞహూతిమాగ్ం
 సౌదనముత్తరాభిషిప్తాన్నముత్తరయాజ్ఞామూతీ రుత్తరాస్పిష్టకృత్ప్ర
 భృతిసమాన మాపిండనిధానాదస్వష్టకాయామేవైకేపిండనిధానమిత్త్య
 పదిశంత్యతైతదపరందధ్న ఏవాంజలివా జహోతియయాపూపమతవవ
 యధాథంమాగ్ంసగ్ంశిప్తాశ్వోభూతేన్వష్టకాతస్య మాసిశ్శాధన
 కల్పో వాఖ్యాతస్సనిమిత్వోత్తరాజ్ఞపితౄర్థం బ్రూయాద్రీధంలభ్యా
 యోజయిత్వా ప్రించమవసాప్యోత్తరయారథచక్రే అభిమృశతిపక్షస
 వోత్తరేణయజమాధిరూహ్యోత్తరయా ప్రిచీముదీచీనా దిశమభిప్ర
 యాయయథారథం యాయాదశ్వ ముత్తరైరారోహేద్ధస్థిన ముత్తర
 యాతాభ్యౌరేషణేపూర్వవత్ప్రథివీ మభిమృశే త్సంవాద మేవ్యంత్య
 వ్యేనపాణినా ఛత్రిందణ్ణంచాదతే || ౨౧ || దక్షిణేనఘలీకరణముష్టి ము
 త్తరయాపయిత్వా గత్వోత్తరాంజపే త్కుర్ధముత్తరాభ్యామభిమంత్య
 యేత వికోగ్ధోభవత్యసంభవేఘ్నః పరేషాంసూలాధారికా జీవచూర్ణా

నికారయిత్వోత్తరయా సుప్తయా స్పృశాద ఉపపాదేత్సిద్ధిభో బభూ
 మూత్రేణప్రత్యక్షయాతసిద్ధ్యథేయదస్య గ్రహేపణ్యంస్యాత్తత్తత్త
 రయాజహాతియం కామయేతనాయ మచ్ఛిద్యేతేతి జీవవిహితస్వర
 మూత్రమాసీయ సుప్తము త్రరాభ్యాంతిః పృసవ్యం పరిషించేద్యేన ప
 థాదాసకర్మకరాః పలాయేరంస్తస్మిన్నిన్ద్యాన్యపసమాధాయోత్తరా
 లహుతీజ్ఞః హుయాద్యద్యేనం వృక్షాత్ఫల మభినిపతేర్ద్వయోవాభీవి
 షీవేతావహఃదక్కేపాంబిందురభినిపతేదుత్తరైర్యథాలింగం ప్రత్యక్ష
 యాతాగారస్థూణాధిరోహణమిథున ఉపవేశ నేకుప్తాంకభోత దర్శనే
 మాత్యానాగ్ంశరీర రేషణైఃస్యేషుచాద్భుతే వ్యమావాస్యాయాం ని
 శాయాయత్రాపాన్న శృణుయాత్తత్రాగ్నే రుపసమాధానాద్యాజ్య
 భాగాంత ఉత్తరాత్రహు తీహుత్వాజయాది ప్రతిపద్యతేపరిషేచనాం
 తం కృత్వాభిమృతేభ్య ఉత్తరయాదక్షిణతోశ్చానం పరిధిందిధాతిదధా
 తి ఖడ్జః || ౨౨ ||

గృహ్యసూత్రంసమాప్తమ్. చ|| ల|| మ|| బ||

గ్రంథశ్చయం సమాప్తః.

మఱికొన్ని విషయములు రెండవకూర్పునందు చేర్చబడును.

యాజుషస్తానా క్రమణిక:

తత్పరీయముద్దామనందు, ఇందుగ్గుహానాత్ర ధర్మశాస్త్రసంస్కరణయోగసహితముగా ముద్రింపఁబడినది. ఈ ఆత్మశాస్త్రమైనద్యోంధమును బదివిసంత శే సకలవైదికప్రాచీన సాంప్రదాయము విస్మయముగా దెలియును. ఇట్టి ఉత్తమగ్రంథ మిదివఱకెప్పుడును బయలు వెడలలేదు. ఎంతధనము వెచ్చించినను సరే ఇన్ని విషయములను బోధించువారు దొరకరిని యీపు స్థకమును జదివిన గొప్పవారందఱును తెలియఁజూచుచున్నాడు ఇదివఱకు రెండుమాఱులు ముద్రించిన ప్రతులన్నియు విక్రయమైనవి. మూడవమాఱు ముద్రింపించిన ప్రతులలో 14 వందలకధికముగా క్రయమైనవి. ఇంక కొన్ని శుభ్రతనిల్వయున్న విత్సరగాకొనువాకేదొరకును. ఖరీదు రు 2-8-0

ఆత్మశాస్త్ర ధర్మము సన్యసము టీకా	స్మారకారికావృత్తి	రు 0-12-0
తాత్పర్యపహితము ఇది బ్రాహ్మణ మా	మంత్రపుష్పం	రు-2-0
ప్రతులందఱు క్రాంతకాలంందు పఠించు	అపరప్రయోగాను క్రమణిక (యజుర్వేదము	1-8-0
మంత్రాధ్యక్షుగలది	లది) (సన్యసర)	
ఆరాచనప్రయోగము ఋగ్వేదులకును యజు	గోచారధర్మని శ్లోతివగ్రంథము సన్యసన	
ర్వేదులకును ప్రామాఖ్యము	లకును ఆత్మవశ్యకముగా దెలియనల	
0-1-6	సినగోచార ఫలములన్నియుగలవు. టీ	
అర్చికాధిపతి ధర్మశాస్త్రము తాత్పర్య	కాతాత్పర్యము క్రమము ఈకూర్పునందు	
సహితము	బహు విషయములు జేర్చబడిన విగ్రం	
0-2-0	ధముచూచిదేవతీరవలెనుంచినదతి	0-12-0
అకాచవిధర్మని డిట్లో	కాలిదానచరిత్ర (రెండవభాగము.)	0-8-0
0-2-8	పురాణోక్తకర్మప్రకాశిక 3 కూర్పు బహు	
అష్టోత్తరకథానాల్పము (108) దానముల	విషయములు జేర్చబడినది యాజ్ఞీకు	
యొక్క మంత్రములను గలవు	లకును ధర్మశాస్త్రపరులకును ఆత్మ	
0-4-0	వశ్యకమైన గద్యోంధము.	1-4-0
అరణ్యాదికము యజురారణ్యాదికమునిజేస	పురాణోక్త అపరచర్మదిక ఇందుబహువిషయ	
సన్యసం యిందులో బహువిషయములు	ములుండును ముద్రించినవానిలో 10 ప్ర	
గలవు.	తులుమాత్రమేనిలిచియున్నవి అపకగన్య	
3-0-0	చేయించు బ్రాహ్మణులందరు ఒకమా	
గోచారధర్మని (రెండవభాగము) అచ్చులో	ఱుజదివి చూడవలసిన సద్యోంధము భా	
నున్నది)	లురకుగూడబోధపడును	1-4-0
0-6-0	కాత్రికపురాణము పద్యపురాణంతర్గతము	
గహలాఘనము సిద్ధాంతగ్రంథము పంచాం	శ్లోకతాత్పర్యసహితము	రు 1-0-0
గముచేయువారికి ఆత్మవశ్యకము టీకా	కామలాదండకము టీకా తాత్పర్యసహిత	
తాత్పర్యపదవిభాగ ఉదవారణసహిత	ము	రు 0-1-0
ముగానుండును	వనమాలా (శ్లోతివము.)	0-3-0
1-4-0		
ఉదకశాంతిప్రయోగము సన్యసము		
0-4-0		
ఏకాదశిగురువాగ్రతకల్పము తా		
0-2-0		
శ్లోతివ గద్యప్రదేశికని అను (లఘుగద్య		
ఫణి)		
0-8-0		
సహ్యానందము ధర ప్రతులను		
దెలుపు		
నది		
0-4-0		

(ఆర్యానంద ప్రస్.
కుచిలిపట్టణము.

ఇట్లు,
కాత్రిక లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి

10160

